

**INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING**

Rapport 2024:7

Holdninger til innvandring, integrering og mangfold

Integreringsbarometeret 2024

Jan-Paul Brekke, Audun Fladmoe, Stine Hesstvedt,
Dag Wollebæk

© Institutt for samfunnsforskning 2024
Rapport 2024:7

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (digital): 978-82-7763-828-7

ISSN (digital): 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	5
Sammendrag	6
English summary	8
1. Innvandring, integrering og mangfold i Norge	10
Innvandringsbildet	12
Problemstillinger	15
Elleve runder med Integreringsbarometeret	15
Hva driver holdninger til innvandring?	15
Utvalg og metode	16
Hva ligger i spørsmålet?	19
Surveyeksperimenter	19
Begreper	20
Guide til rapporten	22
2. Hovedtrender – holdninger til innvandring, integrering og mangfold	23
Hvor mange innvandrere bør Norge ta imot?	23
Er innvandring bra eller dårlig for Norge? Endring etter Russlands invasjon ..	25
Hvordan fungerer integreringen? Flere er positive	26
Mangfold – dempet fremtidsoptimisme	27
Individuelle kjennetegn og holdninger til innvandring	28
Nøkkelfunn	33
3. Holdninger til ulike typer innvandring	34
Flyktninger og bosetting	36
Innvandring, arbeidsliv og velferdsstat	38
Innvandring og kriminalitet	41
Nøkkelfunn	44
4. Holdninger til integrering og mangfold	45
Hva betyr integrering?	45
Økt tilfredshet med integreringen, men mindre fremtidsoptimisme – et paradoks?	50
Integrering lokalt og nasjonalt	55
Hva hindrer integrering?	59
Hvilke kjennetegn ved flyktninger bidrar til eller hindrer integrering? Et eksperiment	66
Nøkkelfunn	72

5. Mangfold – religion, diskriminering og hudfarge	74
Religion, islam og muslimer	74
Oppfatning av diskriminering	77
Betydningen av hudfarge	78
Nøkkelfunn	84
6. Holdninger til innvandring, tillit og polarisering	86
Hvor viktig er innvandringspolitikk for velgerne?	87
Politisk fremmedgjøring i innvandringspolitikken	91
Ideologisk polarisering	98
Affektiv polarisering	100
Nøkkelfunn	105
7. Oppsummering og funn	107
Utvalgte funn	108
Hovedtrender	108
Syn på ulike typer innvandring	109
Integrering og mangfold	109
Diskriminering og hudfarge	110
Innvandringspolitikk, tillit og polarisering	110
Appendiks	112
Litteratur	115

Forord

Når denne rapporten blir skrevet, har det kommet flere enn 75 000 flyktninger fra Ukraina til Norge. Det har skjedd på mindre enn to år. Da datainnsamlingen til denne undersøkelsen fant sted på senhøsten 2023, så var det dette rekordstore mottaket av flyktninger som preget det offentlige ordskiftet om innvandring og integrering i Norge. Likevel var det mange holdninger som lå fast fra tidligere undersøkelser.

Hva mener folk som bor i Norge, om innvandring, integrering og mangfold? Dette er fjerde gang Institutt for samfunnsforskning (ISF) har ansvaret for Integreringsbarometeret som svarer utfyllende på dette spørsmålet. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) finansierer Integreringsbarometeret, som er en undersøkelse som har blitt gjennomført elleve ganger siden 2005. Rapporten bygger på en befolkningsrepresentativ spørreundersøkelse fra november og desember 2023 der i underkant av 3 000 respondenter fra Kantars nettpanel deltok.

I denne rapporten følger vi opp tidligere undersøkelser og presenterer trender i befolkningens holdninger til innvandring. Vi går også i dybden på aktuelle problemstillinger, som holdninger til mottak av ukrainske flyktninger, folks syn på årsaker til manglende integrering, koblingen mellom holdninger til innvandring og andre politikkområder, og vi bruker surveyeksperimenter for å forstå holdninger til etnisitet og hudfarge.

Vi vil spesielt takke alle dem som tok seg tid til å svare på spørreskjemaet, og som dermed bidrar til kunnskapsgrunnlaget for den offentlige samtalen på feltet.

Oslo, april 2024

Sammendrag

Forfatter	Jan-Paul Brekke, Audun Fladmoe, Stine Hesstvedt, Dag Wollebæk
Tittel	Holdninger til innvandring, integrering og mangfold Integreringsbarometeret 2024
Sammendrag	Undersøkelsen til årets Integreringsbarometer er gjennomført av Institutt for samfunnsforskning (ISF) på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og er den ellefte i rekken. Barometeret måler befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold og er basert på en spørreundersøkelse med et representativt befolkningsutvalg på rundt 3 000 respondenter.

I løpet av de to årene som er gått siden siste Integreringsbarometer forelå, har Norge tatt imot 75 000 flyktninger fra Ukraina. I årets undersøkelse har vi sett at dette rekordstore mottaket av flyktninger bidro til at flere har positive holdninger til innvandring og integrering i perioden etter ankomstene, men at støtten nå er tilbake på samme nivå som før Russlands fullskalainvasjon. Unntaket er synet på hvordan det går med integreringen i Norge. Her er det nå en noe større andel som mener det går bra med integreringen, enn i tidligere målinger. I årets utgave har vi også spurt hvordan befolkningen mener det går med integreringen i området der de bor. På dette spørsmålet var det en større andel som var positive.

Befolkningen er i hovedsak tredelt i synet på om Norge bør ta imot flere flyktninger, asylsøkere, arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer. Det er flere som mener at Norge bør ta imot et større antall arbeidsinnvandrere og flyktninger enn i dag, enn som mener det samme om asylsøkere og familiemedlemmer. I de siste målingene har en stadig større andel svart at de støtter å ta imot arbeidsinnvandrere. Denne trenden har holdt seg gjennom de to årene med mottak av flyktninger fra Ukraina. Synet på behovet for arbeidsinnvandring kommer også til uttrykk i at stadig flere er enige i at utenlandsk arbeidskraft vil være viktig for å sikre gode velferdstjenester i årene som kommer.

I årets undersøkelse har vi brukt et surveyeksperiment til å studere hva befolkningen mener skal til for at en flyktningfamilie skal regnes som integrert. Fra tidligere vet vi at det å være i arbeid og å snakke norsk er viktige kriterier. I år har vi blant annet sett nærmere på betydningen av nasjonalitet og funnet at det var vesentlig høyere forventninger til integreringen av ukrainske flyktninger enn til integreringen av flyktninger fra Kongo og Afghanistan. Analysen viser videre at befolkningen mener at religion (sterkt religiøs) kan være et hinder for integrering, men at det kun er for afghanske flyktninger at religiøsitet har en signifikant tilleggseffekt. De andre variasjonene i eksperimentet (utdanning, kjønn og antall barn) har derimot omtrent de samme effektene uansett hvilket land flyktningen kommer fra.

Vi har også spurt hva befolkningen mener hindrer integrering. Her har vi sammenlignet med tilsvarende spørsmål stilt i andre europeiske land. Gjennomgående finner vi at den norske befolkningen legger større vekt på hindre i form av kjennetegn ved og sammensetningen av innvandrerbefolkningen enn på diskriminering og tilretteleggingen fra norske myndigheter.

I årets undersøkelse har vi videreført et fotoeksperiment der målet er å måle hvilken effekt hudfarge har på folks tillit til fagpersoner. Her finner vi at fagpersoner (leger, barnehageassistenter) med mørkere hud, oppfattes som mer tillitvekkende enn – eller like tillitvekkende som – tilsvarende fagpersoner med lysere hud. Årets

analyser viser at dette også gjelder når vi gir negative beskrivelser av fagpersonene (feil behandling / underslag).

Vi har også sett på koblingen mellom holdninger til innvandring og synet på andre politikkområder, som klima/miljø, helse og arbeidsliv. Undersøkelsen viser blant annet at de som oppgir at de er negative til innvandring, rangerer innvandring som det politikkområdet som er viktigst for stemmegivningen. For dem som er positive til innvandring, er ikke dette politikkområdet særlig viktig.

Dataene til årets Integreringsbarometer ble samlet inn i november og desember 2023. Her er noen utvalgte funn fra Integreringsbarometeret 2024:

Ankomsten av ukrainske flyktninger i 2022 ga en økning i positive holdninger til innvandring

Det rekordstore mottaket av flyktninger fra Ukraina i 2022 og 2023 bidro til at flere hadde positive holdninger til innvandring og integrering. Integreringsbarometeret viser at støtten til å ta imot flyktninger nå er tilbake på samme nivå som før Russlands invasjon.

Mer positivt syn på hvordan det går med integreringen i Norge

Etter invasjonen var det flere som mente at det går bra med integreringen av innvandrere i Norge. Denne positive trenden holdt seg også i målingen i november og desember 2023. Det er flere som mener at integreringen går bra i området der de bor, enn hvis man spør om «integreringen i Norge».

Flere støtter mottak av arbeidsinnvandrere

Det er flere som støtter å ta imot arbeidsinnvandrere enn i tidligere målinger. Flere oppgir også at utenlandsk arbeidskraft er viktig for å sikre velferdstjenester.

Ukrainske flyktninger anses å ha færre hindre for integrering

Fra tidligere undersøkelser vet vi at det å være i arbeid og å snakke norsk er viktige kriterier for at innvandrere og flyktninger skal regnes som integrert. I år har vi i tillegg funnet at befolkningen har høyere forventninger til integreringen av ukrainske flyktninger enn til for eksempel integreringen av flyktninger fra Kongo og Afghanistan.

Kjennetegn ved innvandrerbefolkningen kan hindre integrering

Sammenlignet med andre europeiske land legger den norske befolkningen større vekt på hindre for integrering som er knyttet til kjennetegn ved innvandrerbefolkningen, enn på diskriminering og tilrettelegging fra norske myndigheter.

Surveyeksperiment – hudfarge har liten betydning for tilliten til fagpersoner

I årets undersøkelse har vi videreført et fotoeksperiment der vi ønsker å måle hvilken effekt hudfarge har på tilliten til fagpersoner. Her finner vi at fagpersoner (leger, barnehageassistenter) med mørkere hud oppfattes som mer tillitvekkende enn – eller like tillitvekkende som – tilsvarende fagpersoner med lysere hud. Årets analyser viser at dette også gjelder når vi gir negative beskrivelser av fagpersonene (feil behandling / underslag).

Innvandringspolitikk betyr mest for velgere som er kritiske til innvandring

Det er en kobling mellom holdninger til innvandring og synet på andre politikkområder. De som er negative til innvandring, legger mest vekt på innvandring i stemmegivningen, mens for dem som er positive, er innvandring ikke viktigere enn andre politikkområder.

Emneord

innvandring, integrering, mangfold, holdninger og politikk

English summary

Author Jan-Paul Brekke, Audun Fladmoe, Stine Hesstvedt, Dag Wollebæk

Title Attitudes toward immigration, integration and diversity in Norway
Norwegian Integration Barometer 2024

Summary This year's Integration Barometer was conducted by the Institute for Social Research on behalf of the Directorate of Integration and Diversity (IMDi), marking the 11th iteration. The barometer measures the population's attitudes towards immigration, integration, and diversity, based on a survey with a representative sample of around 3,000 respondents.

In the two years since the last Integration Barometer, Norway has received more than 75,000 refugees from Ukraine. In this year's survey, we observed that this record influx of refugees contributed to an increase in positive attitudes towards immigration and integration in the period following Russia's full-scale invasion. However, two years later, the support has returned to the same level as before the invasion. An exception to this trend is the population's view on how integration of immigrants is proceeding in Norway. There is now a slightly larger proportion finding that the integration is going well, than in previous surveys. In this year's edition, we also asked about how the population perceives the state of integration in their local area. There was a larger proportion of positive responses to this question.

The Norwegian population is largely divided into three regarding whether the country should accept more refugees, asylum seekers, labor immigrants, and family members. More people believe that Norway should receive a larger number of labor immigrants and refugees than today, compared to those who hold the same view about asylum seekers and family members. There has been increased support for receiving labor immigrants over the past five years. The view on the need for labor immigration is also expressed in that an increasing number agree that foreign labor will be important to ensure good welfare services in the years to come.

In this year's Integration Barometer, we used a survey experiment to study what the population believes is necessary for a refugee family to be considered integrated. From previous studies, we know that being employed and speaking Norwegian are important criteria. This year, we looked at the significance of nationality and found that there were significantly higher expectations for the integration of Ukrainian refugees than for refugees from Congo and Afghanistan. The analysis further shows that the population believes that religion (being "strongly religious") can be a barrier to integration. On the question of whether Norway should accept more refugees with similar characteristics, however, religiosity only has a significant additional effect for Afghan refugees. The other variations in the experiment (education, gender, and number of children) have approximately the same effects regardless of the refugees' country of origin.

We have also asked the population what they believe hinders integration. Here, we have compared with similar questions asked in other European countries. Overall, we find that the Norwegian population places greater emphasis on obstacles in the form of characteristics and composition of the immigrant population, rather than on discrimination and faulty facilitation from Norwegian authorities.

In this year's survey, we elaborated a photo experiment aimed at measuring the effect of skin tone on trust in professionals. We find that professionals (doctors, kindergarten assistants) with darker skin tone are perceived as more trustworthy, or equally trustworthy, as corresponding professionals with lighter skin tone. This year's analyses show that this also applies when we add negative descriptions of the professionals (incorrect treatment / embezzlement).

Furthermore, we have examined the link between attitudes towards immigration and views on other political areas, such as climate, health, and labor market policies. It appears that for those who state that they are negative towards immigration, immigration is the political area that matters most for voting. For those who are positive toward immigration, this political area does not stand out as particularly important.

The data collection for this year's Integration Barometer was conducted in November and December 2023. Here are some selected findings from the Integration Barometer 2024:

Significant increase in positive attitudes towards immigration following Russia's full-scale invasion of Ukraine

The record arrival of refugees from Ukraine in 2022 and 2023 contributed to an increase in positive attitudes towards immigration and integration in Norway. The Integration Barometer now shows that the support for accepting refugees has returned to the same level as before Russia's full-scale invasion.

More positive view on integration of immigrants in Norway

Following the invasion there were also more respondents people who held that the integration of immigrants in Norway is going well. This positive trend also persisted in the latest measurement in November and December 2023. More people believe that integration is going well in their local area than when asked about "integration in Norway".

Increased support for the reception of labor immigrants

Support for the reception of labor immigrants has increased, and more people believe that foreign labor is important for securing welfare services.

Ukrainian refugees are expected to meet fewer integration barriers

From previous surveys, we know that being employed and speaking Norwegian are important criteria for immigrants and refugees to be considered integrated. This year, we have also found that the population has higher expectations for the integration of Ukrainian refugees than for refugees from Congo and Afghanistan, for example.

Survey experiment indicates that skin tone has little impact on trust in professionals

In this year's survey, we conducted a photo experiment aimed at measuring the effect of skin tone on trust in professionals. Here, we find that professionals (doctors, kindergarten assistants) with darker skin tone are perceived as more trustworthy, or equally trustworthy, as corresponding professionals with lighter skin tone. This year's analyses show that this also applies when we add negative descriptions (incorrect treatment / embezzlement) of the professionals.

Immigration policy matters most for voters who are critical to immigration

There is a link between attitudes towards immigration and views on other political areas. For those who are negative toward immigration, immigration is ranked as their most important topic when voting. For those who are positive toward immigration, this policy area is not more important than other political areas.

Index terms Immigration, integration, diversity, attitudes, politics

1. Innvandring, integrering og mangfold i Norge

Hva mener befolkningen om mottak av flyktninger, asylsøkere og arbeidsinnvandrere? Hvordan mener de det går med integreringen, og hvilke muligheter og utfordringer ser de i et mangfoldig Norge? I denne rapporten svarer vi på disse spørsmålene med utgangspunkt i en befolkningsrepresentativ spørreundersøkelse med rundt 3 000 respondenter.

Årets undersøkelse følger opp Integreringsbarometeret fra tidligere år og viser trender i befolkningens holdninger på innvandringsfeltet. Vi går også i dybden på aktuelle problemstillinger som holdninger til mottak av ukrainske flyktninger, folks syn på årsaker til manglende integrering, og koblingen mellom holdninger til innvandring og andre politikkområder. Vi bruker også surveyeksperimenter for å forstå holdninger til etnisitet og hudfarge. Gjennom hele rapporten er vi opptatt av å finne ut hva som ligger bak holdningene, og hvordan vi kan forstå holdningsendringer over tid.

Det er Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) som er oppdragsgiver for Integreringsbarometeret, som viser resultatet av den mest omfattende undersøkelsen av holdninger til innvandring og integrering i Norge. Dette er fjerde gang Institutt for samfunnsforskning har ansvaret for undersøkelsen (Brekke & Mohn, 2018; Brekke et al., 2020; Brekke & Fladmoe, 2022).

Holdningene til mange sider ved innvandring og integrering er relativt stabile over tid. Dette til tross for at det stadig skjer hendelser man kan anta påvirker holdningene på feltet, slik som svingninger i antallet og endringer i sammensetningen av flyktninger og innvandrere som kommer til landet, eller omlegginger i innvandrings- og integreringspolitikken. Det skjer imidlertid også endringer i holdninger og noen ganger skjer disse raskt, som vi skal se i denne rapporten. I begge tilfellene er det viktig å kjenne til hvordan innvandringsbildet endrer seg, og hvilken politikk som føres.

Det har gått to år siden forrige runde med Integreringsbarometeret. Den gang ble dataene samlet inn i november og desember 2021. Høsten 2021 var mange områder i Europa stengt på grunn av pandemien som preget både innvandringsbildet og den offentlige samtalen om integrering i Norge. Det var få asylankomster, og oppslagene i mediene dreide seg ofte om høye smittetall i deler av innvandrerbefolkningen. I februar 2022 rykket Russland inn i Ukraina. Rekord-

mange flyktninger forlot landet i tiden som fulgte, og søkte beskyttelse i andre europeiske land. I forrige rapport fra Integreringsbarometeret (Brekke & Fladmoe, 2022) rakk vi å ta med de aller første målingene av endrede holdninger til flyktninger som følge av Russlands fullskalainvasjon.

Flyktningene fra Ukraina har fortsatt å utgjøre et stort flertall av de nyankomne i de to årene som har gått siden Russlands invasjon. Flere enn 75 000 flyktninger har fått beskyttelse i Norge, så langt. Dette tallet er meget høyt i norsk sammenheng. Til sammenligning tok Norge imot 13 000 bosniske flyktninger i 1993 og rundt 11 000 syriske flyktninger i 2015. Norske kommuner har gjort en enorm innsats for å bosette dem som har kommet. Underveis har det vært mange positive oppslag i mediene. Det var først da tallet på ankomster passerte 65 000 utpå høsten 2023, at mediene ga større plass til rapporter om knapphet på boliger og pressede kommunale tjenester. En periode med særlig høye ankomsttall høsten 2023 førte til slutt til flere runder med innstramninger i tilbudet til ukrainske flyktninger.

Spørreundersøkelsen som ligger til grunn for denne rapporten, ble gjennomført i november og desember 2023. I denne perioden var mediene fylt med rapporter om ettervirkningene av Hamas-angrepene i Israel den 7. oktober og den påfølgende bakkeinvasjonen i Gaza. Det var gjentatte oppslag om konflikten og om situasjonen for den palestinske befolkningen i Gaza. De som flyktet fra krigshandlingene, kom seg i liten grad ut til nabolandene. Derfor var det ingen rapporter i norske medier om en mulig flyktningstrøm til Europa, noe som kunne ha påvirket holdningene til å ta imot flyktninger, også i Norge.

I perioden 2022–2023 kom det rundt 4 500 asylsøkere i året til Norge, i tillegg til de ukrainske flyktningene. På grunn av de høye ankomsttallene ble antallet overføringsflyktninger gjennom FN-systemet redusert fra 3 000 i 2022 til 2 000 året etter. I 2024 planlegger norske myndigheter å ta imot 1 000 overføringsflyktninger fra FNs gjenbosettingsprogram.

I rapporten finner vi også detaljerte spørsmål om integrering og mangfold. Da dataene ble samlet inn frem mot jul i 2023, var det stadige oppslag i norske medier om omfattende gjengkriminalitet i Sverige. Kriminaliteten ble sett i sammenheng med integreringsutfordringer, først og fremst i svenske byer. Norske medier var opptatt av om voldshendelser og kriminalitet i Norge kunne være uttrykk for en lignende utvikling som man har sett i nabolandet (Aftenposten 4.10.2023).¹

Én av fem som bor i Norge, har innvandringsbakgrunn. Det vil si at de enten selv har innvandret til Norge eller har foreldre som har innvandret. Denne delen av befolkningen er en svært sammensatt gruppe. For å kunne få tak i mer nyan-

1 <https://www.aftenposten.no/oslo/i/O89API/utfordringene-paa-mortensrud-er-bare-blitt-stoerre>

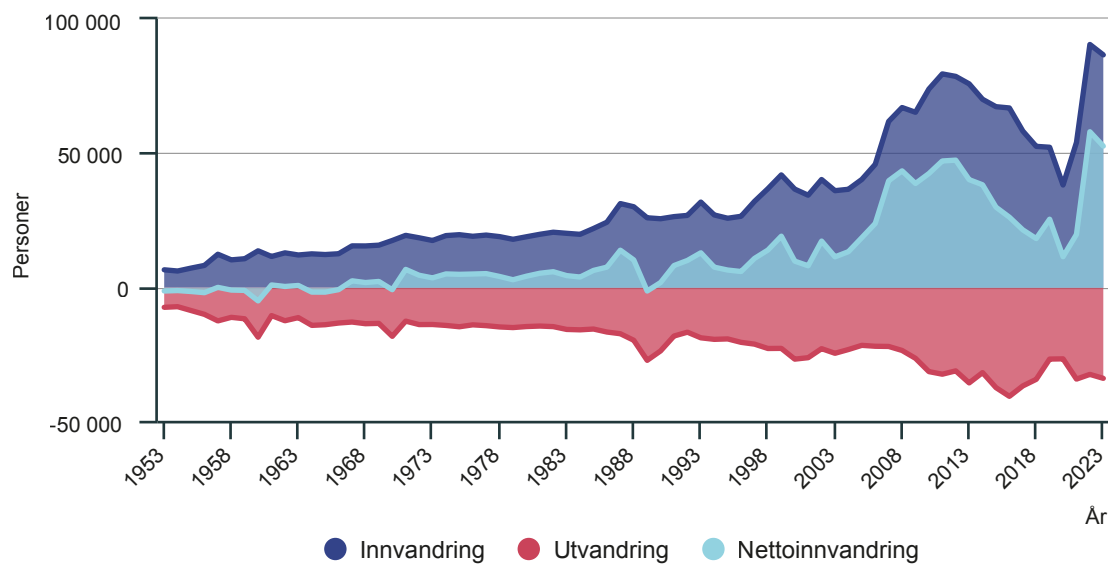
serte holdninger til innvandring og integrering deler vi opp spørsmålene og spør for eksempel om holdninger til flyktninger, asylsøkere og arbeidsinnvandrere hver for seg, og vi skiller mellom innvandring fra ulike land.

I dette kapitlet ser vi først nærmere på sammensetningen i innvandrerbefolkningen og ankomstmønstre til Norge, og deretter beskriver vi problemstillinger og metode. Det finnes også et separat metodeappendiks der vi beskriver undersøkelsen nærmere.²

Innvandringsbildet

Det er viktig å kjenne til utviklingen i innvandringen til Norge for å kunne tolke svarene på spørsmålene vi stiller i Integreringsbarometeret. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at pandemien bidro til at det kom vesentlig færre innvandrere til Norge i 2020 og 2021 (se figur 1.1). De siste to årene har blitt dominert av at rekordmange flyktninger har ankommet fra Ukraina. Denne flyktninggruppen har alene bidratt til at flere ble bosatt i Norge i 2022 og 2023 enn noen gang tidligere.

Figur 1.1. Innvandring, utvandring og netto innvandring til Norge. 1996–2023.
Kilde: SSB.

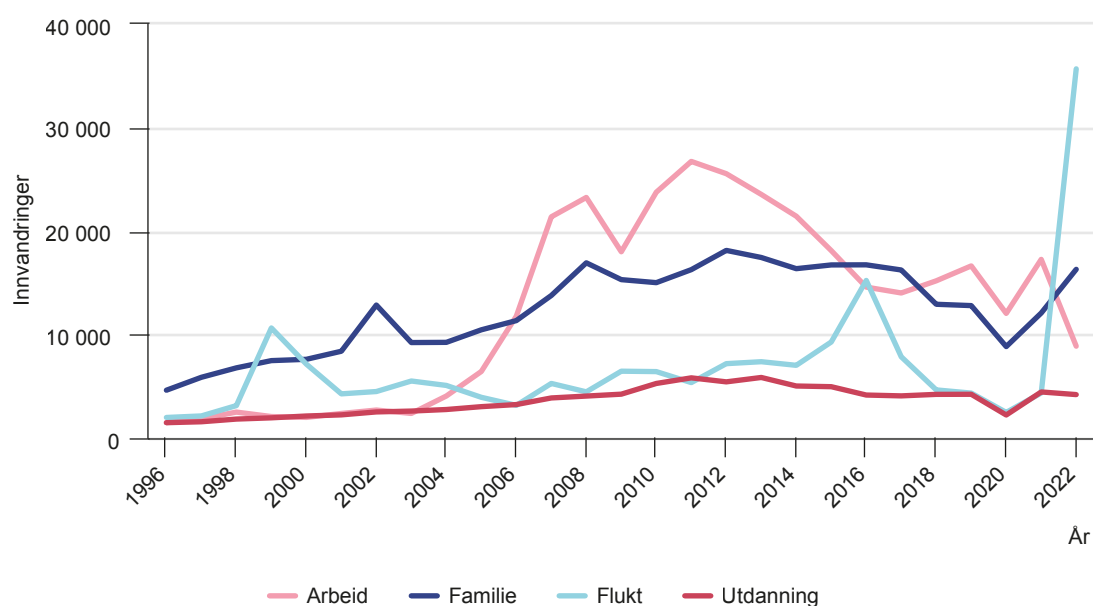

Kilde: Befolkning, Statistisk Sentralbyrå

² <https://hdl.handle.net/11250/3128055>

Hvilken type innvandring som kommer til Norge, vil også kunne ha betydning for holdningene vi måler. I figur 1.2 ser vi at det over tid har vært store endringer i hvor mange flyktninger, arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer som har ankommet. Figuren viser at antallet flyktninger har variert stort. Vi kan se toppen av flyktningekrisen i 2015–2016 og det rekordhøye antallet ankomster av ukrainske flyktninger i 2022. Vi ser også at arbeidsinnvandringen gikk kraftig opp fra 2004 da EU ble utvidet til å omfatte land som Polen og Litauen.

Figur 1.2. Innvandring til Norge etter innvandringsgrunn. Arbeid, familie, flukt og utdanning. 1996–2022. Kilde: SSB.

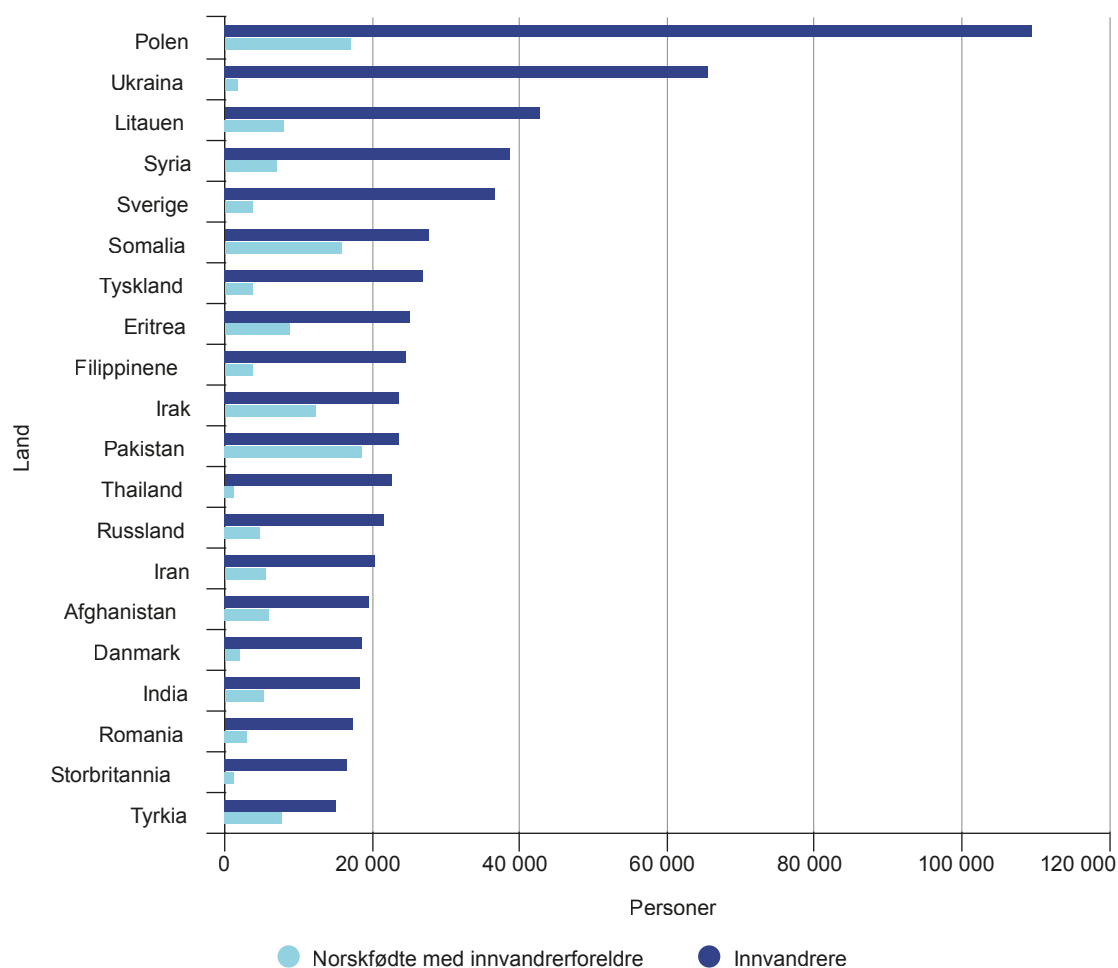

Kilde: Innvandrere etter innvandringsgrunn, Statistisk Sentralbyrå

Figur 1.2 viser utviklingen i de ulike typene innvandring (antallet oppholdstillatelser) til Norge siden 1996.

Hvor kommer innvandrerne i Norge fra? I figur 1.3 ser vi at folk fra Ukraina nå har nådd andreplass på listen over de største innvandreregruppene i Norge. Øverst ligger arbeidsinnvandringslandet Polen, mens Litauen er på tredjeplass. Syria har passert Sverige som opprinnelsesland.

Figur 1.3. Innvandrerbefolkningen i Norge per desember 2023. De 20 største gruppene. Innvandrere (født i utlandet og med to utenlandskfødte foreldre) og deres etterkommere.
Kilde: SSB.

Kilde: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, Statistisk Sentralbyrå

På den neste plassen finner vi fluktlandet Somalia. Lenger ned på listen finner vi Irak og Eritrea, to andre avsenderland som lenge har vært preget av uro. Listen kan gi en indikasjon på hvem befolkningen tenker på som innvandrere og flyktninger når de blir spurt. I mange av spørsmålene i undersøkelsen spør vi om holdninger til spesielle kategorier av innvandrere eller til innvandrere og flyktninger fra enkeltland.

På 2000-tallet fikk innvandring stadig større betydning for velgerne, og det var den viktigste enkeltsaken ved stortingsvalget i 2017 (Bergh et al., 2023). Under valgkampen før kommunestyre- og fylkestingsvalget høsten 2023 var dette temaet imidlertid fraværende.

Svarene i undersøkelsen vil også kunne være påvirket av den oppmerksomheten innvandring fikk i mediene. Hvis det for eksempel blir skrevet (og snakket) mye eller lite om krig, flukt og lidelse i tiden før og under undersøkelsen, vil det kunne ha betydning. Det samme gjelder om det er mye oppmerksomhet om

utfordringer ved integrering. Med andre ord vil både den faktiske innvandringen/integreringen og oppmerksomheten temaet får i offentligheten, kunne påvirke holdningene. I tillegg formes holdninger av egne personlige erfaringer.

Problemstillinger

Denne rapporten gir et overblikk over holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge i dag, men vi ønsker også å utdype kunnskapen på enkelte områder. Vi jobber ut fra tre overordnede problemstillinger:

1. Hva er befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold?
2. Hvordan har disse holdningene endret seg siden tidligere undersøkelser?
3. Hva er de viktigste forklaringene på variasjon i holdningene i befolkningen på disse områdene, og er forklaringene stabile over tid eller i endring?

I analysene kombinerer vi også svar fra ulike deler av undersøkelsen. For eksempel er det viktig å se på hvordan synet på innvandring henger sammen med holdningen til hvordan det går med integreringen.

Elleve runder med Integreringsbarometeret

Integreringsbarometeret ble første gang utgitt i 2005. IMDi gjennomførte undersøkelsen omtrent annet hvert år frem til 2013 (med datainnsamling i 2005, 2006, 2008, 2009, 2010, 2012 og 2013). Fra ISF tok over utførerrollen, har instituttet gjennomført fire undersøkelser, én undersøkelse annethvert år (2018, 2020, 2022 og 2024).³ Denne historikken gjør at vi kan trekke lange linjer bakover i tid og studere utviklingen i befolkningens holdninger på feltet.

Hva driver holdninger til innvandring?

Innvandring og integrering skaper politisk debatt og folkelig engasjement i mange land. Temaet står i perioder øverst på nasjonale dagsordener og kan farge det politiske landskapet. Også i Norge har innvandring fått stor politisk oppmerksomhet, for eksempel i forbindelse med det høye antallet flyktninger som ankom høsten 2015. Mobiliseringskraften til innvandring som tema gjør det viktig å forstå hva som styrer befolkningens eller velgernes holdninger til innvandring og integrering. Integreringsbarometeret brukes i dag blant annet som kunnskapsgrunnlag for den offentlige debatten og i undervisning og dessuten

³ I de fire siste undersøkelsene ble dataene samlet inn sent på høsten året før (2017, 2019, 2021 og nå 2023), mens rapporteringen ble gjort året etter (2018, 2020, 2022 og nå 2024).

som grunnlag for politikkutvikling. I debattene er det mange meninger om hva folk i Norge mener på dette feltet. Integreringsbarometeret gir et oppdatert bilde av befolkningens holdninger. Undersøkelsen er velegnet som kunnskapsgrunnlag fordi den dekker mange sider ved innvandring, integrering og mangfold, dokumenterer endringer over tid og finner holdningsforskjeller mellom grupper i befolkningen.

Forskere på dette feltet stiller ofte to hovedgrupper av spørsmål: spørsmål om nivåer av ulike typer innvandring, og spørsmål om effekter (bidrag/trussel) av innvandring (Drazanova et al., 2023). Integreringsbarometeret favner bredere enn dette og spør blant annet om befolkningens syn på integreringsprosesser, diskriminering og et mangfoldig samfunn.

I studier av holdninger til innvandring og integrering skiller forskerne gjerne mellom individuelle kjennetegn og samfunnsmessige forhold som forklaringsfaktorer. Internasjonale metastudier har vist at av individuelle kjennetegnene er det utdanningsnivå, alder, kjønn, bosted (by/land) og minoritetsbakgrunn som har størst betydning (Drazanova et al., 2022). I vår studie har vi med disse og en rekke andre individuelle kjennetegn, som politisk tilhørighet, når vi bryter ned svarfordelingen på ulike undergrupper. Holdninger til innvandring blir ofte sett i sammenheng med økonomiske konjunkturer, situasjonen på arbeidsmarkedet eller endringer i innvandring og innvandringspolitikk, samt folks opplevelse av innvandring som økonomisk eller kulturell trussel (Gorodzeisky & Semyonov, 2016). I tidligere Integreringsbarometeret fra tidligere år har vi omtalt disse siste faktorene som trusselen mot «flagget» eller «lommeboka» (Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020).

I årets undersøkelse går vi ett steg videre i analysen av hva som ligger bak holdningene på feltet. I kapittel 6 ser vi blant annet på hvordan holdningene til innvandring henger sammen med synet på meningsmotstandere på innvandringsfeltet (affektiv polarisering), samt om befolkningen opplever at politikerne representerer deres syn på innvandring.

Utvalg og metode

Datagrunnlaget for denne rapporten er en spørreundersøkelse gjennomført i et representativt utvalg bestående av om lag 3 000 personer som bor i Norge. Utvalget er trukket fra Kantars nettpanel, som på gjennomføringstidspunktet besto av cirka 40 000 personer som hadde sagt seg villig til å delta i denne typen undersøkelser. Nettpanelet er ikke selvrekruttert; medlemmene rekrutteres tilfeldig gjennom andre undersøkelser, noe som gjør det mulig å trekke sannsynlighetsutvalg.

Bruttoutvalget til undersøkelsen ble satt sammen i to steg. Først inviterte vi alle respondentene som deltok i 2017, 2019 og 2021, og som hadde sagt seg villig til å delta i nye runder med Integreringsbarometeret og fortsatt var aktive i nett-panelet. Deretter ble utvalget supplert med nye respondenter, slik at det samlede bruttoutvalget var representativt, ut fra informasjon om kjønn, alder, utdanning og geografi. Det endelige bruttoutvalget besto av 8 146 respondenter, som alle fikk invitasjon til å delta. Det ble oppnådd kontakt med 3 338 (41 prosent) av disse, hvorav 3 086 (38 prosent) leverte fullstendige svar. En teknisk feil i de innledende intervjuene (pilot) førte til at ytterligere 200 respondenter ble fjernet. Det endelige nettoutvalget består derfor av 2 886 respondenter. Det er viktig å understreke at respondentene i nettpanelet til Kantar allerede har sagt ja til å motta spørreundersøkelser, og at de oppgitte svarprosentene ikke er sammenlignbare med en undersøkelse gjennomført blant et tilfeldig utvalg personer bosatt i Norge.

Av respondentene som deltok i undersøkelsen i 2023, deltok 473 (16 prosent) også i både 2017, 2019, 2021 og 2023. 1 079 (37 prosent) deltok i de tre siste rundene (2019, 2021, 2023), mens 1 511 (52 prosent) deltok i de to siste rundene (2021 og 2023). 1 011 av respondentene i 2023 hadde ikke deltatt i noen tidligere undersøkelser.

Tabell 1.1 viser befolkningen, utvalget og svarprosent fordelt etter kjønn, alder, utdanning og geografi.

Tabell 1.1. Utvalgsfordeling og svarprosent. Integreringsbarometeret 2024. Kilde: SSB.

	Befolkningen 2021 (16 år og eldre)	Utvalgs- fordeling	Svarprosent
Mann	50,2	50,3	38,8
Kvinne	49,8	49,7	34,7
Under 30 år	21,3	7,7	14,9
30–44 år	24,9	21,7	27,8
45–59 år	24,3	28,1	42,1
60+ år	29,5	42,5	55,7
Grunnskole/uoppgitt	23,7	6,3	22,8
Vgs.	36,3	25,4	34,5
Fagskole etter vgs.	3,2	11,8	43,7
Universitet/høyskole	36,9	56,6	39,3
Oslo og omegn	25,3	34,0	41,3
Øvrig Østlandet	25,8	22,7	36,9
Sør- og Vestlandet	31,1	25,0	33,8
Trøndelag og Nord-Norge	17,9	18,3	33,4
n (antall personer)	4 507 271	2 886	

Fordelingen mellom kvinner og menn i befolkningen er omtrent femti-femti, og tabellen viser at det også bare var marginale forskjeller mellom menn og kvinner i utvalget. Svarprosenten var litt høyere blant menn enn blant kvinner. Det er tydelige skjevheter i aldersfordelingen. Svarprosenten øker mye jo eldre respondentene er, fra 15 prosent blant de under 30 år til 56 prosent blant de over 60 år. Dermed er unge underrepresentert i utvalget sammenlignet med befolkningen, mens eldre er overrepresentert. Det er også tydelige skjevheter ut fra utdanning. Svarprosenten var lavest blant dem med kortest utdanning (23 prosent) og høyest blant dem med fagskole (44 prosent) eller lang universitets- eller høyskoleutdanning (41 prosent). Sammenlignet med befolkningen er andelen med høyere akademisk utdanning (universitet/høyskole, kort/lang) overrepresentert i utvalget (57 prosent i utvalget mot 37 prosent i befolkningen), mens særlig personer med grunnskole som høyeste utdanningsnivå er underrepresentert (6 mot 24 prosent). Til sist viser tabellen at svarprosenten var litt høyere blant respondenter bosatt i Oslo og omegn (41 prosent) enn i de andre landsdelene (33–37 prosent). Dermed er også personer bosatt i Oslo overrepresentert i utvalget, personer bosatt andre steder er underrepresentert.

I tillegg til hovedundersøkelsen, som gjentas annethvert år, har vi i perioden mellom undersøkelsene i 2021 og 2023 gjennomført fire korte spørreundersøkelser der vi har gjentatt noen overordnede spørsmål fra hovedundersøkelsen. Disse undersøkelsene er også gjennomført av Kantar i tilfeldige befolkningsutvalg, men utvalgene er ikke koblet til utvalgene i hovedundersøkelsene. Den første av disse fire undersøkelsene ble gjennomført rett etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina vinteren 2022, og formålet var følgelig å undersøke om invasjonen hadde påvirket befolkningens holdninger. Deretter ble undersøkelsen gjentatt våren 2022, høsten 2022 og vinteren 2023. Resultatene av undersøkelsene gjennomført i 2022 er dokumentert i Fladmoe & Brekke (2022). Der det er relevant, inkluderer vi svar fra disse undersøkelsene i figurer som viser holdningsendringer over tid.

For å korrigere for skjevhetene i utvalgsfordelingen har vi basert alle deskriptive analyser i rapporten på data som er vektet for kjønn, utdanning, alder og geografi. På denne måten «teller» svarene til dem som er underrepresentert i utvalget, mer, mens svarene til dem som er overrepresentert, teller mindre. I de multivariate analysene har vi ikke vektet datasettet, der har vi imidlertid kontrollert for en rekke sosiodemografiske kjennetegn (kjønn, alder, geografi, utdanning og innvandringsbakgrunn).

I tillegg til de nevnte skjevhetene er det også skjevheter knyttet til innvandringsbakgrunn, noe det er vanskelig å korrigere for ved hjelp av vekting. Andelen med innvandringsbakgrunn i nettpanelet til Kantar er i utgangspunktet lavere enn i befolkningen som helhet, og en overvekt av dem med innvandringsbak-

grunn som er med i panelet, har bakgrunn fra Europa. Å ha innvandringsbakgrunn betyr at man selv eller ens foreldre er født i utlandet og har utenlandske foreldre. I befolkningen har 20 prosent innvandringsbakgrunn, mens andelen i nettutvalget er 7 prosent. Vi har ikke utfyllende informasjon om denne gruppens landbakgrunn, men blant dem som har oppgitt at foreldrene er født i utlandet, svarer nesten tre av fire at foreldrene er født i Europa. Dette betyr at Integreringsbarometeret i all hovedsak måler holdninger til innvandring, integrering og mangfold *blant medlemmer av majoritetsbefolkningen*. I alle de multivariate analysene i rapporten, altså de analysene hvor vi undersøker effekten av flere variabler samtidig, inkluderer vi en variabel som indikerer om respondentene har innvandringsbakgrunn. Ved å gjøre dette tar vi hensyn til at noen av respondentene har innvandringsbakgrunn.

Utvalget og gjennomføringsmetoden er nærmere beskrevet i det separate metodeappendikset (<https://hdl.handle.net/11250/3128055>).

Hva ligger i spørsmålet?

I spørreundersøkelser er det helt avgjørende at spørsmålsformuleringene og begrepene som brukes, er gode. Det betyr at spørsmålene må være lette å forstå for dem som skal svare, at de faktisk måler det man ønsker å måle, og at de i tillegg gir svar som det er mulig å tolke.

Dette er høye krav. Ofte blir denne typen spørreundersøkelser kritisert for å gi svar som det er vanskelig å tolke, eller for at det brukes begreper som ikke er presise nok. For eksempel kan spørsmålene fort bli for allmenne. I de siste rundene for Integreringsbarometeret har vi derfor valgt å nyansere en rekke spørsmål. I tillegg til å spørre hva befolkningen mener om å ta imot flere «innvandrere», spør vi om hva de mener om å ta imot flere «flyktninger», «arbeidsinnvandrere» og «familiemedlemmer av innvandrere». Dette gjør det mulig å tolke resultatene bedre. I tillegg gir det direkte kunnskap om at samme person kan ha svært ulikt syn på ulike innvandringskategorier eller arenaer der det kan forekomme diskriminering.

Surveyeksperimenter

For å få mer nyansert kunnskap om fenomenet vi studerer, har vi også i dette Integreringsbarometeret tatt i bruk eksperimentelle metoder der vi deler utvalget tilfeldig i to eller flere grupper, som deretter får litt ulike spørsmål. Denne typen «delte utvalg» eller surveyeksperimenter har blitt en stadig mer utbredt metode i samfunnsvitenskapene (Mutz, 2011). Flere nyere holdningsstudier fra Norge har brukt lignende design (se for eksempel Brekke & Mohn, 2018; Steen-Johnsen et al., 2016; Tyldum, 2019).

I denne rapporten følger vi opp to surveyeksperimenter som vi har gjort i tidligere undersøkelser: ett eksperiment om hva som skal til for å bli ansett som integrert, og ett fotoeksperiment som ble beskrevet i den siste rapporten (Brekke & Fladmoe, 2022). Formålet med fotoeksperimentet er å isolere og måle hvilken effekt hudfarge har for den tilliten folk svarer at de har, til en person. Dette eksperimentet trenger dypt inn i diskusjonen om diskriminering basert på etnisitet og hudfarge og følger også opp spørsmålene om rasisme fra Integreringsbarometeret 2020 (Brekke, Fladmoe & Wollebæk, 2020). Eksperimentet ble gjennomført til dels i 2019 og 2021 og er nå videreført i årets datainnsamling i november og desember 2023. Vi har tidligere sett at respondentene i tilsvarende surveyeksperimenter uttrykker like høy eller høyere tillit til personer illustrert med et bilde av en person med mørkere hudfarge, enn til en avbildet person med lysere hudfarge.

Når vi gjennomfører dette eksperimentet, deler vi utvalget tilfeldig inn i åtte grupper. Hver respondent blir så presentert for ett av åtte bilder, der personens hudfarge, yrke og kjønn varierer ($2 \cdot 2 \cdot 2$). Hudfargen og klesdrakten er manipulert slik at samme kvinne og mann presenteres med to ulike hudfarger og i to ulike situasjoner (som henholdsvis lege og barnehageassistent). Til forskjell fra tidligere har vi lagt inn en negativ beskrivelse av personen på bildet. Spørsmålet er om respondentene vil gi uttrykk for lavere tillit til personer med mørkere hudfarge gitt disse negative beskrivelsene. Oppsettet og utfallene forklares i detalj i kapittel 5.

Begreper

Et sentralt begrep i denne undersøkelsen er ordet *innvandrere*. Med innvandrere mener vi en person som er født i utlandet og har to utenlandske foreldre. Dette er i tråd med SSBs begrepsbruk.⁴ Barn av innvandrere omtaler vi som etterkommere. Til sammen utgjør de to gruppene *personer med innvandrerbakgrunn*.

Denne undersøkelsen inneholder spørsmål om både innvandrere og etterkommere. Vi stiller spørsmål om personer med innvandrerbakgrunn, som altså også omfatter etterkommere, fordi vi ønsker å belyse hvordan det står til med de nye fellesskapene i Norge og holdningene til møter mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen for øvrig. Dette åpner for å stille spørsmål som gjelder den langsiktige tilpasningen mellom minoritets- og majoritetsbefolkning.

Vi unngår å bruke begrepet *nordmenn* og bruker i stedet *befolkningen* eller *befolkningen i Norge*. Årsaken er at Integreringsbarometeret skal dekke alle som bor i Norge, uavhengig av statsborgerskap. Vi har allerede beskrevet skjevheten i utvalget når det gjelder andelen innvandrere.

4 <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/slik-definerer-ssb-innvandrere>

I et par av spørsmålene skiller vi mellom *asylsøkere* og *flyktninger*. Asylsøkere er personer som melder seg for norske myndigheter og søker om beskyttelse. De er asylsøkere inntil saken er avgjort. Med flyktning mener vi en person som enten har fått flyktningstatus etter å ha søkt om asyl, som får midlertidig kollektivt opphold etter masseflukt (som de ukrainske flyktningene), eller som har kommet som overføringsflyktning gjennom FN-systemet. Men det betyr ikke at befolkningen oppfatter begrepene slik. Hva disse betegnelse betyr for folks holdninger, er blant temaene vi diskuterer i rapporten.

Vi bruker også begrepet *integrering* i ulike sammenhenger. På et overordnet plan viser det til den tilpasningen som foregår mellom innvandrere og samfunnet de kommer til. En smalere definisjon tar hensyn til at integrering er en tosidig og gjensidig tilpasningsprosess. Samfunnet legger til rette for å inkludere individer eller grupper, samtidig som disse selv bidrar til å bli inkludert. I rapporten bruker vi begrepet på denne måten når vi diskuterer befolkningens syn på innvandreres tilpasning. Her blir integrering et teoretisk midtpunkt mellom assimilering (de som kommer, skal tilpasse seg helt og fullt) på den ene siden, og multikulturalisme (de som kommer, må stå fritt til selv å velge om de skal tilpasse seg) på den andre.

I rapporten bruker vi ordet *mangfold* i ulike sammenhenger. På et overordnet plan betyr mangfold sameksistensen av personer og grupper med innvandrings- og minoritetsbakgrunn og personer og grupper med majoritetsbakgrunn i samfunnet. Vi bruker også begrepet for å markere sluttpunktet i en tenkt tidslinje som går fra ankomst (innvandring) til integrering, og som så går over til felles tilstedeværelse i et mer mangfoldig samfunn. Uttrykket brukes derfor i noen tilfeller synonymt med nye fellesskap. I Integreringsbarometeret dekker vi ulike holdninger til mangfold. Noen vil oppleve mangfold som et faktum eller mål for innvandringspolitikken. Andre kan gi uttrykk for at et mangfoldig samfunn kan være en trussel, for eksempel mot et nasjonalt fellesskap.

Denne rapporten handler om *holdninger*, men hva er holdninger? Vi forstår en holdning som et relativt varig sett av oppfatninger, følelser og tendenser til å handle på en bestemt måte. Holdningene kan være rettet mot grupper i samfunnet, hendelser eller symboler (Hogg og Vaughan 2005, s. 150). Vi tror at en bredt anlagt analyse av befolkningens holdninger, hvilke egenskaper som er knyttet til dem, og hvordan synspunkter på tvers av områder henger sammen, kan danne et fruktbart utgangspunkt for en mer informert samfunnsdebatt og videre akademiske analyser.

Guide til rapporten

I denne rapporten gir vi først en oversikt over de viktigste utviklingstrekkene i befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold. Deretter ser vi nærmere på holdninger til ulike typer innvandring, studerer befolkningens oppfatning av integreringsprosesser og hva som hindrer og fremmer disse, og måler holdningene til diskriminering. Videre går vi dypt inn i hvordan synet på innvandringspolitikk henger sammen med andre politikkområder og synet på meningsmotstandere.

I det neste kapittelet (2) beskriver vi en serie nøkkelspørsmål og hovedtrender i synet på ulike typer innvandring, integrering og veier frem til full deltakelse i samfunnet. Her omtaler vi også ulike sider ved mangfold.

I kapittel 3 ser vi nærmere på holdninger til ulike typer innvandring, til familie, flukt, asyl og arbeidsinnvandring. Vi ser etter hva som kan bidra til å forklare forskjellene i holdninger i ulike deler av befolkningen. Vi trekker også inn spørsmål som undersøker om ulike innvandringskategorier oppfattes som trusler eller bidrag til ulike deler av det norske samfunnet.

I kapittel 4 ser vi nærmere på holdninger til integrering. Hva mener befolkningen skal til for at en flyktning eller innvandrer kan kalles integrert? Hva ser man på som hindre for integrering, og hvor kan vi plassere ansvaret for manglende integrering? Dette er blant spørsmålene vi svarer på i kapittelet.

Kapittel 5 beskriver og drøfter spørsmål knyttet til diskriminering og betydningen av hudfarge. I årets undersøkelse ser vi på syn på diskriminering på ulike arenaer. Her rapporterer vi også fra fotoeksperimentet, der vi studerer hvordan hudfarge påvirker tilliten til ulike yrkesgrupper.

I kapittel 6 tar vi opp et knippe spørsmål om politikk, tillit og polarisering. Her ser vi blant annet på hvordan holdninger til innvandring sammenfaller med syn på andre omstridte politikkområder, som likestilling og miljø. Videre går vi i dybden på befolkningens opplevelse av dem som mener noe annet enn dem selv i spørsmål om innvandring og integrering. Dette omtales som følelsesmessig (eller affektiv) polarisering. I dette kapittelet ser vi også på befolkningens opplevelse av at politikerne på nasjonalt nivå styrer innvandrings- og integreringsfeltet i tråd med de de selv mener. Vi spør blant annet: Er det stor avstand mellom folket og de politiske elitene på dette politikkområdet?

I det siste kapittelet (7) drøfter vi noen av de viktigste funnene i årets Integreringsbarometer. Hvilke lærdommer kan vi ta av årets undersøkelse?

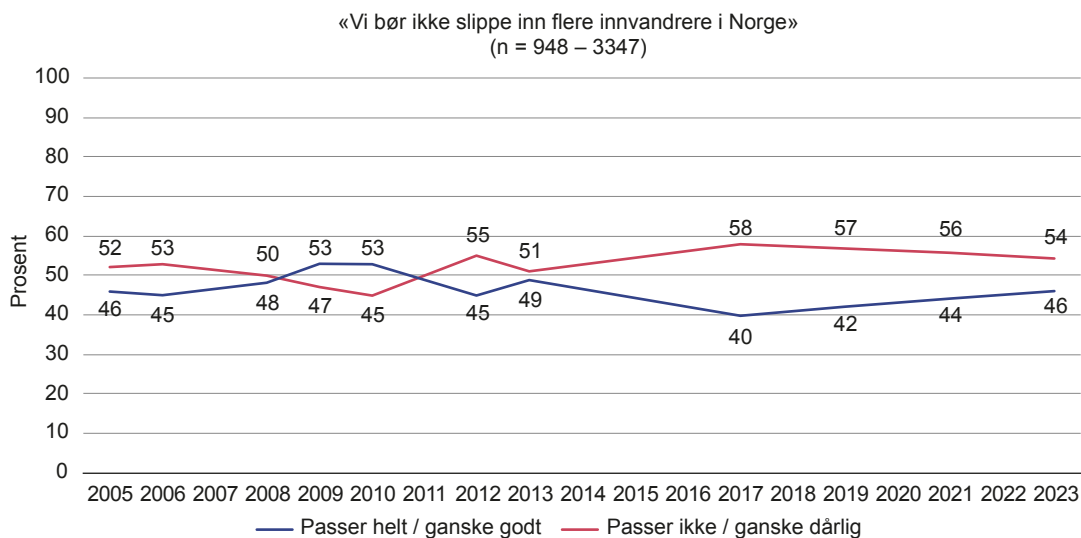
2. Hovedtrender – holdninger til innvandring, integrering og mangfold

Hvordan har befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold utviklet seg de siste 20 årene? Mens holdningsundersøkelser fra Statistisk sentralbyrå og Norsk Monitor har vist en klar tendens til mer positive holdninger over tid (Hellevik & Hellevik, 2017), har Integreringsbarometeret vist et mer blandet bilde. Vi har også sett at akutte hendelser kan påvirke holdningene på kort sikt. Dette skjedde for eksempel etter Russlands invasjon av Ukraina vinteren 2022, der vi dokumenterte at befolkningens holdninger til flyktninger spesielt, men også til innvandring og syn på integrering mer generelt, ble langt mer positive umiddelbart etter invasjonen (Fladmoe & Brekke, 2022). I dette kapitlet undersøker vi hvordan holdningene har utviklet seg for noen nøkkel-spørsmål om innvandring, integrering og mangfold. Avslutningsvis undersøker vi hvordan holdningene varierer etter ulike kjennetegn ved respondentene (kjønn, alder utdanning mv.).

Hvor mange innvandrere bør Norge ta imot?

I kjernen av innvandringsdebatten i Norge finner vi spørsmålet om innvandringsvolum. Hva mener befolkningen om antallet innvandrere som kommer til landet? I Integreringsbarometeret har respondentene siden 2005 tatt stilling til påstanden: «Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge.» Svaralternativene er «passer helt», «passer ganske godt», «passer ganske dårlig» og «passer ikke i det hele tatt», og det har ikke vært mulig å svare «vet ikke». Spørsmålet kan tolkes på ulike måter. Noen kan tolke det som at man ikke ønsker «flere enn vi tar imot nå», mens andre kan tolke spørsmålet som at Norge ikke bør slippe inn «noen flere overhodet», altså «full stopp». I figur 2.1 viser vi holdningsmønstrene over tid. For enkelhets skyld har vi slått sammen andelen som svarer at påstanden «passer helt» eller «passer ganske godt», og andelen som svarer «passer ganske dårlig» eller «passer ikke i det hele tatt».

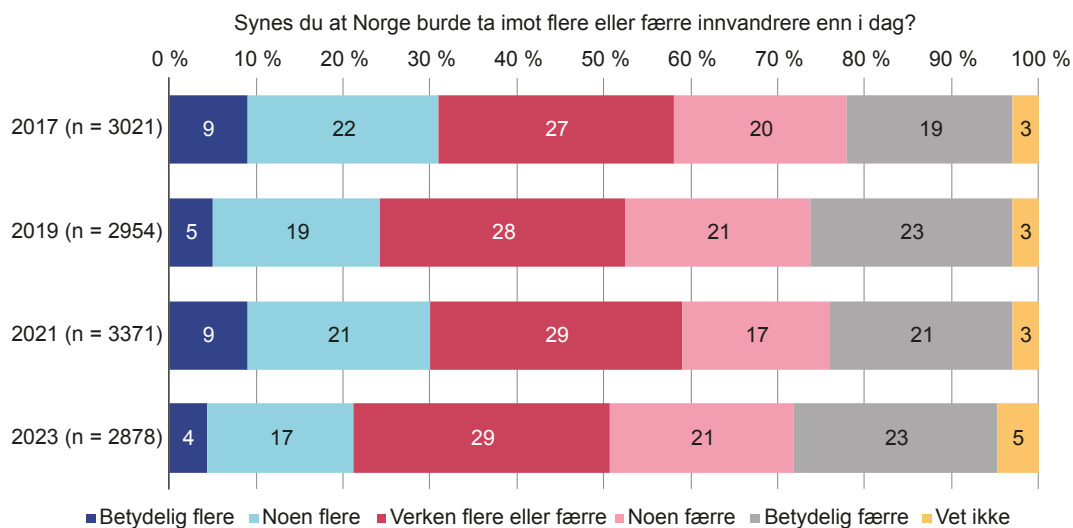
Figur 2.1. Påstand: «Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge.» 2005–2023. Prosent.

Figur 2.1 viser at når spørsmålet stilles på denne måten, er befolkningen i Norge delt omtrent på midten. I 2023 svarte litt under halvparten (46 prosent) at de er enige i påstanden, mens litt over halvparten (54 prosent) er uenige. Hvis vi følger tidslinjene bakover, ser vi at nivåene har variert litt over tid, men at svarfordelingen alt i alt har vært ganske stabil. Svarene fra 2023 er marginalt forskjellige fra svarene i 2005.

I de fire siste undersøkelsene har vi stilt et mer presist spørsmål for å kartlegge holdningene til omfanget av innvandringen: «Synes du Norge bør ta imot flere eller færre innvandrere enn i dag?» Respondentene fikk oppgitt svaralternativer fra «betydelig flere enn i dag» til «betydelig færre enn i dag», og det har også vært mulig å svare «vet ikke» (se figur 2.2).

Figur 2.2. Holdning til innvandringens volum i 2017–2023. Prosent.

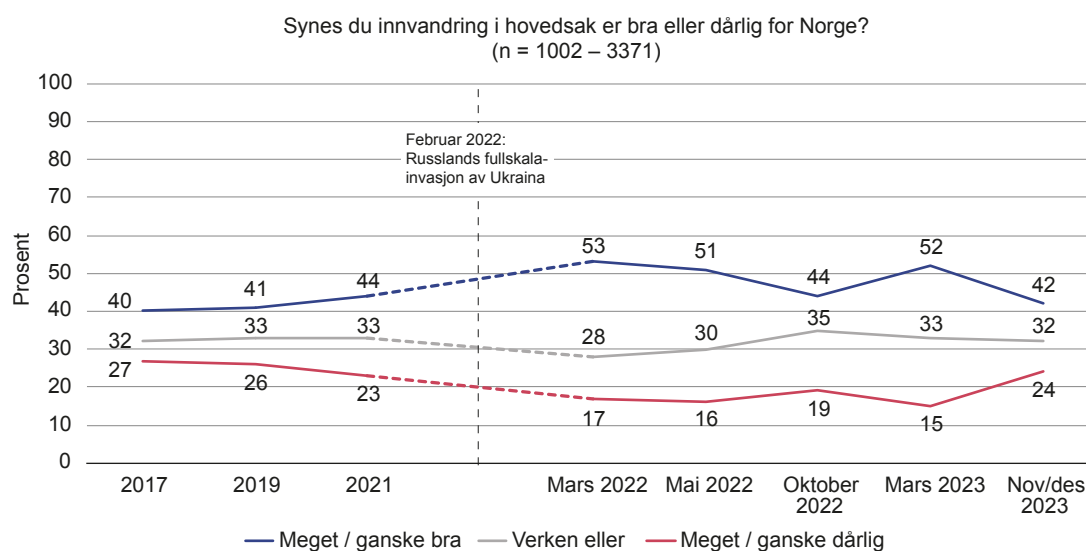

Når vi stiller spørsmålet på denne måten, får vi et mer nyansert bilde av de overordnede holdningene til innvandringsvolum. Figuren viser at to av ti (21 prosent) i 2023 mener at Norge bør ta imot betydelig flere eller noen flere innvandrere enn i dag. Dette er en ganske betydelig nedgang sammenlignet fra 2021 (og 2017), da 30 prosent svarte det samme, og er det laveste nivået siden spørsmålet ble stilt første gang. Svarfordelingen ligner likevel på undersøkelsen i 2019, da 24 prosent svarte det samme. Både den gang og i 2023 var det 44 prosent som mente Norge burde ta imot noen færre eller betydelig færre innvandrere enn i dag. En mulig tolkning av at respondentene var mer restriktive i 2023 enn i 2021, er at det i tiden mellom de to undersøkelsene har kommet svært mange ukrainske flyktninger til Norge, og at der dermed skal mer til for å mene at det skal komme enda flere innvandrere til Norge. En slik tolkning styrkes når vi ser isolert på andelen som svarer at Norge burde ta imot «betydelig færre» innvandrere enn i dag. Her er variasjonene over tid små. Samlet sett tyder likevel dette på at befolkningen alt i alt heller mot at det bør komme færre innvandrere til Norge.

Er innvandring bra eller dårlig for Norge? Endring etter Russlands invasjon

Hva så med konsekvensene av innvandringen? Hvordan ser befolkningen på spørsmålet om innvandring er bra eller dårlig for landet? Befolkningen i Norge har hatt rundt femti års erfaring med «nyere» innvandring og bør ha gode forutsetninger for å mene noe om dette. Siden 2017 har vi spurt respondentene om de mener at «innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge». Vi har også stilt dette spørsmålet i flere mindre undersøkelser i tiden etter Russlands invasjon av Ukraina i februar 2022 for å fange opp eventuelle kortsiktige holdningsendringer som kunne skyldes invasjonen og flyktningstrømmen som fulgte.

Figur 2.3. «Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge?» 2017–2023. Prosent.

Figur 2.3 viser at det i hele perioden er flere som mener at innvandring er bra for Norge, enn som mener det er dårlig for landet. Det er også verdt å merke seg at rundt en tredel av befolkningen velger det nøytrale alternativet og svarer at innvandring er «verken bra eller dårlig» for Norge. Fra 2017 til 2021 var det en svak økning i andelen som mente innvandring i hovedsak er meget eller ganske bra for Norge. I 2021 samlet vi inn dataene i de to siste månedene av året. Rett etter fullskalainvasjonen i februar 2022 gjennomførte vi en mindre oppfølgingsundersøkelse for å avdekke en mulig effekt av invasjonen. Her fant vi at andelen som mente innvandring var bra for landet, økte ytterligere. Andelen økte med nesten ti prosentpoeng, og dette nivået vedvarte utover våren. Det er rimelig å anta at oppmerksomheten om invasjonen og flyktningsenes situasjon bidro til denne økningen. Deretter har nivået gått først ned til samme nivå som før invasjonen (oktober 2022), så opp igjen (mars 2023, ett år etter invasjonen), før holdningene i den siste undersøkelsen høsten 2023 var tilbake på omtrent det nivået som var før fullskalainvasjonen. På dette tidspunktet var det et sterkt søkelys på at det hadde kommet svært mange flyktninger fra Ukraina til Norge.

I tillegg hadde konflikten mellom Israel og Palestina eskalert, med terrorangrep i Israel og påfølgende invasjon i Gaza. Slike faktorer kan ha bidratt til at den umiddelbare positive reaksjonen etter Russlands invasjon, var over.

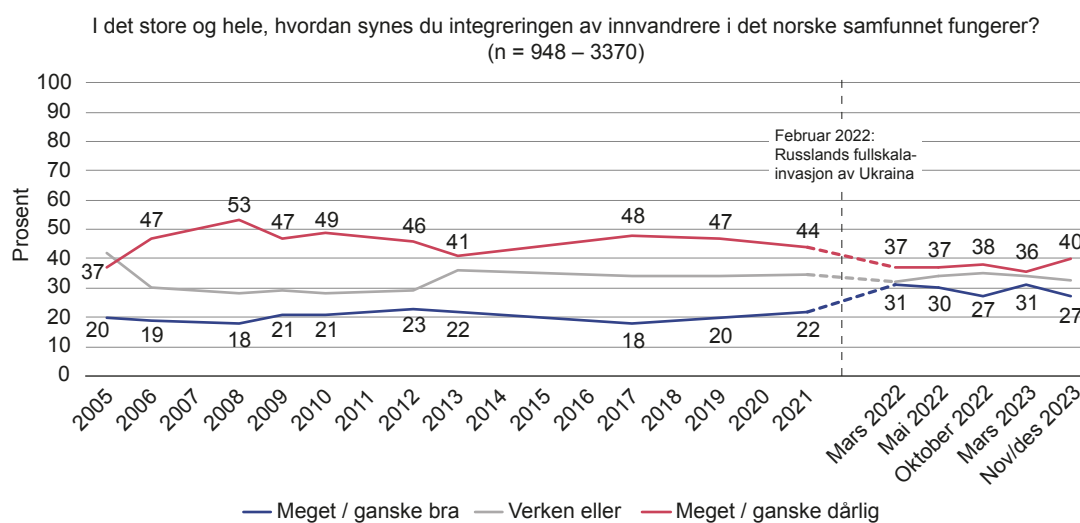
Det er viktig å ta et lite forbehold om at (deler av) de store utslagene i undersøkelsene mellom 2021 og november/desember 2023 kan skyldes metodiske forskjeller mellom Integreringsbarometeret og de mindre undersøkelsene som ble gjennomført i mellomtiden (se også metodebeskrivelse innledningsvis). I Integreringsbarometeret svarer respondentene på en lang rekke spørsmål om innvandring, integrering og mangfold, mens undersøkelsene som ble gjort i mellomtiden, ble gjennomført på en såkalt web-buss, der det også stilles spørsmål om en rekke andre temaer. Spørsmålene i barometeret står med andre ord i en annen sammenheng enn de noe mindre web-buss-undersøkelsene. Respondentene er imidlertid trukket fra samme utvalgsbase (GallupPanelet). Det er lite sannsynlig at variasjonene over tid utelukkende kan forklares metodisk, men det kan være at tallene ville vært marginalt annerledes dersom alle undersøkelsene ble gjennomført på helt identisk måte.

Hvordan fungerer integreringen? Flere er positive

Siden 2005 har Integreringsbarometeret stilt et generelt og overordnet spørsmål om befolkningens oppfatning av hvordan integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer. Gjennom hele perioden har det vært flere som har hatt en negativ oppfatning, enn som har hatt en positiv oppfatning. I figur 2.4 ser vi at fra 2005 til 2021 svarte rundt én av fem at de mener det går (ganske eller meget) bra med integreringen. Andelen som mener det går ganske eller meget

dårlig, har variert mer over tid, med en topp på 53 prosent i 2008. I 2021 svarte 44 prosent at de mente integreringen går dårlig. Igjen ser vi imidlertid en endring etter Russlands invasjon i Ukraina. Umiddelbart etter invasjonen økte andelen med et positivt syn på integreringen til 31 prosent, mens andelen med et negativt syn sank til 37 prosent. Siden den gang har tallene gått litt opp og ned, men høsten 2023 var befolkningens oppfatninger fortsatt mer positive enn i noen undersøkelser før invasjonen.

Figur 2.4. «I det store og det hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer?» 2005–2023. Prosent.

Hvordan skal man forstå at befolkningen ble mer positive – og fortsatt er mer positive – til hvordan integreringen går, etter Russlands fullskalainvasjon? Én tolkning er at flere av respondentene tenkte på ukrainske flyktninger da de fikk spørsmålet i mars 2022 og i tiden etterpå. Denne flyktninggruppen var fulgt av forventninger om at de ville ha kort vei ut i jobb og utdanning (Brekke et al., 2024).⁵ Med mange bosettinger de siste årene kan også flere respondenter ha fått et mer positivt inntrykk av hvordan integreringen fungerer i Norge. Slike «bilder» av hvem innvandrere er, kan ha påvirket svarene og ført til at litt flere har en positiv oppfatning av integreringen.

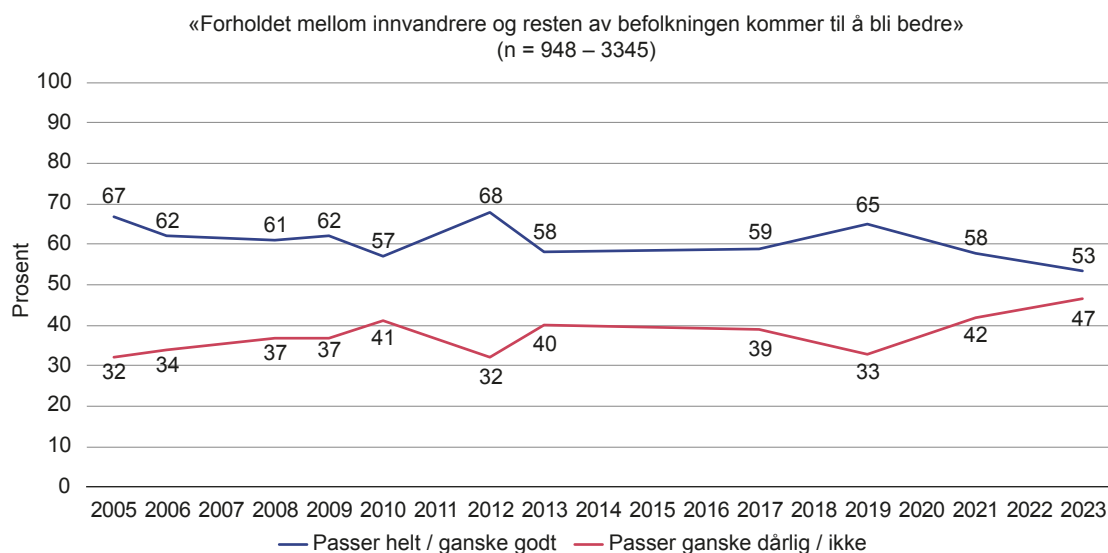
Mangfold – dempet fremtidsoptimisme

Det har nå gått mer enn femti år siden den nyere innvandringen til Norge startet (Brochmann & Kjeldstadli, 2014), og i 2023 hadde flere enn 20 prosent av befolkningen i landet innvandringsbakgrunn. Siden 2005 har Integreringsbarometeret bedt respondentene ta stilling til en påstand om hvordan befolkningen ser for seg at forholdet mellom innvandrere og befolkning kommer til å utvikle

⁵ <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/8QMGBx/ukrainske-flyktninger-blir-trolig-lettere-aa-integrere-enn-flyktninger-fra-midtoesten-og-afrika>

seg i fremtiden (se figur 2.5). Spørsmålet gir en indikasjon på i hvilken grad befolkningen har et optimistisk fremtidssyn på samholdet mellom majoritetsbefolkningen og personer med innvandrerbakgrunn.

Figur 2.5. «Forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre». 2005–2023. Prosent.

Påstanden respondentene tar stilling til, er formulert positivt. De som mener at det passer, mener altså at forholdet mellom innvandrere og befolkningen kommer til å bli bedre. Som det kommer frem av figuren, har det i alle år vært et flertall som er optimister med tanke på fremtiden. Det har vært noe variasjon over tid, og siden 2019 har andelen optimister blitt vesentlig mindre. Dette indikerer altså at det er en litt mindre andel integrerings- eller mangfoldsoptimister nå enn tidligere. Man kan med andre ord si at optimismen er noe dempet i den siste målingen, selv om flertallet fortsatt er optimister.

Det at respondentene har fått et litt mer positivt syn på integreringen i dag (figur 2.4), men at de uttrykker noe mindre optimisme med tanke på fremtiden (figur 2.5), kan virke som et paradoks. Vi ser nærmere på denne sammenhengen og andre spørsmål knyttet til integrering og mangfold i kapittel 4.

Individuelle kjennetegn og holdninger til innvandring

Hvordan varierer holdninger til innvandring mellom ulike grupper i befolkningen, og hvordan har dette endret seg over tid? For å illustrere dette har vi laget en indeks basert på to spørsmål/påstander som har vært med i de fire siste rundene for Integreringsbarometeret: «Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge?» og «Vi bør ikke slippe inn flere innvandrere i Norge». Til sammen gir denne indeksen et mål på holdninger til innvandring mer generelt og innvandringsvolum mer spesifikt. Indeksen fanger derfor ikke opp alle sider ved innvandring, men som senere analyser vil vise, er holdningsvariasjo-

nene mellom ulike grupper i befolkningen ganske lik på tvers av spørsmål. Indeksen ble laget ved å kjøre en faktoranalyse,⁶ lagre faktorskårene, og standardisere skalaen til å gå fra 0 (negativ) til 1 (positiv). Svarene på påstandene korrelerer sterkt over tid ($r = 0,66-0,68$), og den sammenslåtte indeksen er forholdsvis normalfordelt (gjennomsnitt: 0,53–0,56; standardavvik: 0,25–0,26).

For å undersøke holdningsvariasjoner mellom ulike grupper i befolkningen har vi estimert lineære regresjonsmodeller (OLS), der vi undersøker sammenhengen mellom holdninger og ulike kjennetegn ved respondentene (kjønn, alder, utdanning, bosted, egen innvandrerbakgrunn og kontakt med innvandrere) samtidig. På denne måten kan vi se den selvstendige «effekten» av for eksempel kjønn når vi tar hensyn til at menn og kvinner i utvalget kan ha ulik gjennomsnittsalder, ulikt utdanningsnivå og bostedsmønster, og ulik innvandringsbakgrunn og grad av kontakt med innvandrere. Variabelen som måler kontakt med innvandrere, er basert på et spørsmål som har vært endret litt fra undersøkelse til undersøkelse. I 2017 fikk respondentene spørsmål om hvor ofte de var i «kontakt» med folk med innvandrerbakgrunn, mens de i de senere undersøkelsene ble spurt om hvor ofte de «snakker» med folk med innvandrerbakgrunn. I 2021 ble det stilt to mer spesifikke spørsmål; om hvor ofte respondentene snakker med folk med innvandrerbakgrunn henholdsvis «i området der du bor» og «i forbindelse med arbeid, frivillighet eller fritidsaktiviteter». Svaralternativene har imidlertid alltid vært like.⁷ For å lage en kontaktvariabel som kan sammenlignes over tid, har vi slått sammen flere av svaralternativene slik at svarfordelingen på variabelen blir noenlunde lik, og skiller mellom dem som på ulike måter har svart at de sjelden, innimellom eller ofte har kontakt med eller snakker med folk med innvandrerbakgrunn, i tillegg til en egen gruppe bestående av dem som svarte «vet ikke».

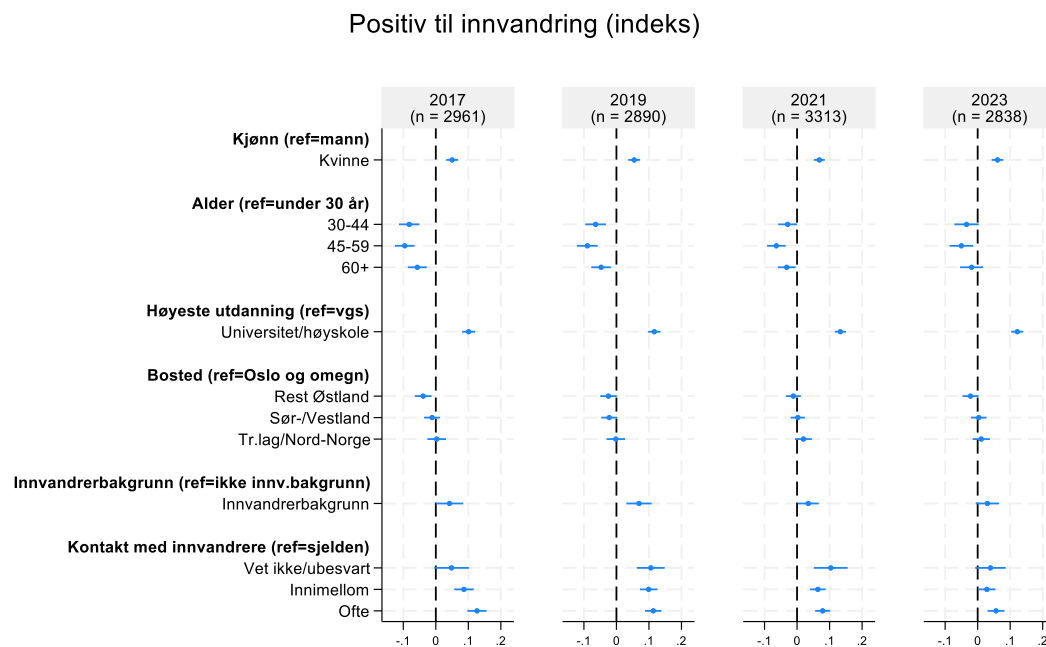
Figur 2.6 viser resultatene fra fire slike lineære regresjonsmodeller, én for hvert år. Plottene viser regresjonskoeffisienter for hvert kjennetegn (variabel). Plott på høyre side av den vertikale linjen indikerer en positiv sammenheng (i dette tilfellet et mer positivt syn på innvandring), mens plott til venstre for linjen indikerer negativ sammenheng. For eksempel viser figuren at plottene for kvinner er plassert til høyre for midtlinjen, noe som indikerer at kvinner er mer positive til innvandring enn det menn er. De korte horisontale linjene på hver side av plottene viser 95 prosent konfidensintervall. Dersom det er luft mellom et konfidensintervall og den vertikale linjen eller mellom to konfidensintervaller, betyr det at forskjellen er statistisk signifikant på 95-prosentnivået ($p < 0,05$). For

6 Faktoranalyse er en statistisk metode for å finne frem til underliggende dimensjoner i et datamateriale, gjennom å se hvordan svarene på enkeltspørsmål henger sammen.

7 2017: «Hvor ofte er du i kontakt med folk med innvandrerbakgrunn (for eksempel på offentlige transportmidler, i gata, i butikker eller i nabolaget)?»; i 2019: «Hvor ofte snakker du med folk med innvandrerbakgrunn (for eksempel familie, på offentlige transportmidler, på gata, i butikker eller i nabolaget)?»; 2021: «Hvor ofte snakker du med folk med innvandrerbakgrunn i området der du bor?»; «Hvor ofte snakker du med folk med innvandrerbakgrunn i forbindelse med arbeid, frivillighet eller fritidsaktiviteter?»; 2023: «Hvor ofte snakker du med folk med innvandrerbakgrunn?». Svaralternativer: aldri; sjeldnere enn én gang i måneden; én gang i måneden; flere ganger i måneden; én gang per uke; flere ganger per uke; hver dag.

eksempel ser vi at kvinner er signifikant mer positive til innvandring enn det menn er, og at det gjelder på alle fire måletidspunkt.

Figur 2.6. Holdninger til innvandring (indeks) på tvers av ulike grupper i befolkningen. Plott fra Integreringsbarometeret 2017–2023.

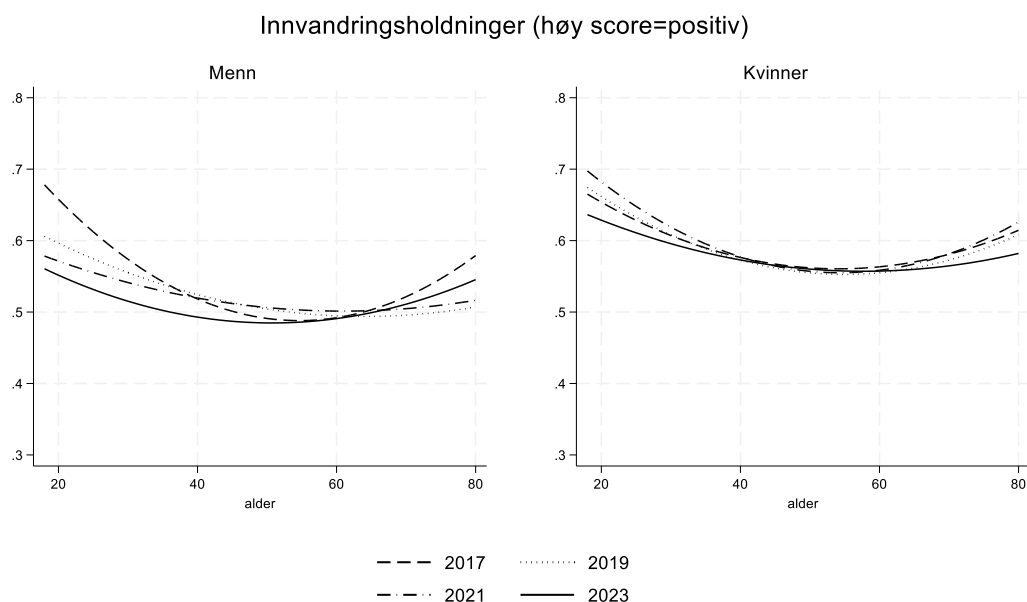
Siden plottene er resultater fra multivariate regresjonsmodeller der flere variabler ses i sammenheng, betyr det at kvinner er mer positive enn menn, også når vi tar i betraktning eventuelle forskjeller i alder, utdanning, bosted, innvandrerbakgrunn og personlig kontakt med folk med innvandrerbakgrunn. Forskjellen er på 0,05–0,1 skalapunkt, og siden skalaen går fra 0 til 1, indikerer dette at kvinner har en skår som er 5–10 prosentpoeng høyere enn menn.

Overordnet ser vi at det kun er ganske små endringer i gruppeforskjeller over tid. I tillegg til at kvinner er mer positive enn menn, finner vi også at de med høyere utdanning konsekvent er mer positive til innvandring enn de med lavere utdanning, og at det er små variasjoner ut fra bosted (landsdel). Det har også vært en tydelig tendens til at unge voksne er mer positive enn eldre, og at de som oppgir at de ofte har kontakt med innvandrere, er mer positive enn dem som sjelden har det. Betydningen av alder var imidlertid svakere i den siste undersøkelsen.

Den svekkede sammenhengen mellom alder og holdninger til innvandring er illustrert nærmere i figur 2.7, som viser aldersforskjeller over tid blant menn og kvinner. I utgangspunktet kan mindre aldersforskjeller skyldes at den yngste aldersgruppen har blitt likere de eldre (mer negative), eller at de eldre har blitt likere de yngre (mer positive). Figuren viser predikert gjennomsnittsskår på indeksen for innvandringsholdninger (y-aksen), kontrollert for utdanning,

bosted, innvandringsbakgrunn og kontakt med innvandrere. De fire linjene representerer hvert undersøkelsesår.

Figur 2.7. Betydningen av alder for holdninger til innvandring (indeks). Plott fra Integreringsbarometeret 2017–2023.

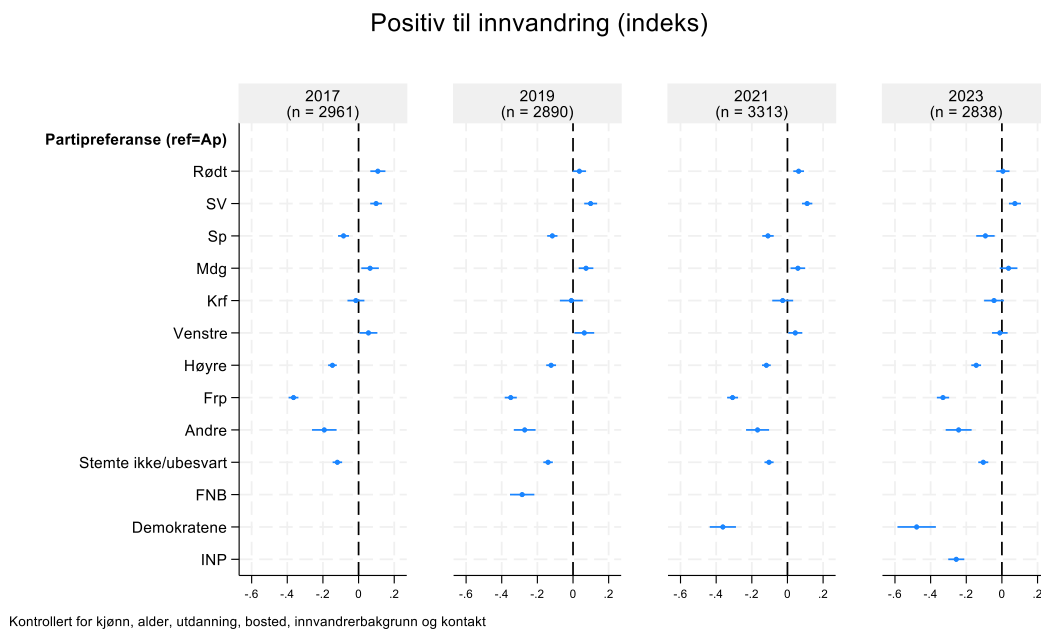
Kontrollert for utdanning, bosted og innvandringsbakgrunn

Figuren (2.7) viser at holdningsendringer blant unge voksne har vært sterkere for menn enn for kvinner. I 2017 var unge menn langt mer positive til innvandring enn godt voksne menn, og de var omtrent like positive som unge kvinner. For hver undersøkelse etter dette har gjennomsnittsskåren for unge menn gått ned, særlig fra 2017 til 2019. I samme periode har gjennomsnittsskåren for middelaldrende menn og kvinner i alle aldersgrupper vært mer stabil. Samlet sett har den predikerte gjennomsnittsskåren for 18 år gamle menn falt fra 0,68 i 2017 til 0,57 i 2023, altså et fall som tilsvarer 11 prosentpoeng. Det er viktig å understreke at antallet unge menn i undersøkelsen er begrenset, og at vi må være varsomme med å trekke for bastante konklusjoner. Men mønsteret i dataene tyder på at de reduserte aldersforskjellene i innvandringsholdninger over tid, som vi observerte i figur 2.6, delvis kan forklares av at unge menn er blitt likere middelaldrende menn og dermed litt mer innvandringskritiske.

Innvandring har vært en viktig partipolitisk sak i mange år, og stortingsvalgundersøkelsene har dokumentert at dette har vært en viktig sak for mange ved valg (Bergh, Hesstvedt et al., 2023b). Figur 2.8 viser sammenhengen mellom holdninger til innvandring og partipreferanse over tid målt med spørsmålet: «Hvilket parti ville du stemt på hvis det var stortingsvalg på kommende mandag?» Vi benytter det samme målet på holdninger til innvandring som i analysen ovenfor, og plottene i figuren er basert på regresjonsanalyser der vi kontrollerer for kjønn, alder, utdanning, bosted, innvandringsbakgrunn og kontakt med innvandrere. Her tar vi med andre ord hensyn til de kjennetegnene ved respondentene

som vi studerte i figuren ovenfor, og undersøker den relative betydningen av partipreferanse.

Figur 2.8. Holdninger til innvandring (indeks) på tvers av partitilhørighet («Hvilket parti ville du stemme på hvis det var stortingsvalg kommende mandag?»). Regresjon. Plott fra Integreringsbarometeret 2017–2023.

Personer som oppga at de ville stemme på Arbeiderpartiet, er referansekategori. Figuren viser et gjenkjennelig mønster, der særlig SV-velgere er mer positive til innvandring ved alle målepunkter. I 2017, 2019 og 2021 var også velgerne til Rødt og MDG (og til en viss grad Venstre) mer positive enn velgerne til Ap, men disse forskjellene var ikke statistisk signifikante i 2023. En nærliggende forklaring på dette er at Ap har mistet mye oppslutning de siste årene, og at de velgerne som fortsatt stemmer på partiet, skiller seg mindre fra velgerne til Rødt, MDG og Venstre i synet på innvandring. Velgerne til KrF skiller seg lite fra velgerne til Ap, mens velgerne til Sp og Høyre, og særlig velgerne til FrP, er mer negative til innvandring. Figuren viser også at personer som oppga Folkeaksjonen nei til mer bompenger (FNB) i 2019, Demokratene i 2021 og 2023 eller Industri- og næringspartiet (INP) i 2023, lignet på velgerne til FrP i synet på innvandring. De som oppga andre ikke-listede partier, eller som svarte at de ikke ville stemme, var også mer kritiske til innvandring enn det Aps velgere var ved alle målepunkter. Holdningsforskjellene mellom ulike velgergrupper er betydelig. X-aksen viser at det er omtrent 0,5 skalapoeng mellom velgerne til FrP på den ene siden og velgerne til SV (og Rødt, MDG, Venstre) på den andre. Dette tilsvarer altså om lag 50 prosentpoengs forskjell.

Disse analysene viser variasjoner i holdninger til to ganske generelle spørsmål om innvandring. Mønstrene er imidlertid ganske like på tvers av de fleste spørsmålene som er stilt i Integreringsbarometeret, enten vi spør om holdninger til

innvandringsvolum, om innvandring er bra eller dårlig, eller om holdninger til spesifikke innvandrer kategorier (f.eks. flyktninger). I tilsvarende analyser utover i rapporten vil vi derfor først og fremst kommentere funn som avviker fra disse overordnede mønstrene.

Nøkkelfunn

- I årets undersøkelse svarer to av ti (21 prosent) at Norge bør ta imot flere innvandrere. Ved forrige Integreringsbarometer, i 2021, var det tre av ti som svarte det samme. Det vil si at det har vært en betydelig nedgang de siste to årene i andelen som mener at Norge bør ta imot flere innvandrere. Det er verdt å merke seg at Norge i den samme perioden har tatt imot rundt 35 000 ukrainske flyktninger i året.
- Umiddelbart etter Russlands storskalainvasjon av Ukraina i 2022 skjedde det en tydelig endring der flere fikk mer positive holdninger til innvandring og til hvor godt det går med integreringen i Norge. Andelen som mente at innvandring i hovedsak er bra for Norge, økte med nesten ti prosentpoeng i denne perioden. Andelen som mente at integreringen i hovedsak går bra, økte med ni prosentpoeng. Etter hvert som tiden har gått, har holdningene gradvis kommet tilbake til et mer «normalt» nivå. Høsten 2023 var svarfordelingen for disse nøkkelspørsmålene tilbake på samme nivå som før invasjonen.
- Befolkningens syn på hvordan det går med integreringen, har imidlertid forblitt mer positivt enn før invasjonen.
- Resultatene indikerer at det er noe svakere fremtidstro når det gjelder forholdet mellom majoritetsbefolkning og personer med innvandrerbakgrunn, enn ved de siste målingene.
- Når det gjelder forskjeller mellom grupper i befolkningen, er det jevnt over et mønster at kvinner er mer positive til innvandring enn det menn er, at høyt utdannede er mer positive enn lavt utdannede, og at de som ofte har kontakt med innvandrere, er mer positive enn dem som sjelden har det.
- Tradisjonelt har unge voksne vært mer positive enn eldre aldersgrupper, men disse forskjellene har blitt mindre over tid. Dette skyldes delvis at unge menn har blitt litt mer negative til innvandring, og at de dermed har blitt likere menn i eldre aldersgrupper.
- Vi finner tydelige holdningsforskjeller mellom ulike velgergrupper. Velgerne til SV, Rødt, MDG og Venstre er de mest positive til innvandring, mens velgerne til FrP, INP og andre mindre partier er de mest negative.

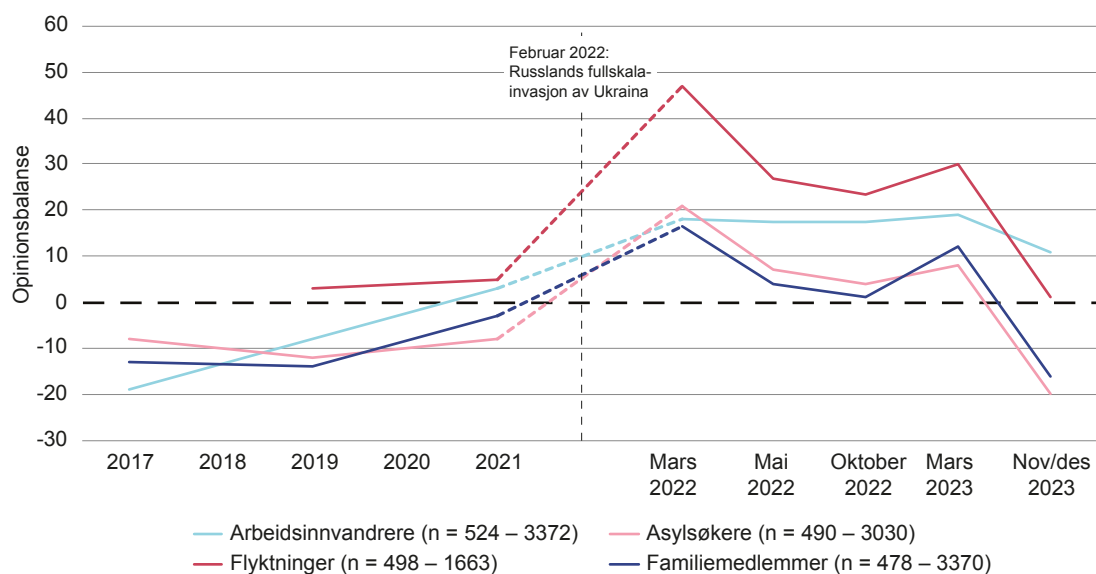
3. Holdninger til ulike typer innvandring

Forrige kapittel viste overordnede trender i holdninger til «innvandrere», «innvandring», og «integrering». For å forstå holdningene til disse svært generelle kategoriene må vi studere holdningene til ulike grupper innvandrere og ulike typer innvandring. I dette kapitlet undersøker vi holdninger til ulike typer innvandring, ut fra innvandringsårsak og landbakgrunn. I neste kapittel går vi dypere inn i spørsmål knyttet til integrering.

I forrige kapittel viste vi svarfordelingen for et spørsmål om Norge burde ta imot flere eller færre innvandrere. For å nyansere bildet stilte vi også spørsmål om respondentene ønsket at Norge skulle ta imot flere eller færre arbeidsinnvandrere, flyktninger, asylsøkere samt familiemedlemmer av innvandrere. Siden respondentene ikke nødvendigvis skiller skarpt mellom asylsøkere og flyktninger, ble utvalget delt tilfeldig i to, og hver respondent fikk bare spørsmål om én av gruppene.

Figur 3.1 viser opinionsbalansen på disse spørsmålene over tid, det vil si *andelen som svarte at de mener Norge bør ta imot flere, minus andelen som svarte at de mener Norge bør ta imot færre*. Dersom skåren er større enn 0, betyr det at andelen som ønsker å ta imot flere innvandrere, er høyere enn andelen som ønsker å ta imot færre. Disse spørsmålene ble også stilt i de mindre undersøkelsene vi gjennomførte i perioden etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i februar 2022. Tabell A.1 i appendiks viser fullstendige svarfordelinger.

Figur 3.1. «Synes du Norge bør ta imot flere eller færre ...?» (flyktninger, asylsøkere, arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer). Integreringsbarometeret 2017–2023 og tilleggundersøkelser mars, mai og oktober 2022, samt mars 2023. Opinionsbalanse (andel «betydelig flere» / «noen flere» minus «betydelig færre» / «noen færre»).

Figuren viser at opinionsbalansen for alle disse spørsmålene var negativ i 2017, men at balansen for holdninger til arbeidsinnvandrere var positiv ved målingen i 2021. Det ble først stilt spørsmål om flyktninger i 2019. Da var opinionsbalansen så vidt positiv, det vil si at det var en litt høyere andel som mente Norge burde ta imot flere flyktninger, enn som mente at Norge burde ta imot færre. I den første undersøkelsen som ble gjennomført umiddelbart etter Russlands fullskalainvasjon, det vil si ved undersøkelsen i mars 2022, gikk andelen som mente at Norge burde ta imot de ulike gruppene av innvandrere, markant opp. Det var særlig en oppgang i andelen som mente Norge burde ta mot flere flyktninger, der opinionsbalansen nærmet seg +50 i denne første målingen etter invasjonen. Det var altså 50 prosentpoeng flere som mente at Norge burde ta imot flere flyktninger, enn det var som mente at Norge burde ta imot færre. Endringene skyldtes både at andelen som mente Norge burde ta imot flere av de ulike innvandrergруппene, økte, og at andelen som mente Norge burde ta imot færre, sank. For eksempel økte andelen som mente Norge burde ta imot betydelig flere eller noen flere flyktninger fra 40 prosent høsten 2021, til 62 prosent i mars 2022, mens andelen som mente vi burde ta imot betydelig eller noen færre, sank fra 35 til 15 prosent (se appendikstabell A.1). I de påfølgende målingene sank opinionsbalansen for alle de fire spørsmålene, bortsett fra for spørsmålet om arbeidsinnvandrere. Med unntak for denne gruppen var nivåene høsten 2023 omtrent som høsten 2021.

I forrige kapittel diskuterte vi mulige forklaringer på de markante holdningskiftene i kjølvannet av Russlands invasjon. Et interessant trekk ved figur 3.1 er at selv om holdningsendringene var særlig tydelig for synet på flyktninger, gjaldt det også for andre typer innvandrere. Det er nærliggende å tolke dette som at

krigen i Ukraina endret respondentenes «mentale bilde» av hvem innvandrere mer generelt er. Trolig har ikke alle respondenter klare holdninger til ulike grupper av innvandrere, noe som kan forklare at trendene følger hverandre. Ankomstene av flyktninger fra Ukraina har fått stor oppmerksomhet i norske medier. Befolkningen har kunnet få et tydelig bilde av hvordan invasjonen og de senere krigshandlingene fører til at folk må flykte. I tillegg ble Ukraina invadert av vårt felles naboland Russland, noe som vil bidra til at befolkningen i Norge lett kan identifisere seg med flyktningene (Brekke, 2022, 2023).⁸

Når holdningene etter hvert «normaliseres», kan dette skyldes at det har gått lang tid siden konflikten oppsto, og at medieoppmerksomheten om flyktninger fra Ukraina ble mer variert. Det ble blant annet beskrevet et press på bosettings- og tjenestekapasiteten i norske kommuner, og at det høsten 2023 kom flere ukrainske flyktninger til Norge per måned enn det kom til Sverige, Danmark og Finland til sammen.⁹ Det var også andre hendelser i verden som kan ha påvirket befolkningens holdninger til innvandrere generelt og syn på mottak av flyktninger spesielt, inkludert konflikten i Midtøsten.

Mens endringer i holdninger til flyktninger, asylsøkere og familiemedlemmer grovt sett følger det samme mønsteret, skiller holdninger til arbeidsinnvandrere seg ut. I figur 3.1 ser vi at det har vært økende støtte til å ta imot arbeidsinnvandrere siden 2017, og denne trenden ble forsterket etter februar 2022. Deretter har støtten vedvart på et høyere nivå enn for de andre innvandringsgruppene. Som vist i appendikstabell A.1 svarte over én tredel av respondentene i 2023 at Norge burde ta imot flere arbeidsinnvandrere, mens like mange svarte at vi burde ta imot like mange som i dag, og én av fire svarte at vi burde ta imot færre. I 2017 svarte hele 42 prosent at Norge burde ta imot færre arbeidsinnvandrere. Dette er et mønster som kommer til uttrykk flere steder i datamaterialet. Vi kommer tilbake til synet på arbeidsinnvandringen senere i dette kapitlet.

Flyktninger og bosetting

Holdningsendringene etter Russlands fullskalainvasjon ble også synlig i et praktisk og lokalt forankret mål, nemlig støtte til at ens kommune skulle bosette flere flyktninger. Vi har målt holdninger til dette siden 2017, og spørsmålet var også med i undersøkelsen som ble gjennomført ett år etter fullskalainvasjonen (se figur 3.2). I perioden 2017–2021 varierte andelen som mente at kommunen deres burde bosette flere flyktninger, mellom 42 og 45 prosent i perioden 2017–

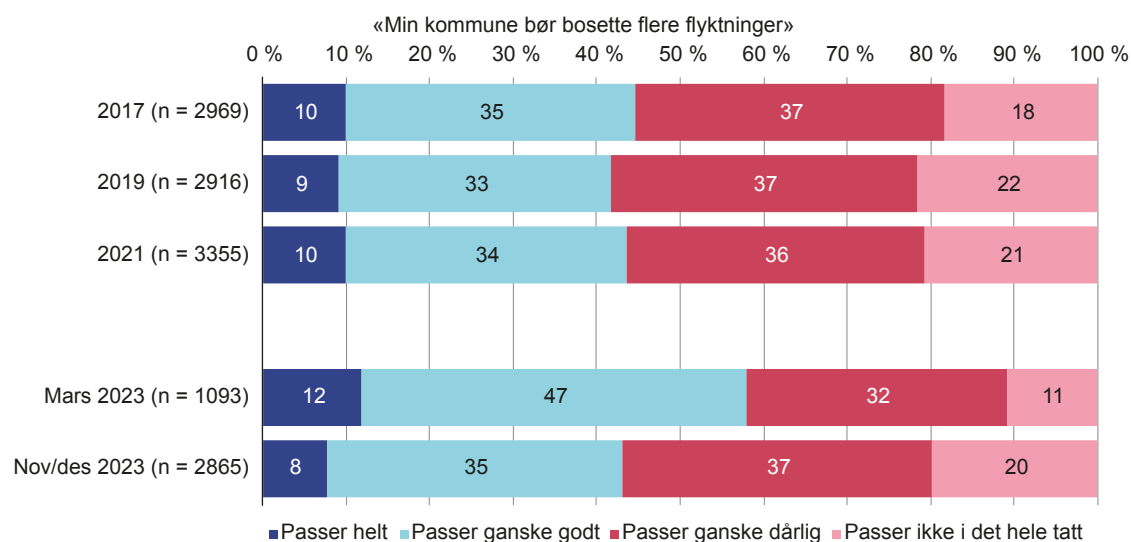
8 Brekke, J.-P. (2022). Vi står overfor en masseflukt – hvordan bør Norge håndtere den? *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/xgvn1V/den-store-flyktningtesten>

Brekke, J.-P. (2023). Den store flyktningtesten. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/0GIK8A/vi-staar-overfor-en-masseflukt-hvordan-boer-norge-haandtere-den>

9 Aftenposten 23.11.2023. Vil gjøre Norge mindre attraktivt for ukrainske flyktninger. <https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/15ayOW/vil-gjoere-norge-mindre-attraktivt-for-ukrainske-flyktninger>

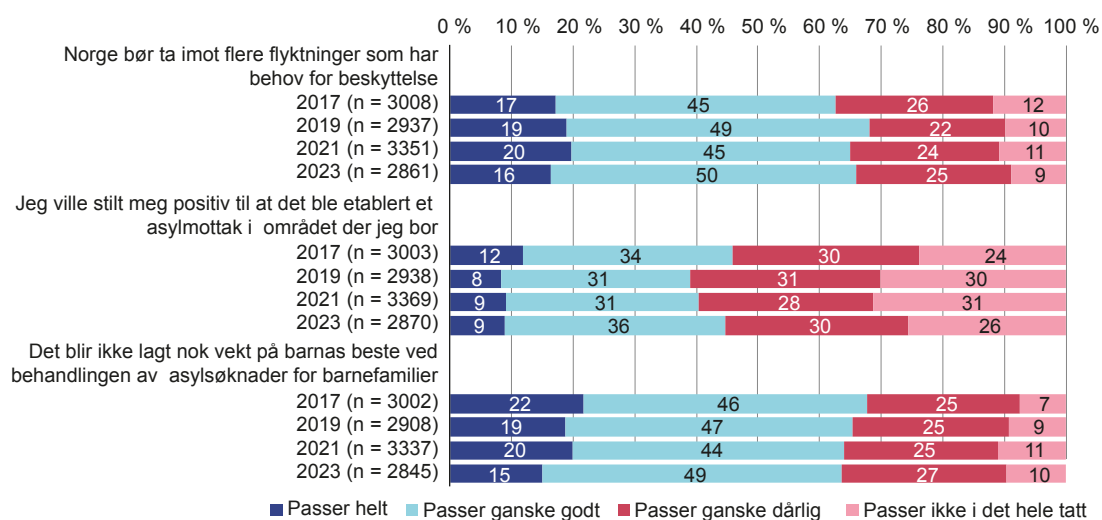
2021, mens i mars 2023 var andelen på 59 prosent. Høsten 2023 var nivået tilbake igjen til «normalen». Dette mønsteret kan ses som et tegn på styrken i den lokale oppslutningen om bosettingen av de ukrainske flyktningene. I perioden mellom februar 2022 og den siste målingen i november og desember 2023 hadde flere enn 65 000 ukrainske flyktninger blitt bosatt i norske kommuner.

Figur 3.2. «Min kommune bør bosette flere flyktninger». Integreringsbarometeret 2017–2023 og tilleggsundersøkelse mars 2023. Prosent.

Integreringsbarometeret har også hatt andre mer detaljerte spørsmål om holdninger til flyktninger og asylsøkere, men som ikke ble inkludert i de kortere undersøkelsene som ble gjennomført etter fullskalainvasjonen. Figur 3.3 viser svarfordelingen for tre spørsmål som har vært stilt siden 2017. Spørsmålene handler om man mener Norge bør ta imot flere flyktninger som har behov for beskyttelse, om man ville stille seg positiv til at det ble etablert et asylmottak i området der man bor, og om det blir lagt nok vekt på barnas beste i behandlingen av asylsøknader for barnefamilier.

Figur 3.3. Tre påstander om mottak og behandling av flyktninger. 2017–2023. Prosent.

Selv om svarfordelingen varierer litt over tid på alle disse spørsmålene, er det forholdsvis stor grad av stabilitet (se figur 3.3). Over tid svarer om lag to av tre at Norge bør ta imot flere flyktninger som har behov for beskyttelse, og at det ikke blir lagt nok vekt på barnas beste ved behandlingen av asylsøknader for barnefamilier. Dette er omtrent like mange som svarte at Norge burde ta imot flere, eller like mange, flyktninger som i dag. Én av tre var uenige i disse påstandene, noe som tilsvarer andelen som svarte at Norge burde ta imot færre flyktninger (se appendikstabell A.1). Om lag 40–45 prosent av befolkningen har over tid svart at de ville stilt seg positive til at det ble etablert et asylmottak i området der de bor. Med andre ord er det et flertall som ikke ønsker dette. Ser vi disse ulike spørsmålene i sammenheng, er det altså en tendens til at flertallet ønsker en mer «liberal» – eller stabil – flyktningpolitikk i Norge, men at de også er skeptiske til at det etableres en institusjon for mottak i nærmiljøet sitt.

Innvandring, arbeidsliv og velferdsstat

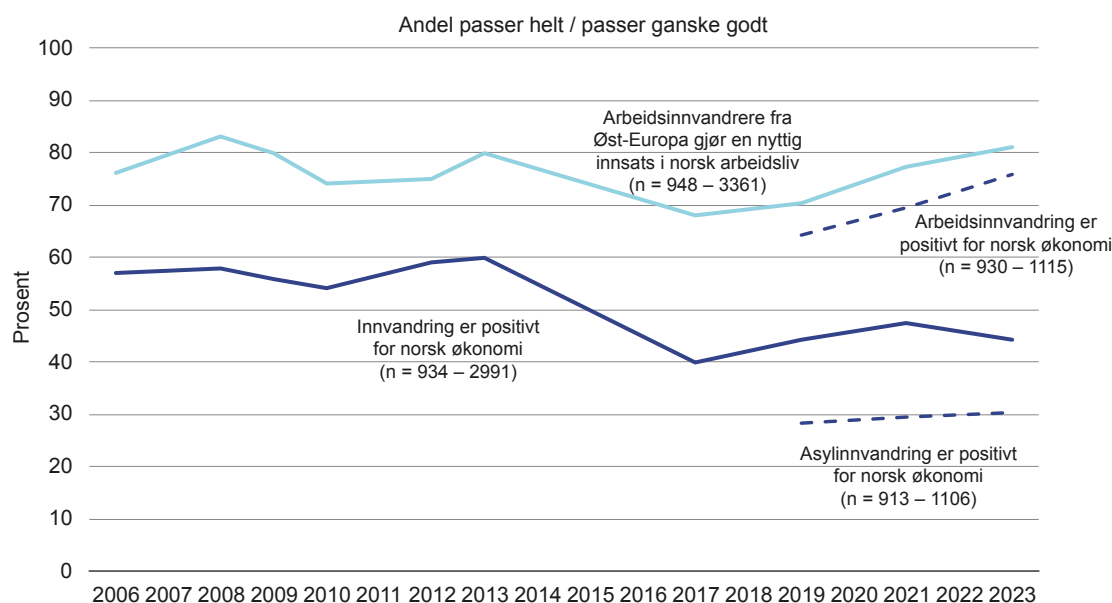
Integreringsbarometeret inneholder flere spørsmål om befolkningens syn på hvordan ulike innvandrergupper bidrar til det norske arbeidslivet, til økonomien og til velferdsstaten.

La oss først se på svarene på to positive påstander om i hvilken grad ulike innvandrergupper bidrar i norsk økonomi og arbeidsliv. Disse har vært stilt siden 2006 i form av to påstander: «Arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv» og «innvandring er positivt for norsk økonomi».

Siden 2019 har vi delt utvalget som får svare på den siste påstanden, i tre: Én gruppe har fått spørsmål om innvandring generelt, én gruppe har fått spørsmål om arbeidsinnvandring, mens den siste gruppen har fått spørsmål om asylinnvandring. Figur 3.4 viser andelen som har svart «passer helt» eller «passer ganske godt» på de ulike påstandene over tid. De to heltrukne linjene viser påstandene som har vært stilt likt siden 2006, mens de to stiplede linjene viser svarene fra de splittede utvalgene på påstandene om arbeidsinnvandring og asylinnvandring.

Figuren (3.4) viser at befolkningens oppfatninger av innvandreres bidrag har variert ganske mye over tid. I hele perioden har et klart flertall ment at arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv, men andelen har variert mellom 68 prosent i 2017 og 83 prosent i 2008. Andelen som mener innvandring er positivt for norsk økonomi, har variert enda mer; mellom 40 prosent i 2017 og 60 prosent i 2013.

Figur 3.4. Fire påstander om innvandrings bidrag. Andel «passer helt» og «passer ganske godt». 2006–2023. Prosent.

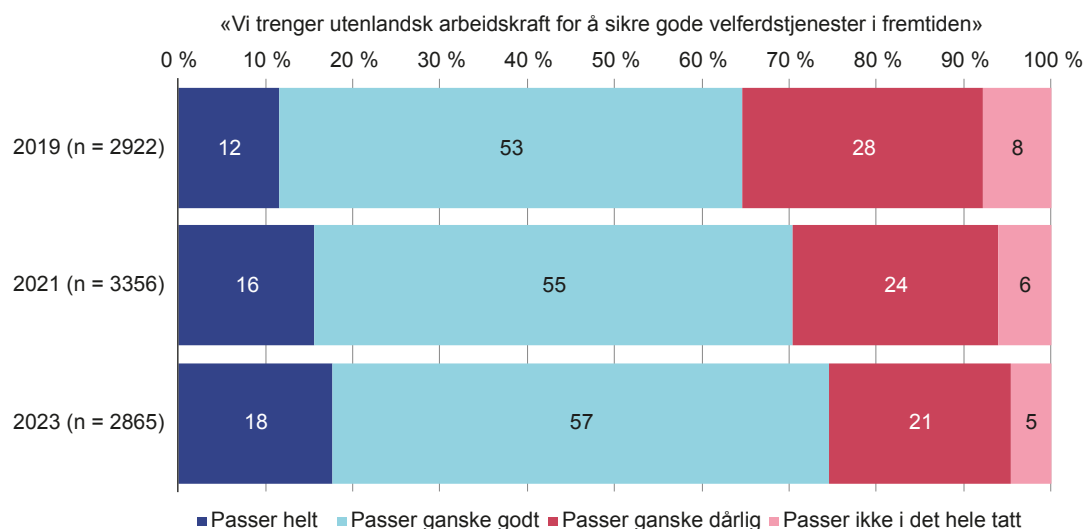
Den tilfeldige tredelingen av utvalget der én gruppe har fått spørsmål om «innvandring», en annen har fått spørsmål om «arbeidsinnvandring», mens den siste gruppen har fått spørsmål om «asylinnvandring», gir mye ekstra informasjon. Figur 3.4 viser betydelige forskjeller i svarene etter hva man spør om. I 2023 svarte 76 prosent at arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi, mens 28 prosent svarte at asylinnvandring er nyttig for økonomien. Det er med andre ord langt flere i befolkningen som mener at arbeidsinnvandring bidrar positivt til norsk økonomi, enn som mener at innvandring generelt, eller spesielt asylinnvandring, gjør det.¹⁰

Figuren (3.4) viser videre at det har blitt større avstand i synet på arbeidsinnvandring og innvandring/asylinnvandring over tid. Den økte avstanden forklares med at stadig flere mener at arbeidsinnvandrere gjør en nyttig innsats, og at arbeidsinnvandring er positivt for norsk økonomi, mens synet på innvandring og asylinnvandring er forholdsvis stabilt. Det kan være flere grunner til at befolkningen har blitt mer positive til bidraget fra arbeidsinnvandringen de siste årene. Én mulig forklaring kan være at det har kommet færre arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa til Norge de siste årene. Pandemien synliggjorde også hvor avhengig norsk næringsliv er av utenlandsk arbeidskraft.

Oppfatningen av at arbeidsinnvandring er viktig for norsk økonomi, synliggjøres også av en annen påstand i undersøkelsen, nemlig hvorvidt Norge trenger utenlandsk arbeidskraft for å sikre gode velferdstjenester i fremtiden (figur 3.5). Også her har det vært en tydelig økning i andelen som støtter påstanden, fra 65 prosent i 2019 til 75 prosent i 2023.

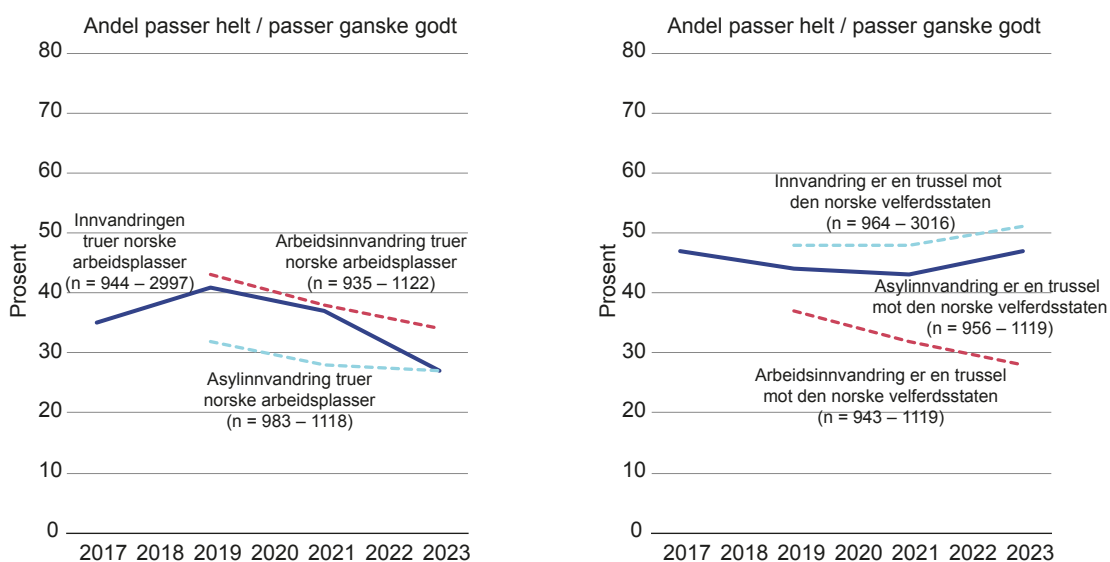
¹⁰ Vi bruker normalt ikke asylinnvandring som begrep. Asylsøkere søker asyl, dvs. beskyttelse, og utgjør særkategorien migranter. Det er brukt her for å passe inn i spørsmålslogikken.

Figur 3.5. «Vi trenger utenlandsk arbeidskraft for å sikre gode velferdstjenester i fremtiden». 2019–2023. Prosent.

Samlet sett ser det ut til at flere mener at arbeidsinnvandring bidrar positivt til norsk økonomi og velferd. En annen inngang til dette er å snu på spørsmålet og spørre i hvilken grad ulike typer innvandring oppleves som en trussel. I Integreringsbarometeret ber vi informantene om å ta stilling til påstander knyttet til ulike typer innvandring som trussel mot henholdsvis norske arbeidsplasser og den norske velferdsstaten. Igjen har vi brukt en tilfeldig tredeling av utvalget og får dermed svar på til sammen seks påstander om trusler (se figur 3.6).

Figur 3.6. Seks påstander om innvandring som trussel. Andel «passer helt» og «passer ganske godt». Delt utvalg. 2017–2023. Prosent.

Mønsteret i figur 3.4 underbygger mønsteret vi så ovenfor. I løpet av de siste årene har det vært en nedgang i andelen som mener at innvandring generelt, og arbeidsinnvandring og asylinnvandring spesielt, truer norske arbeidsplasser. Det

har også vært en nedgang i andelen som mener at arbeidsinnvandring er en trussel mot den norske velferdsstaten.

Vi ser imidlertid ingen nedgang i figur 3.4 når det gjelder andelen som mener at innvandring og asylinnvandring er en trussel mot den norske velferdsstaten. Om lag halvparten av respondentene mener at asylinnvandring er en trussel mot den norske velferdsstaten. Samlet sett støtter disse funnene et bilde av at flere mener at arbeidsinnvandring på ulke måter bidrar positivt til den norske økonomien, og at det er en økt avstand i synet på arbeidsinnvandring på den ene siden og andre former for innvandring på den andre.

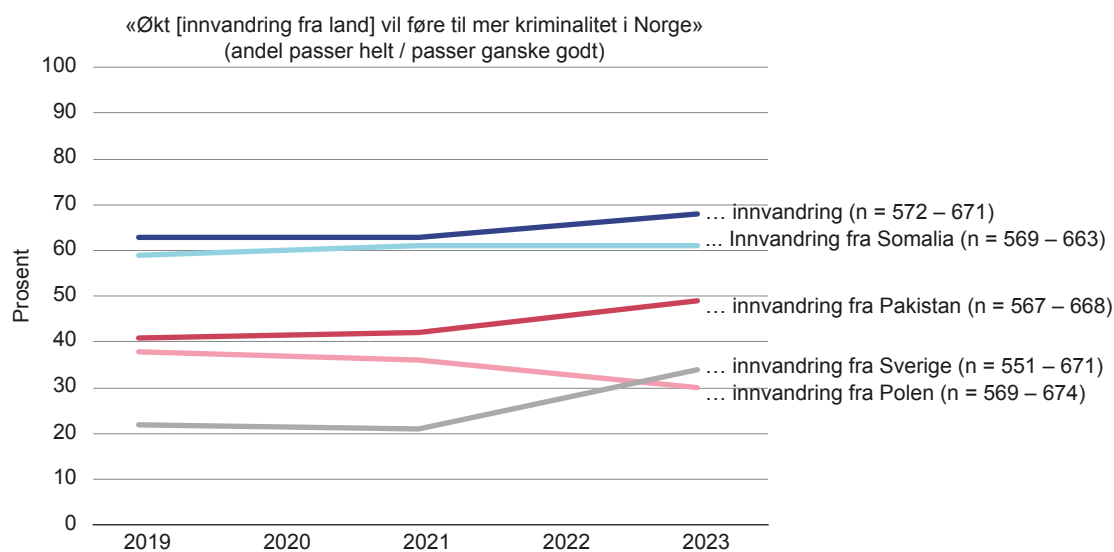
Som vi så i figur 1.2, har det kommet færre arbeidsinnvandrere til Norge de siste ti årene. I enkelte av de siste par årene (2020 og 2022) har det kommet vesentlig færre arbeidsinnvandrere. En tolkning av disse funnene kan derfor være at folk er blitt mer positive til arbeidsinnvandring fordi de opplever at det er stor etterspørsel etter arbeidskraft i det norske arbeidsmarkedet, og at Norge dermed har behov for (flere) arbeidsinnvandrere.

Innvandring og kriminalitet

Kriminalitet er en annen mulig konsekvens av innvandringen som får mye oppmerksomhet i den offentlige debatten. Høsten 2023 ble dette aktualisert med omfattende mediedekning av gjengkriminalitet i Sverige, hvor aktørene er dominert av personer med innvandrerbakgrunn.¹¹ I de tre siste rundene med Integreringsbarometeret har respondentene tatt stilling til en påstand om at økt innvandring vil føre til mer kriminalitet i Norge. Her har vi igjen benyttet en tilfeldig inndeling av utvalget, der ett delutvalg har fått spørsmål om innvandring generelt, mens fire andre delutvalg har fått spørsmål om innvandring fra bestemte opprinnelsesland: Sverige, Polen, Pakistan og Somalia. Figur 3.7 viser andelen som over tid har svart at økt innvandring fører til mer kriminalitet.

¹¹ <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/P4xE5b/tidligere-gjengleder-ghulam-abbas-om-voldsboelgen-i-sverige-har-gaatt-over-streken>

Figur 3.7. «Økt [innvandring] vil føre til mer kriminalitet i Norge». Andel «passer helt» og «passer ganske godt». Delt utvalg. 2017–2023. Prosent.

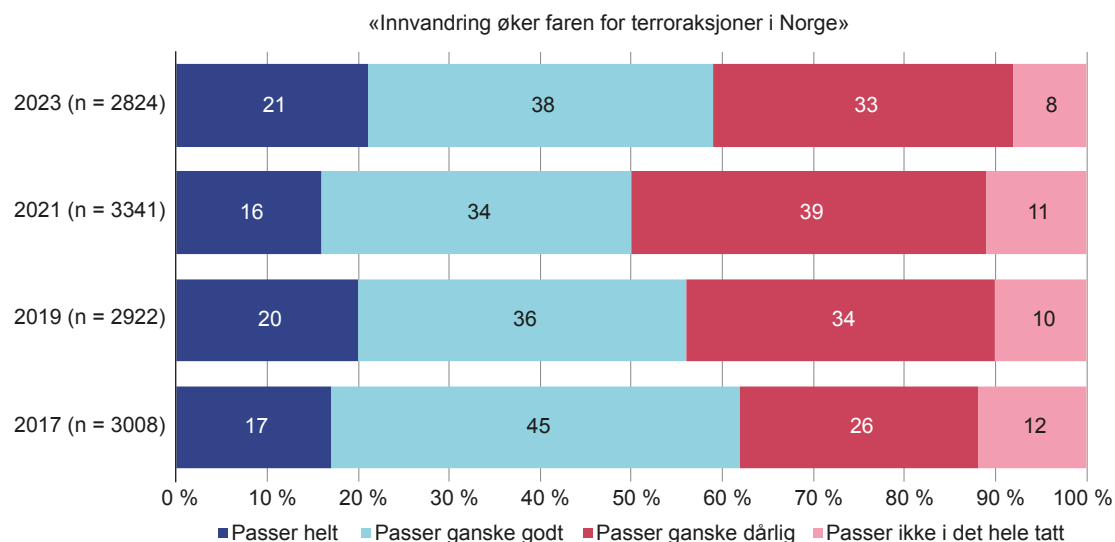

Figuren (3.7) viser at ved alle målepunkter har godt over halvparten av respondentene som ikke fikk spesifisert landgruppe, svart at økt innvandring vil føre til mer kriminalitet i Norge. Blant dem som fikk spesifisert innvandring fra Somalia, har andelen vært nesten like stor. Deretter følger gruppen som fikk spørsmål om økt innvandring fra Pakistan. I 2023 svarte halvparten av disse respondentene at økt innvandring fra dette landet vil føre til mer kriminalitet i Norge. Dette var en økning på nesten ti prosentpoeng fra de to forrige målingene (2019 og 2021). Når det gjelder dem som fikk spørsmål om økt innvandring fra Sverige og Polen, trer et interessant mønster frem. I 2019 og 2021 var det langt flere som mente at økt innvandring fra Polen vil føre til mer kriminalitet i Norge, enn det var som mente at økt innvandring fra Sverige vil føre til mer kriminalitet. I 2023 er det en stor økning i andelen som mener at økt innvandring fra Sverige vil føre til mer kriminalitet, kombinert med en nedgang i andelen som mener at økt innvandring fra Polen vil føre til mer kriminalitet. I sum var det litt flere som mente at økt innvandring fra Sverige ville føre til mer kriminalitet, enn det var som hadde samme oppfatning om økt innvandring fra Polen.

Det kan være flere årsaker til denne endringen i svarmønsteret. Én nærliggende tolkning er å se dette i sammenheng med den nevnte oppmerksomheten i mediene i den perioden den siste spørreundersøkelsen ble gjennomført. Den internasjonale gjengkriminaliteten i Sverige var et viktig tema i norske medier gjennom hele høsten 2023, det vil si både i forkant av og under feltperioden. I disse nyhetssakene ble det rettet søkelys mot koblingen mellom innvandring og gjengkriminalitet i Sverige. Mediene beskrev også en bekymring for at dette ville spre seg til Norge. Dette kan ha påvirket respondentenes oppfatning av hva «økt innvandring fra Sverige» betyr.

Økningen i andelen som mener at økt innvandring fra Pakistan vil føre til mer kriminalitet, kan muligens også tolkes innenfor denne rammen. Personer med pakistansk bakgrunn har tidligere blitt koblet til gjengkriminalitet, noe som kan ha bidratt til å påvirke respondentenes oppfatning.

Figur 3.8. «Innvandring øker faren for terroraksjoner i Norge». 2023. Prosent.

Respondentene ble også bedt om å ta stilling til en påstand om at «innvandring øker faren for terroraksjoner i Norge» (figur 3.8). Fra 2017 til 2021 var det en nedgang i andelen som støttet denne påstanden, fra 63 til 50 prosent. I 2023 gikk imidlertid andelen opp igjen til 59 prosent, altså omtrent som i 2017. Det høye nivået i 2017 kan skyldes at det før datainnsamlingen det året var en rekke terroraksjoner i Europa knyttet til radikale islamister. Vi vet ikke hvorfor andelen øker igjen i 2023. Det kan hende at medieoppmerksomheten om hendelser som masseskytingen utenfor London Pub sommeren 2022, kan ha spilt inn. Denne hendelsen ble etterforsket som islamistisk motivert terror.¹² I tillegg var det som nevnt mange oppslag i mediene om grov gjengkriminalitet i Sverige høsten 2023. I sum kan slike hendelser ha bidratt til å øke folks oppfatning om at innvandring øker faren for terroraksjoner.

Svarene på dette spørsmålet henger nært sammen med svarene på spørsmålet om man tror økt innvandring vil føre til mer kriminalitet. Et eksempel: Blant dem som støttet påstanden om at økt innvandring fra Sverige vil føre til mer kriminalitet i Norge, svarte 73 prosent at innvandring øker faren for terroraksjoner i Norge. Blant dem som ikke støttet påstanden om innvandring fra Sverige, mente 43 prosent at innvandring øker faren for terroraksjoner.

¹² https://no.wikipedia.org/wiki/Masseskytingen_i_Oslo_2022

Nøkkelfunn

- Befolkningen i Norge har et relativt stabilt syn over tid når det gjelder spørsmålet om Norge bør ta imot flere eller færre flyktninger, asylsøkere og familiemedlemmer. Etter Russlands invasjon i 2022 økte imidlertid andelen som ønsket flere av alle typer innvandrere, markant. Dette gjaldt særlig for flyktninger, som fikk rekordstor støtte en måned etter invasjonen. Høsten 2023 var holdningene til flyktninger, asylsøkere og familiemedlemmer tilbake omtrent til nivået som var før invasjonen.
- Over tid har det vært en økning i andelen som mener Norge burde ta imot flere arbeidsinnvandrere. Denne andelen ble enda større etter Russlands fullskala-invasjon og har i motsetning til støtten til mottak av andre grupper holdt seg på et høyere nivå også ved den siste målingen i november og desember 2023.
- Andelen som ser positivt på arbeidsinnvandreres innsats og innvirkning på økonomien, har også blitt større. Her skiller respondentene mellom arbeidsinnvandrere og andre innvandringsgrupper. Undersøkelsen viser at flere mener at Norge trenger utenlandsk arbeidskraft for å sikre fremtidige velferdstjenester, med en økning fra 65 prosent i 2019 til 75 prosent i 2023. I sum kan disse funnene tyde på at flere har fått en oppfatning om at Norge er avhengig av utenlandsk arbeidskraft.
- Videre ser vi en nedgang i andelen som ser all innvandring, og særlig arbeids- og asylinnvandring, som en trussel mot norske arbeidsplasser. Likevel ser halvparten av befolkningen på ankomsten av asylsøkere som en trussel mot den norske velferdsstaten. Det understøtter at flere mener at arbeidsinnvandringen bidrar positivt, og at avstanden i synet på ulike innvandringskategorier blir større.
- Over halvparten av respondentene mener økt innvandring vil føre til mer kriminalitet i Norge. I årets undersøkelse gjelder dette særlig hvis respondentene blir spurt om innvandrere kommer fra Somalia eller Pakistan. Sammenlignet med tidligere undersøkelser var det 7 prosentpoeng flere som svarte at økt innvandring fra Pakistan vil føre til mer kriminalitet. Den største endringen over tid var imidlertid synet på innvandring fra Sverige. Andelen som mener at slik innvandring vil føre til mer kriminalitet, har økt med 13 prosentpoeng fra 2021 til 2023. Andelen som mener at innvandring fra Polen vil føre til mer kriminalitet, sank i samme periode med 6 prosentpoeng. En tolkning av disse funnene er at medienes søkelys på gjengkriminalitet i Sverige høsten 2023 kan ha påvirket respondentenes oppfatninger.
- Etter flere år med nedgang var det også en liten økning fra 2021 til 2023 i andelen som støttet påstanden om at «innvandring øker faren for terroraksjoner i Norge».

4. Holdninger til integrering og mangfold

Førrige kapittel handlet om hvor mange innvandrere i ulike kategorier som Norge bør ta imot, og hvilke konsekvenser folk mener innvandringen har for økonomien og tryggheten i samfunnet. I dette kapittelet ser vi nærmere på holdningene til innvandringen som allerede har funnet sted, eller er i ferd med å skje.

Først undersøker vi hva folk mener integrering *bør være*, ved å spørre hvem som bør tilpasse seg hvem. Deretter går vi nærmere inn på hvor godt befolkningen synes integreringen *faktisk fungerer*.

Videre gransker vi et paradoksalt funn fra kapittel 2: at befolkningen har blitt mer positive til hvordan integreringen fungerer i Norge, men samtidig har blitt mindre optimistiske med tanke på den sosiale integreringen i fremtiden. Hva gjemmer seg bak disse tallene?

Deretter skal vi se på om vurderingene av integreringen nasjonalt skiller seg fra hvordan respondentene synes det går i området der de bor. Her ser vi på *forklaringer* på hvorfor man eventuelt synes det går dårlig med integreringen, ved å analysere hva befolkningen mener hindrer en vellykket integrering. Til slutt skal vi presentere resultater fra et eksperiment som fanger opp *forventninger* om integrering: Hva kjennetegner flyktninger man tror vil bli godt integrert i det norske samfunnet, og hvor styrende er slike oppfatninger for hvilke grupper flyktninger man ønsker å ta imot?

Hva betyr integrering?

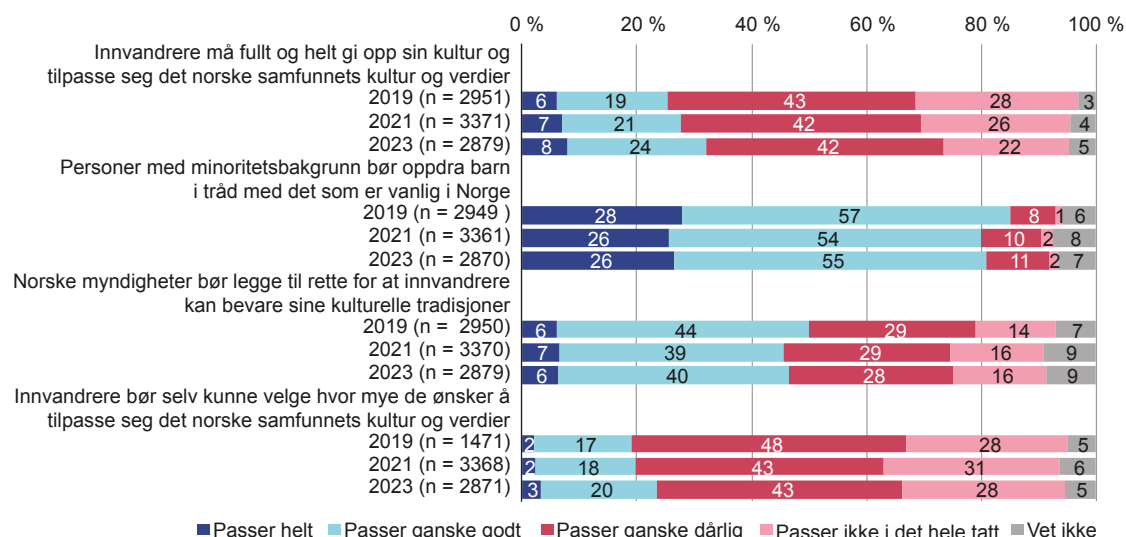
I kapittel 2 (figur 2.6) så vi at befolkningen er delt i synet på hvordan det går med integreringen i det norske samfunnet. Mens litt under tre av ti svarte at det går («meget» eller «ganske») bra, svarte fire av ti at det går («meget» eller «ganske») dårlig.

Folk som svarer på undersøkelsen, kan ha ulike forståelser av integreringsbegrepet. En vanlig forståelse er at integrering betyr at innvandrerbefolkningen innlemmes i majoritetssamfunnet. Dette er en prosess som går to veier, der innvandrere tilpasser seg samtidig som vertssamfunnet legger til rette for og støtter opp om tilpasningen (Sobolewska et al., 2017). Uenigheten oppstår når man diskuterer hvilken part som skal tilpasse seg mest. Det er vanlig å snakke om to ulike hovedtilnærminger. Tilnærmingen der det hovedsakelig er innvandrerne som skal tilpasse seg, kalles *assimilering*. Om det hovedsakelig er vertssam-

funnet som skal tilpasse seg, fordi innvandrere selv velger om de vil bli del av majoritetskulturen, snakker man gjerne om *flerkultur* (eller multikulturalisme). Tidligere studier har vist at befolkningen i de fleste europeiske land foretrekker en tilnærming som ligger nærmere assimilering enn flerkultur (Borooah & Mangan, 2009).

Siden 2019 har vi bedt respondentene ta stilling til fire påstander for å måle hvor den norske befolkningen plasserer seg i dette spekteret. To av påstandene vektlegger assimilering («innvandrere må fullt og helt gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier», og «personer med minoritetsbakgrunn bør oppdra barn i tråd med det som er vanlig i Norge»), mens to av påstandene vektlegger flerkultur («norske myndigheter bør legge til rette for at innvandrere kan bevare sine kulturelle tradisjoner», og «innvandrere bør selv kunne velge hvor mye de ønsker å tilpasse seg det norske samfunnets kultur og verdier»). Figur 4.1 viser svarfordelingen for disse påstandene fra 2019 til 2023.

Figur 4.1. Fire påstander om tilpasning mellom majoritetsbefolkningen og personer med minoritetsbakgrunn. Prosent.

I 2023 mener et mindretall (32 prosent) at påstanden om at innvandrere fullt og helt må gi opp sin kultur og tilpasse seg det norske samfunnet, passer ganske godt eller helt. Selv om flertallet avviser en slik streng formulering av kulturell assimilering, er det stor enighet om at innvandrere bør tilpasse seg norsk kultur. Fire av fem mener personer med minoritetsbakgrunn bør oppdra barn i tråd med norsk kultur, og 71 prosent avviser at innvandrere selv skal kunne velge hvor mye de ønsker å tilpasse seg. Befolkningen er mest delt i spørsmålet om hvor mye norske myndigheter skal legge til rette for at innvandrere kan bevare sin kultur. Denne påstanden mener 46 prosent passer helt eller ganske godt, mens 44 prosent mener den ikke passer.

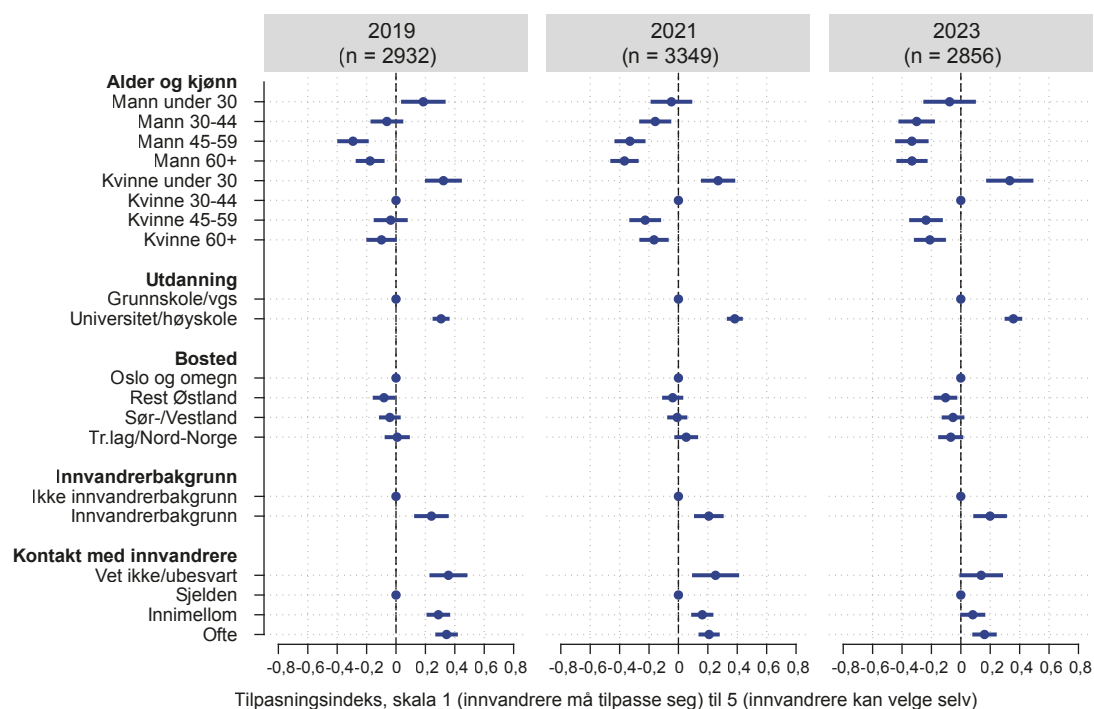
Hovedbildet i figur 4.1 er at disse holdningene er stabile. Det er likevel en liten, men signifikant endring i hvor mange som er enige i at innvandrere fullt og helt bør assimilere seg. Fra 2019 til 2023 har andelen som støtter denne påstanden, økt fra 25 til 32 prosent.

Overordnet antyder likevel svarfordelingen for disse spørsmålene at majoriteten av respondentene inntar en mellomposisjon. De er uenige i den første påstanden om assimilering («innvandrere må fullt og helt gi opp sin kultur ...»), men enige i den andre («personer med minoritetsbakgrunn bør oppdra barn ...»); de er enige i den første påstanden om flerkultur («norske myndigheter bør legge til rette ...»), men uenige i den andre («innvandrere bør selv kunne velge ...»). Når de fire påstandene kombineres til én indeks der ytterpunktene er at innvandrere må tilpasse seg helt (assimilering), og at innvandrerne kan velge selv hvor mye de vil tilpasse seg (flerkultur), er det en liten, men statistisk signifikant bevegelse i retning av større støtte til assimilering. Gjennomsnittsverdiene på denne indeksen er imidlertid nær gjennomsnittet, noe som kan tolkes som forholdsvis bred oppslutning om et syn på integrering der både innvandrere og storsamfunnet må tilpasse seg.¹³

Oppfatninger om denne prosessen varierer mellom ulike grupper i befolkningen. Figur 4.2 viser resultater fra multivariate regresjonsanalyser (OLS) basert på undersøkelsene fra 2019, 2021 og 2023, der tilpasningsindeksen er en avhengig variabel, og der ulike kjennetegn ved respondentene er inkludert samtidig i modellene. Oppsettet er likt som i regresjonsanalysene i kapittel 2, men på grunn av variasjonene knyttet til kjønn og alder som ble påvist der (figur 2.7), har vi laget en variabel som skiller systematisk mellom menn og kvinner i ulike aldersgrupper. Et plott til venstre for de vertikale linjene indikerer at respondentene støtter mer assimilering (innvandrere må tilpasse seg mer), mens et plott til høyre for de vertikale linjene indikerer at respondentene støtter mer flerkultur (storsamfunnet må tilpasse seg mer).

¹³ På indeksen som går fra 1 til 5 («vet ikke» er gitt verdien 3), var gjennomsnittet 2,76 (feilmargin 2,73-2,78) i 2021 og 2,68 (feilmargin 2,65-2,71) i 2023.

Figur 4.2. Sammenhengen mellom syn på tilpasning og kjennetegn ved respondentene. Plott fra regresjonsmodeller.

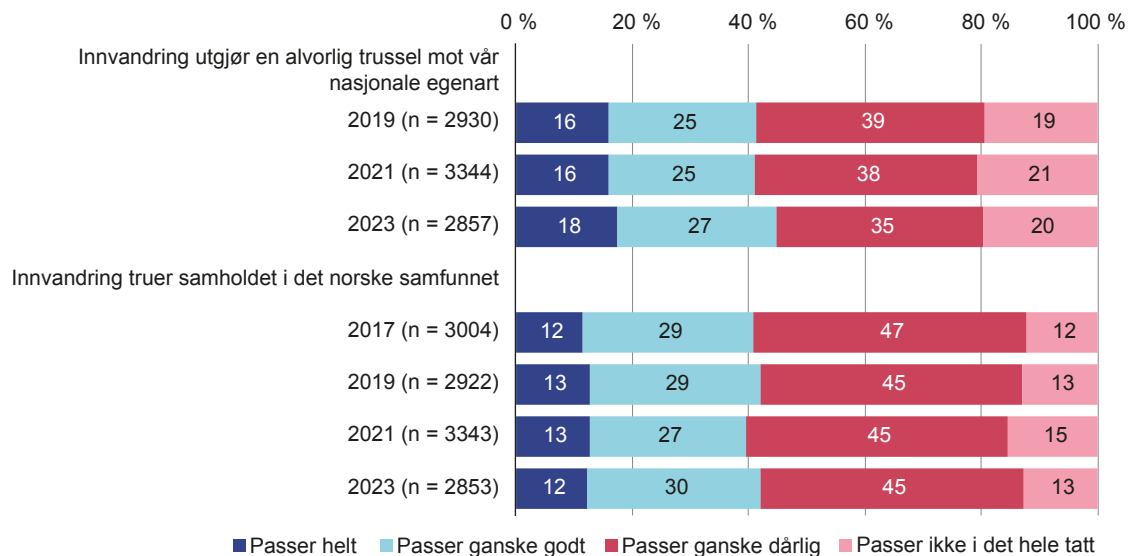

Figuren (4.2) viser at det er små endringer over tid. Som i tidligere undersøkelser har høyt utdannede og de som har kontakt med innvandrere, en preferanse i retning av flerkultur, mens lavt utdannede og de som sjelden eller aldri har kontakt med innvandrere, i større grad foretrekker assimilering. Det kan se ut som kontakt med innvandrere får noe mindre betydning over tid, men vi kan ikke utelukke at dette skyldes at spørsmålene ble stilt litt ulikt i de tre undersøkelsene (se kapittel 2). Når vi ser på alders- og kjønnsgruppene finner vi en viss endring over tid i den yngre delen av befolkningen. I 2019 var det ikke signifikante forskjeller mellom unge menn og unge kvinner. Både menn og kvinner under 30 år var mer positive til flerkultur enn menn og kvinner over 30 år. I 2021 og 2023 er unge kvinner fortsatt mer positive til flerkultur enn eldre kvinner og menn, men de unge mennene skiller seg ikke lenger like mye fra de eldre. Selv om endringene er signifikante, må det presiseres at svarprosenten blant de under 30 år er lavere enn i eldre aldersgrupper (se tabell 1.1). Det er derfor mer usikkert om svarene fra de under 30 år er representative for unge i Norge.

Til slutt i denne delen skal vi se på to påstander som måler om respondentene mener innvandringen truer norsk kultur (figur 4.3). Her er befolkningen delt. Det er 45 prosent som mener at innvandringen utgjør en «alvorlig trussel mot vår nasjonale egenart», men like mange mener påstanden passer dårlig eller ikke i det hele tatt. 42 prosent mener at den truer samholdet i det norske samfunnet, mens 58 prosent ikke synes at den gjør det. Disse holdningene er stabile, men

det er litt flere i 2023 som mener innvandring truer den nasjonale egenarten, enn tidligere år.

Figur 4.3. Påstander om kulturelle trusler knyttet til innvandring. Prosent.

Svarene på disse spørsmålene henger svært tett sammen med synet på hvem som skal tilpasse seg hvem. De som opplever innvandringen som en kulturell trussel, mener som oftest at innvandrere bør tilpasse seg, mens de som ikke opplever det slik, mener at det norske samfunnet i større grad skal tilpasse seg innvandrere.¹⁴ Blant dem som slutter seg helt til påstanden om at innvandringen utgjør en trussel mot samholdet i Norge, mener for eksempel 79 prosent at innvandrere fullt og helt må oppgi sin kultur (n = 296), mens dette gjelder fire prosent blant dem som avviser påstanden helt (n = 389).

Oppsummert er befolkningen delt i synet på hvem som bør tilpasse seg hvem, og dermed delt i synet på hvordan integreringen bør være. Det er stor enighet om at innvandrere bør tilpasse seg i noen grad, men større uenighet om i hvilken grad myndighetene skal kreve dette, og om hvor mye tilpasning det er rimelig å kreve. De som mener det er innvandrerne som må strekke seg lengst, mener det står mye på spill og uttrykker bekymring for at innvandringen truer den nasjonale egenarten og samholdet i Norge. Holdningene vi har sett på i denne delen, er nokså stabile over tid. Det er likevel en liten signifikant endring i den siste undersøkelsen i retning av at det er innvandrere som må tilpasse seg, og en liten økning i bekymringen for at innvandringen truer den nasjonale egenarten.

¹⁴ Korrelasjonen mellom tilpasningsindeksen og en indeks basert på de to spørsmålene i figur 4.5 er 0,67.

Økt tilfredshet med integreringen, men mindre fremtidsoptimisme – et paradoks?

I kapittel 2 fant vi to trender som kunne se ut til å stå i et paradoksalt forhold: Flere var positive til hvordan integreringen fungerte i Norge, men færre trodde forholdet mellom majoritetsbefolkningen og innvandrerbefolkningen ville bli bedre i fremtiden.

Utviklingen i forholdet mellom minoritet og majoritet er ikke et uttømmende mål på integreringsoptimisme, som også ville omfattet forventet utvikling i *systemintegrering* (arbeidsliv, skole, utdanning) og *verdiintegrering* (oppslutning om felles verdier) (Brekke & Mohn, 2018). Spørsmålet om fremtiden er likevel i kjernen av den *sosiale integreringen* av innvandrerbefolkningen (IMDi, 2023). Svarene tyder på svekket fremtidstro på dette området. Sammenlignet med undersøkelsen som ble gjort i 2019, var endringen betydelig: Andelen som trodde forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre, hadde sunket fra 65 til 53 prosent. Vi fant altså en kombinasjon av at flere er tilfredse med hvordan integreringen alt i alt fungerer i dag, og at færre tror den sosiale integreringen vil utvikle seg positivt.

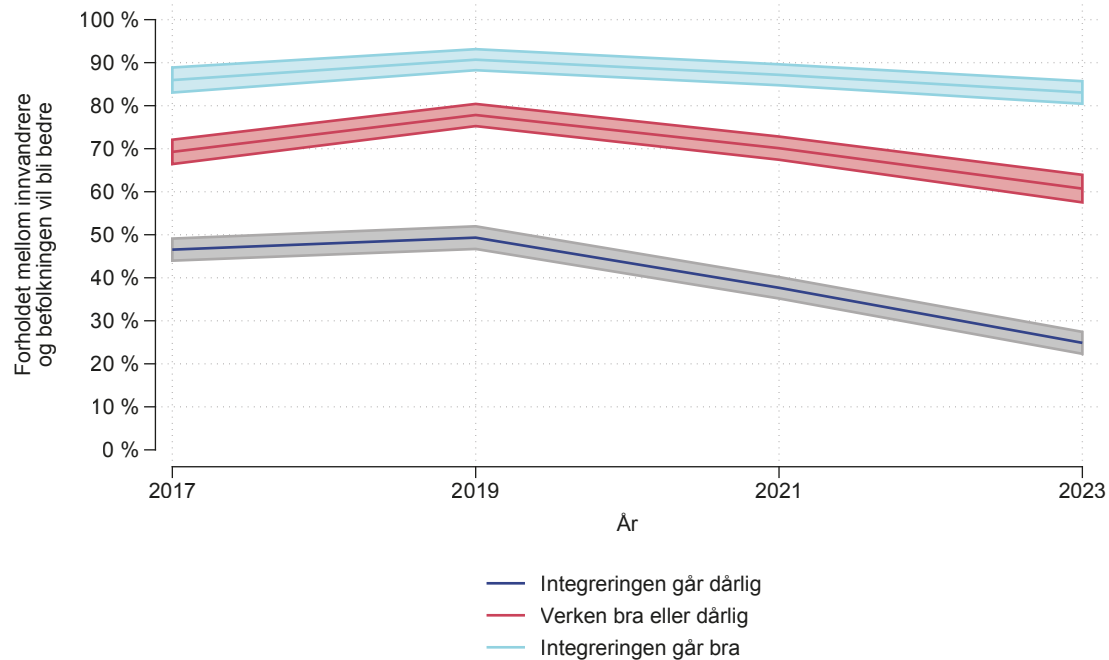
Hva kan forklare dette tilsynelatende paradokset? Her er det nødvendig å se svarene på de to spørsmålene i sammenheng. Om det er de som er positive til integreringen i dag, som ikke tror forholdet mellom innvandrere og befolkningen vil bli bedre, kan det være et tegn på tilfredshet med at dette forholdet er godt nok som det er. Om det derimot er de som er negative til integreringen i dag, som ikke tror forholdet vil bli bedre, kan det være uttrykk for økt splittelse og at oppfatningene om hvor vi er, i større grad sammenfaller med oppfatningene om hvor vi er på vei.

Vi kan få en første indikasjon på hva som foregår, ved å se på om synet på integreringen i nåtiden og den sosiale integreringen i fremtiden har utviklet seg ulikt i ulike deler av befolkningen. Dette finner vi få tegn til. Som i tidligere undersøkelser ser de under 30 år mer positivt på integreringen i dag. De er også, sammen med de over 60 år, de mest optimistiske med tanke på det fremtidige forholdet mellom innvandrere og majoritetsbefolkning. De mellom 30 og 59 år er de minst optimistiske. Høyt utdannede og kvinner er både mer tilfredse og optimistiske enn de med lav utdanning og menn. Det er liten geografisk variasjon i svarene.

Men hvordan henger vurderingen av nåtiden og fremtiden sammen? I 2017 var sammenhengen moderat (Pearson korrelasjon, $r = 0,38$). Mange uttrykte misnøye med integreringen slik den fungerte da, men 46 prosent av dem som var misfornøyd, mente forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kom til å bli bedre i fremtiden. I 2023 var sammenhengen sterkere ($r = 0,53$).

Figur 4.4 illustrerer disse endringene fra 2017 til 2023, med vurderingen av nåtiden og fremtiden sett i sammenheng. Vi deler inn i tilfredse, utilfredse og nøytrale etter hvordan de vurderer integreringen i dag. Den røde linjen i figuren viser andelen som synes integreringen fungerer dårlig i dag, grønn linje viser dem som synes den fungerer bra, og oransje linje dem som svarer verken bra eller dårlig.

Figur 4.4. Vurdering av integrering i nåtiden og fremtiden, 2017–2023. Estimer fra multinomial regresjon med 95 prosent konfidensintervaller.

Analysen er kontrollert for alder, kjønn, utdanning, bostedsregion og innvandrerbakgrunn. n = 2 986 (2017), 2 911 (2019), 3 337 (2021) og 2 846 (2023).

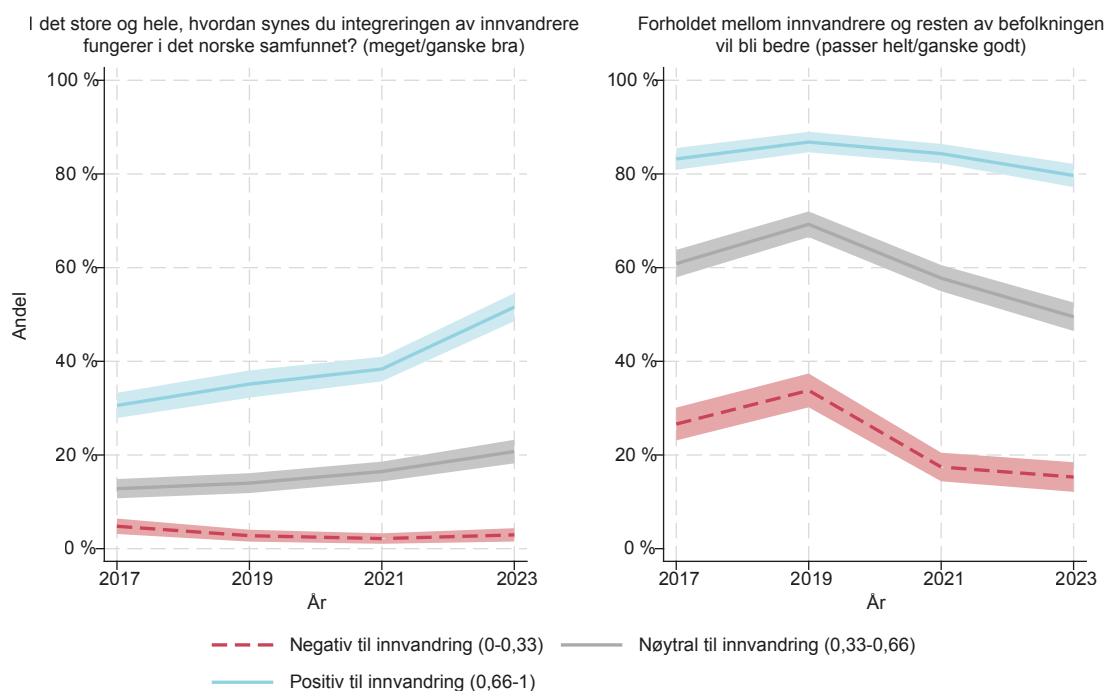
Figuren viser at avstanden mellom dem som mener integreringen går henholdsvis bra og dårlig, blir større over tid. Forventningene til hvordan forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen vil utvikle seg i fremtiden, er mer ulike blant dem som er tilfredse med integreringen i dag, og dem som er utilfredse. I 2019 og 2021 svarte nær halvparten av respondentene som mente integreringen går dårlig, at forholdet kommer til å bli bedre. I 2023 var denne andelen halvert til én av fire. Den samme trenden, om enn noe svakere, finner vi blant dem med et nøytralt syn på integreringen slik den er i dag. Blant dem som er positive til hvordan integreringen fungerer, som det altså har blitt noe flere av i den siste undersøkelsen (se figur 2.6), er derimot forventningene til fremtidig utvikling omtrent som i tidligere undersøkelser.¹⁵

¹⁵ Om vi snur på presenteringen i figuren og ser på hvordan de som ikke tror på bedring i den sosiale integreringen i fremtiden, vurderer integreringen i dag, er det svært få som synes den fungerer bra. Andelen av dem som ikke tror forholdet vil bli bedre, mener integreringen fungerer bra i dag (10 prosent i 2023, mens 65 prosent mener den fungerer dårlig og 25 prosent plasserer seg i den nøytrale midtkategorien). Det er derfor i all hovedsak rimelig å fortolke disse svarene som uttrykk for fremtidspessimisme når det gjelder den sosiale integreringen, og ikke som at forholdet nå er så bra at det ikke kan bli bedre.

Bak «paradokset» med større tilfredshet, men mindre fremtidstro, ligger altså to ulike trender. På den ene siden er det flere som er fornøyde med integreringen, og blant dem som er det, er optimismen vedvarende høy. På den andre siden er fremtidsoptimismen mindre blant dem som er misfornøyde med integreringen slik den er i dag, og disse utgjør fortsatt flere enn dem som er fornøyde. Flere trekker altså en linje fra hvordan de oppfatter at integreringen går nå, til hvordan de tror forholdet vil utvikle seg i fremtiden.¹⁶

I figur 4.5 ser vi på hvordan bildet av nåtiden og fremtiden har sett ut blant personer med ulike syn på innvandring i perioden. Siden holdningen til innvandring kan endre seg, blant annet som følge av hvordan man synes integreringen går, er det ikke de samme individene som følges over tid. Det vi er ute etter, er å se om forskjellene mellom dem med positive og negative holdninger til innvandring endrer seg over tid. For å skille holdningen til innvandring fra en sympati med partiene som var i regjering før og etter valget i 2021, er det kontrollert for partipreferanse i analysen. Dette påvirker ikke resultatene.

Figur 4.5. Vurdering av integreringen og om forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen kommer til å bli bedre, 2017–2023, etter holdning til innvandring. Estimer fra regresjon med 95 prosent konfidensintervaller.

Analysen er kontrollert for partipreferanse, alder, kjønn, utdanning, bostedsregion og innvandrerbakgrunn. Negativ til innvandring tilsvarer en skår på under 0,33 på indeksen som ble presentert i kapittel 2, mens de med skår over 0,66 er klassifisert som positive. Andelen respondenter i de ulike panelene er stabil over tid, med unntak av i 2021, da noe flere havnet i «positiv til innvandring»-kategorien og noe færre i den negative kategorien. n negativ til innvandring: 748 (2017), 748 (2019), 702 (2021) og 616 (2023). n nøytral til innvandring: 1 073 (2017), 1 083 (2019), 1 177 (2021) og 1 057 (2023). n positiv til innvandring: 1 140 (2017), 1 059 (2019), 1 435 (2021), 1 165 (2023).

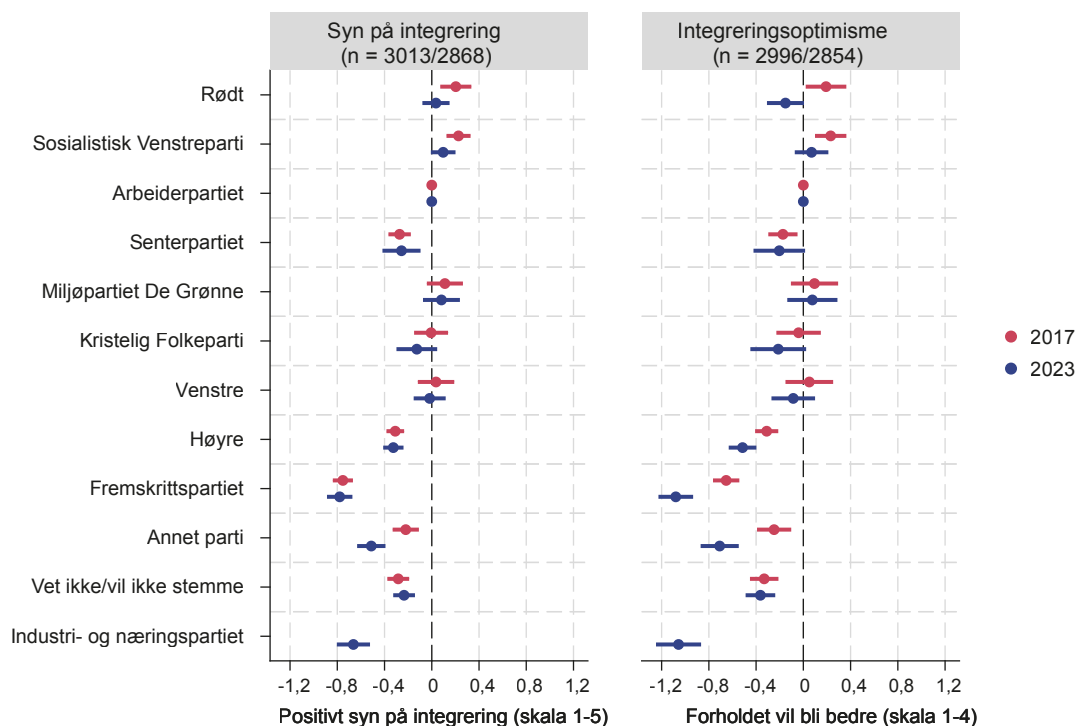
Figuren (4.5) viser at folk med ulikt syn på innvandring i økende grad skiller lag med tanke på syn på integreringen: Blant dem som er negative til innvandring,

¹⁶ Dette kan ses på som et uttrykk for økt polarisering, et tema vi kommer tilbake til i kapittel 6.

er det mindre fremtidsoptimisme, og blant dem som er positive, er flere tilfredse med nåsituasjonen. Gjennom hele perioden synes knapt noen av dem som er negative til innvandring, at integreringen går bra (rød kurve i figuren til venstre). Men det er nå også færre med negative holdninger til innvandring som tror på bedring i forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen i fremtiden (rød kurve i figuren til høyre). Dette gjelder også dem som plasserer seg nær midten av skalaen i synet på innvandring (oransje kurve). Bildet har også endret seg blant dem som er generelt positive til innvandring. I 2017 var det ulike syn på hvordan det gikk med integreringen i denne gruppen: Litt færre var positive enn negative. I 2023 er langt flere positive: 49 prosent mener integreringen går bra, mens 18 prosent mener den går dårlig (ikke vist i figuren). I samme måling er optimismen for fremtiden omtrent slik den har vært.

Det er naturlig å anta at disse endringene kan henge sammen med politiske holdninger. For å undersøke dette har vi sett på hvordan de som støtter ulike politiske partier, har vurdert situasjonen på ulike tidspunkt. I figur 4.6 ser vi på om sammenhengen mellom partipreferanse og syn på integreringen var ulik i 2017 og 2023, basert på regresjonsanalyser.

Figur 4.6. Vurdering av integrering i nåtiden og fremtiden, 2017 og 2023, etter partipreferanse. Plott fra multivariate regresjonsanalyser.

Analysen er kontrollert for alder, kjønn, utdanning, bostedsregion og innvandrerbakgrunn.

Figuren (4.6) viser at forskjellene blir større mellom velgerne til de ulike partiene når det gjelder hvordan de vurderer fremtidsutsiktene for integreringen («integreringsoptimisme»), og disse endringene er større enn endringene i vurderingen av nåsituasjonen («syn på integrering»). Velgere på venstresiden og

i sentrum har høyere tilfredshet og fremtidstro enn velgerne til Høyre, Fremskrittspartiet, Industri- og Næringspartiet og andre partier. På spørsmålet om integreringsoptimisme skiller velgerne til FrP og Høyre seg mer fra referansekategorien Arbeiderpartiet i 2023 enn de gjorde i 2017. Endringen er særlig tydelig blant dem som sier de vil stemme FrP på ulike tidspunkt. Ved siden av disse partiene finner vi i 2023 den laveste troen på at integreringen vil bli bedre blant dem som sa de ville stemme Industri- og Næringspartiet. Også Rødt-velgerne i 2023 er signifikant mer pessimistiske enn Rødt-velgerne i 2017 var. Andre partier som ikke er representert på Stortinget, ser også ut til å fange opp en del av fremtidsuroen og skiller seg mer ut fra partiene på venstresiden og i sentrum.

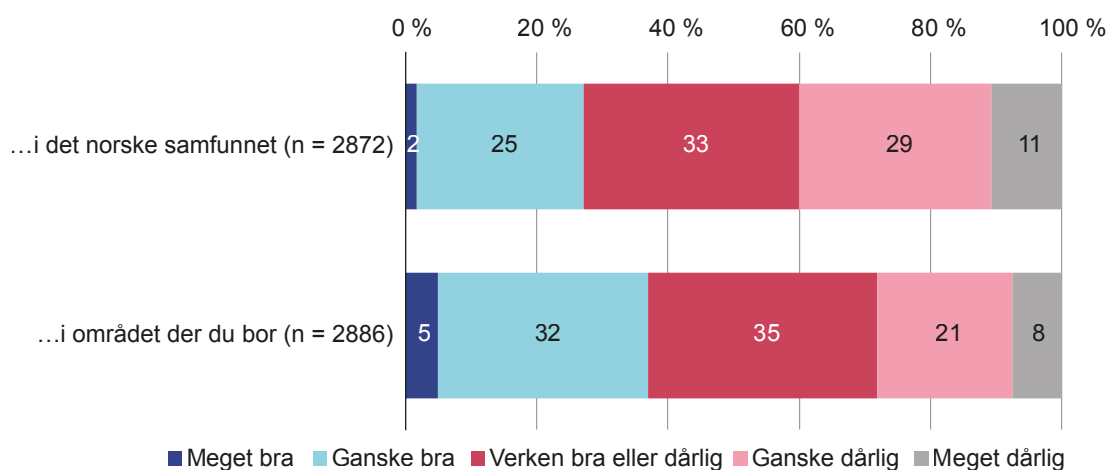
I den korte perioden vi har gjort undersøkelser har deler av befolkningens syn på integreringen blitt stadig mer systematisk, avhengig av politisk ståsted. Den økende tilfredsheten med integreringen vi viste i kapittel 2, skjuler ulik situasjonsforståelse i ulike politiske leirer, men endringene er enda større i synet på om det vil bli bedre i fremtiden – det vil si om integreringen er på rett kurs. Blant dem som er fornøyde (og positive til innvandring), er troen på at det kommer til å gå enda bedre, like stor som i den tilsvarende gruppen før, mens misnøye med integreringen oftere enn før også er knyttet til manglende tro på positiv endring. At folk med ulikt syn på innvandring også i stadig større grad har ulike oppfatninger av hvordan integreringen går, og hvordan den vil gå i fremtiden, kan tolkes som et uttrykk for polarisering, et tema vi vender tilbake til i kapittel 6.

Analysene er begrenset ved at det er en kort periode vi studerer, og det er langt fra sikkert at dette er en trend som vil fortsette. Den svekkede troen på at integreringen vil gå bedre i fremtiden, kan være knyttet til en generell utrygghet for fremtiden i en urolig tid. Som nevnt ovenfor bygger målet på fremtidsoptimisme på ett aspekt ved integreringen, nemlig sosial integrering, og ikke på forventninger til innvandreres tilknytning til arbeidsmarked og utdanning, som kan bli vurdert annerledes. Endringene kan imidlertid også være sterkt farget av regjeringsskiftet etter 2021-valget, som fant sted kort tid før dataene til Integreringsbarometeret ble samlet inn. Velgere på høyresiden har antakelig vært mer skeptiske til om den nye regjeringen ville klare å håndtere integreringsutfordringene. Det er mulig at denne skepsisen forklarer noe av de økende politiske motsetningene i spørsmålet om fremtidstro. Et par ting taler likevel imot at sympati eller antipati med regjeringspartiene er hele forklaringen: For det første utvikler syner på integrering seg ulikt blant respondenter med positiv og negativ holdning til innvandring også når man kontrollerer for partipreferanse. For det andre skiller ikke endringene i synet blant velgerne til de to regjeringspartiene Ap og Sp etter 2021-valget seg fra velgerne til andre partier i sentrum og på venstresiden, slik man kunne forvente ut fra en slik forklaring.

Integrering lokalt og nasjonalt

Til nå har vi snakket om syn på integrering og mangfold med hele Norge som utgangspunkt. De færreste har imidlertid god oversikt over tilstanden i Norge som helhet, og svarene man får på slike spørsmål, vil trolig være preget av generelle oppfatninger og inntrykk. For å komme nærmere respondentenes hverdagslige erfaringer har vi i årets undersøkelse også spurt hvordan de synes integreringen av innvandrere fungerer i området der de bor. På denne måten skiller vi mellom befolkningens oppfatninger av integreringen på nasjonalt og lokalt nivå. Det første svaret vil reflektere en forestilling om hvordan totalbildet ser ut, mens svaret på spørsmålet om hvordan det går i «området der du bor», i større grad vil kunne underbygges av egne erfaringer, eller i det minste i mer presise oppfatninger.

Figur 4.7. «I det store og hele, hvordan synes du integreringen av innvandrere fungerer ...». 2023. Prosent.

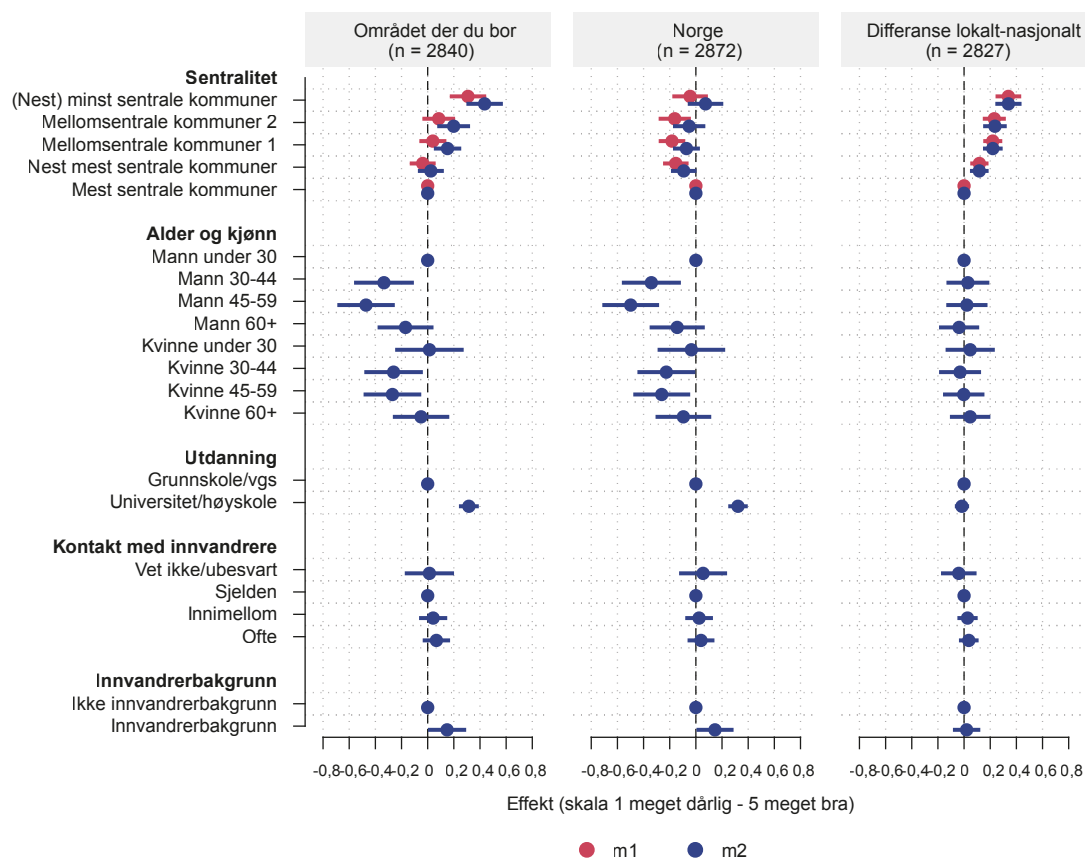

Figur 4.7 viser at befolkningen er mer tilfreds med integreringen lokalt enn nasjonalt. 37 prosent mener det går meget eller ganske bra med integreringen i området der de bor, mens 29 prosent mener det går meget eller ganske dårlig. Bildet er med andre ord snudd om sammenlignet med synet på integreringen på nasjonalt nivå, der flere mener integreringen går dårlig (40 prosent), enn bra (27 prosent).

Det at respondentene er mer positive til integreringen i området der de bor, reiser spørsmålet om oppfatningene varierer etter *hva slags* område man bor i, for eksempel om man bor i en storby eller i mer landlige strøk. For å undersøke variasjoner etter bosted har vi tatt utgangspunkt i Statistisk sentralbyrås sentralitetsindeks, som sorterer alle norske kommuner etter avstand til arbeidsplasser og servicefunksjoner. Indeksen har teoretiske verdier fra 0 (minst sentrale) til

1 000 (mest sentrale), som igjen kan kategoriseres i seks grupper.¹⁷ I figur 4.8 ser vi på hvordan synet på hvor bra respondentene synes det går med integreringen lokalt og nasjonalt, varierer etter kjennetegn på kommunen der man bor, samt individuelle kjennetegn. Siden det er få respondenter som bor i de aller minst sentrale kommunene, er denne gruppen slått sammen med de nest minst sentrale kommunene.

Figur 4.8. Holdning til integrering «i området der du bor» og «i Norge», samt differansen lokalt – nasjonalt. Plott fra regresjonsmodeller.

Figur 4.8 viser to ulike regresjonsmodeller. Den første (m1) viser forskjeller mellom sentrale og usentrale kommuner. I den andre (m2) er kjennetegn ved respondentene lagt til i analysen. På den måten tar vi høyde for at befolknings-sammensetningen (f.eks. aldersfordelingen) er ulik i ulike kommuner.

Øverst i figuren viser vi respondentenes bosted. Den mest sentrale kategorien består av Oslo og noen av de nærmeste nabokommunene. «Nest mest sentrale kommuner» inkluderer flere kommuner og byer nær Oslo og større byer i landet for øvrig (Trondheim, Bergen, Stavanger og Sandnes). Kommunene i de to

¹⁷ Se <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/sentralitetsindeksen.oppdatering-med-2020-kommuner>. I analysen er de to minst sentrale kategoriene slått sammen til (nest) minst sentrale kommuner, siden det er få respondenter som bor i de aller minst sentrale kommunene. De (nest) minst sentrale kommunene har verdier under 670 på SSBs indeks. 9 prosent av utvalget i 2023 bor i slike kommuner. «Mellomsentrale kommuner 2» mellom 670 og 775 (12 prosent), «mellomsentrale kommuner 1» mellom 776 og 866 (23 prosent), «nest mest sentrale kommuner» mellom 871 og 920 (26 prosent) og «mest sentrale kommuner» over 920 (30 prosent).

minst sentrale kategoriene ligger hovedsakelig på Sørlandet, Vestlandet, i Nord-Norge og Trøndelag, i tillegg til noen få kommuner på Østlandet.

Før kjennetegn ved respondentene tas i betraktning (m1), ser vi at bosatte i de minst sentrale kommunene er mest fornøyde med integreringen lokalt, mens det ikke er signifikante forskjeller mellom de øvrige kategoriene. En liten andel av innvandrerbefolkningen (cirka én av ti) er bosatt i de minst sentrale kommunene (IMDi, 2022). I synet på integreringen nasjonalt skiller derimot Oslo og omegn seg ut med en mer positiv vurdering enn sentrale kommuner utenfor Oslo-området og mellomsentrale kommuner. Når vi tar hensyn til kjennetegn ved respondentene, og dermed også befolkningssammensetningen i disse kommunene, endrer bildet seg fordi vurderingene i de mest sentrale kommunene justeres ned. Dette skyldes hovedsakelig at flere har høyere utdanning i de mest sentrale områdene. Dermed forsterkes forskjellene i vurderingen av integreringen lokalt, mens forskjellene i vurderingen av integreringen nasjonalt ikke lenger er signifikante. Om vi ser på hvilken del av landet kommunene ligger i, istedenfor hvor sentrale de er, er tilfredsheten med integreringen lokalt høyest nord og vest i landet, og lavest på Østlandet utenfor Oslo (ikke vist i figuren).¹⁸

Kolonnen lengst til høyre viser forskjellen i vurdering av integrering lokalt og nasjonalt. Denne analysen viser at bosted er det eneste forholdet i modellen som forklarer ulik vurdering av integreringen lokalt og nasjonalt. Jo mindre sentral kommunen er, desto større er avviket, og disse forskjellene påvirkes ikke når vi tar hensyn til individuelle kjennetegn. I Oslo-området vurderer man integrering lokalt og nasjonalt nokså likt, mens de som bor i mindre sentrale strøk, synes det går bedre i området der de bor, enn i Norge som helhet.

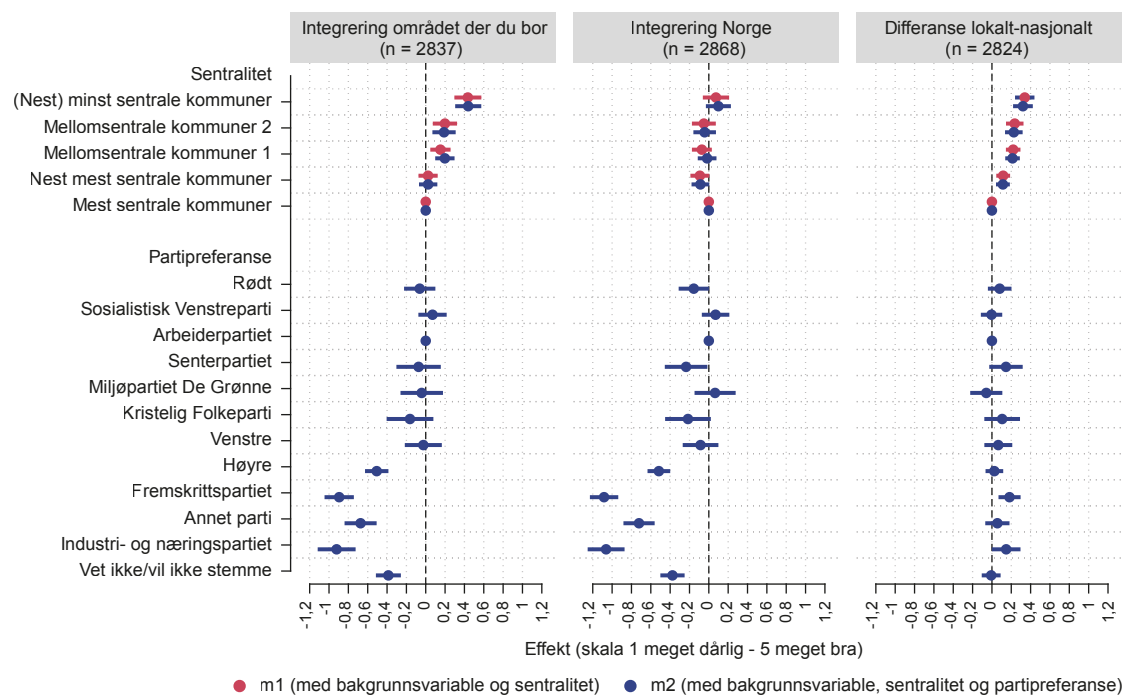
Om vi ser på individuelle kjennetegn (m2), viser figuren at menn mellom 30 og 59 år ser mer negativt på integreringen både lokalt og nasjonalt enn den yngste aldersgruppen (under 30 år). Vi ser videre at personer med høyere utdanning (det vil si fullført utdanning ut over videregående skole eller fagskole) ser mer positivt på integreringen på begge nivåer.

Forklaringene på at befolkningen er mer fornøyd med integreringen lokalt enn nasjonalt, ser altså ut til å handle mer om hvor man bor, enn om kjennetegn som alder, kjønn og utdanning. Det er likevel flere mulige tolkninger. Én mulighet kan være at oppfatninger om integrering nasjonalt er preget av negative fremstillinger av integrering fra andre deler av landet, og da kanskje primært i storbyene, og at vurderingene dermed er overdrevet negative. Ens vurdering av integreringen lokalt ligger nærmere det man har erfart personlig, mens vurderinger

¹⁸ I Oslo og omegn mener 32 prosent at integreringen fungerer ganske eller meget bra i hele Norge, mens 35 prosent mener at den fungerer bra i området der de bor (n = 977/963). I Trøndelag og Nord-Norge mener 27 prosent at integreringen fungerer bra nasjonalt, men 41 prosent mener den fungerer bra lokalt (n = 524/524). På Østlandet for øvrig synes 20 prosent at integreringen går bra nasjonalt, mot 31 prosent lokalt (n = 653/644), mens tilsvarende tall for Sør- og Vestlandet er 29 og 42 prosent (n = 718/709).

av integreringen nasjonalt farges mer av hvordan den fremstilles i mediene og i offentlig debatt. En annen forklaring kan være at innvandringen er høyere og integreringsutfordringene mer konsentrert i byene, og at integreringen faktisk går bedre i mindre sentrale områder.¹⁹ Det taler imot en slik fortolkning at de som bor i sentrale kommuner, ikke ser mer negativt på integreringen lokalt, unntatt når vi sammenligner med de aller minste kommunene, og før vi justerer for utdanningsnivå. Fortolkningen forutsetter dermed at høyt utdannede vurderer integreringen mer positivt nettopp fordi de har høy utdanning (eller andre kjennetegn som utdanningsvariabelen fanger opp), og at det derfor er riktig å justere for dette kjennetegnet. Det kan også være andre effekter av sammensetningen av befolkningen som farger opplevelser og vurderinger, som at de som er positive til innvandring, selv har valgt å bosette seg i områder med mange innvandrere. Det er også mulig at forskjellene kan forklares med politiske holdninger. For å undersøke dette ser vi på sammenhengen mellom partipreferanse og oppfatninger av hvordan det går med integrering både på nasjonalt og lokalt nivå, kontrollert for bakgrunnskjennetegn (figur 4.9).

Figur 4.9. Tilfredshet med integrering nasjonalt og lokalt på tvers av partitilhørighet («Hvilket parti ville du stemme på hvis det var stortingsvalg kommende mandag?»). Regresjon.

Kontrollert for alder, kjønn, utdanning, innvandrerbakgrunn, kontakt med innvandrere og region.

Referansegruppen i figur 4.9 er respondentene som oppgir at de ville stemt Arbeiderpartiet. Vi ser at synet på integreringen farges av politisk ståsted; de

19 I 2022 bodde 30 prosent av innvandrerbefolkningen i én av kommunene med høyest sentralitet, mens det tilsvarende tallet for hele befolkningen var 19 prosent IMDi. (2022). *Indikatorer for integrering 2022: Demografi*. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Hentet 20.3.2024 fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/indikatorer-for-integrering-2022/befolkningen-med-innvandrerbakgrunn-i-norge/>

som ville stemt Industri- og Næringspartiet, Fremskrittspartiet og Høyre, skiller seg ut med negative oppfatninger av hvordan integreringen går. Det samme gjelder dem som svarer «annet parti» eller ikke (vet hva de) ville stemt. De andre partienes velgere er mer positive. Dette gjelder imidlertid på både nasjonalt og lokalt nivå. Helt til høyre i figuren ser vi at partitilhørighet likevel forklarer lite av forskjellen i vurderingene av integreringen lokalt og nasjonalt, selv om det er en tendens til et større avvik i vurderingen av integreringen lokalt og nasjonalt blant Fremskrittspartiets velgere enn blant Arbeiderpartiets velgere. Det å ta hensyn til partipreferanse endrer ikke forskjellene mellom sentrale og mindre sentrale kommuner, vist øverst i figuren.

Analysene har altså vist at befolkningen er mer positiv til integreringen der de bor, enn i Norge som helhet, og at forskjellene øker jo mindre sentrale områder man bor i. Dette kan skyldes forskjeller mellom vurderinger basert på egne erfaringer kontra oppfatninger basert på hvordan integreringen fremstilles i offentligheten, faktiske variasjoner i hvor godt integreringen fungerer der man bor, kjennetegn ved dem som bor i områdene, inkludert hvorfor de har valgt å bo akkurat der de bor, eller andre forhold vi ikke har tatt hensyn til i analysene her. For å gå fra å dokumentere slike forskjeller til med større sikkerhet å skille effekter av geografisk kontekst fra sammensetningen av befolkningen, kreves mer detaljert informasjon om bosted og mer avanserte statistiske metoder.

Hva hindrer integrering?

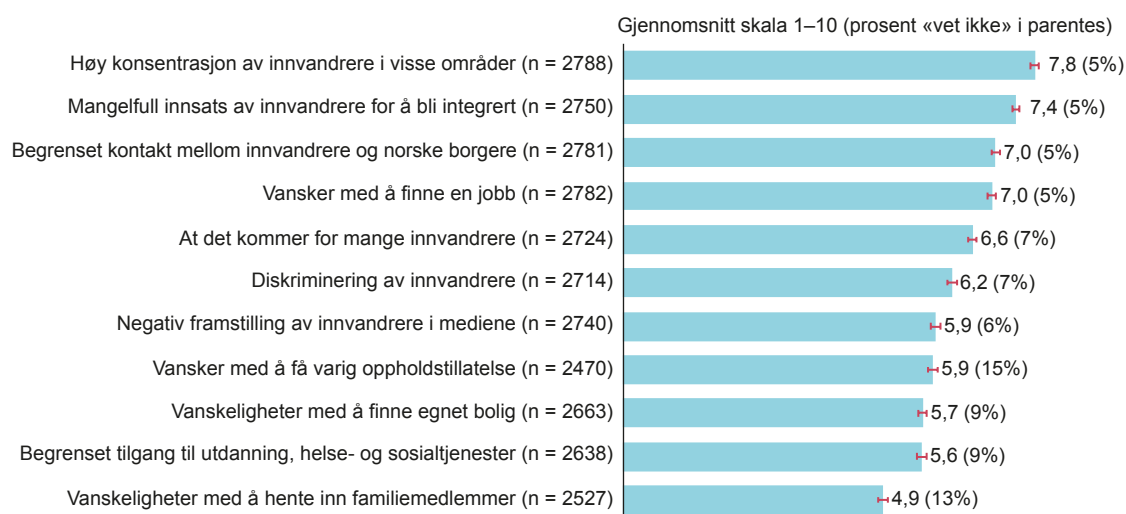
Til tross for noe mer positive oppfatninger de siste årene er det altså fortsatt færre enn tre av ti som mener at det går bra med integreringen i Norge. Hva mener befolkningen er årsaken til denne situasjonen? Hva mener de det er som gjør integreringen så utfordrende?

I tidligere undersøkelser har vi sett at deltakelse på arbeidsmarkedet og språkkunnskaper har blitt trukket frem som sentrale faktorer når folk vurderer hvor godt integrert innvandrere er. Fra tidligere vet vi også at mange mener at problemer med integreringen skyldes manglende innsats fra flere aktører; myndighetene (77 prosent), innvandrerne selv (73 prosent) og resten av befolkningen (67 prosent) (Brekke & Fladmoe, 2022). Når vi har spurt om dette tidligere, har vi ikke bedt respondentene om å rangere de ulike aktørene etter hvor stort ansvar de bærer for problemene med integreringen.

I årets undersøkelse har vi spurt litt annerledes for å prøve å komme bak disse tallene. Vi har bedt respondentene om å ta stilling til en rekke forhold som kan tenkes å hindre vellykket integrering. Her har vi brukt spørsmål som tidligere har blitt stilt i den tverrnasjonale undersøkelsen Eurobarometer (2022), som gjennomføres i EU-land. Mens Integreringsbarometeret bygger på en nettbasert

undersøkelse, er Eurobarometer hovedsakelig basert på intervjuer ansikt til ansikt. Denne metoden er regnet som fordelaktig for å få god respons og mer representative utvalg, men innsamlingsmetoder med levende intervjuobjekter kan også gi mindre ærlige svar om sensitive temaer enn nettbaserte undersøkelser (Heerwegh, 2009). Selv om ulikheter i metodene gjør det vanskelig å sammenligne direkte, gir det en mulighet til å se om nordmenns vurderinger skiller seg grunnleggende fra det vi finner i andre land i Europa.

Figur 4.10. «I hvilken grad synes du de følgende forholdene er til hinder for vellykket integrering av innvandrere i Norge?» 2023, gjennomsnitt, skalaer 1–10, feilmarginer (95 prosent) og andel «vet ikke».

Skalaen går fra 1: «er ikke til hinder i det hele tatt», til 10: «er et enormt hinder». «Vet ikke» er utelatt i beregning av gjennomsnitt.

Figur 4.10 viser folks syn på hva som hindrer integrering av innvandrere i Norge. Ti av de elleve påstandene er hentet fra Eurobarometer-undersøkelsen. Vi har lagt til påstanden «at det kommer for mange innvandrere», som har vært stilt i tidligere runder for Integreringsbarometeret. Respondentene ble bedt om å vurdere hver av påstandene på en skala fra én («er ikke til hinder i det hele tatt»), til ti («er et enormt hinder»).

Figuren viser at befolkningen mener «høy konsentrasjon av innvandrere i visse områder» er det viktigste hinderet for vellykket integrering. Deretter følger «mangelfull innsats av innvandrere for å bli integrert», «begrenset kontakt mellom innvandrere og norske borgere», samt «vansker med å finne en jobb». Alle disse hindrene hadde en gjennomsnittsskår på syv eller høyere (på skalaen fra én til ti).

Lenger ned på listen finner vi «at det kommer for mange innvandrere», «diskriminering av innvandrere», og «negativ fremstilling i mediene». Politiske, praktiske og strukturelle hindre, som «vansker med å få varig opphold», «vanskeligheter med å finne egnet bolig», «begrenset tilgang til utdanning, helse- og

sosialtjenester» samt «vanskeligheter med å hente inn familiemedlemmer» ble rangert lavest, og nær midtpunktet på skalaen.

Hvis vi sammenligner svarene fra befolkningen i Norge med svarene som andre europeere ga i 2021 (Eurobarometer 2022),²⁰ kommer det frem at nordmenns rangering er litt annerledes enn det vi finner i andre europeiske land. Gjennomsnittsskår for alle land i Eurobarometer-undersøkelsen er vist i tabell A.2 i appendikset til rapporten.

Bostedssegregering («høy konsentrasjon av innvandrere i visse områder») opplevs som et særlig viktig hinder i Norge. Dette skiller seg mer ut fra de andre forholdene som er nevnt, enn det vi finner i de fleste andre land. Skåren er på nivå med det vi finner i Danmark og høyere enn i nesten alle EU-land. Den er litt lavere enn i Sverige, slik man kunne forvente ettersom søkelyset på bostedssegregering har vært kraftigere i Sverige enn i Norge (Staver et al., 2019).²¹ Manglende innsats fra innvandrernes side, lite kontakt mellom innvandrere og norske borgere samt vansker med å finne jobb rangeres omtrent like høyt i Norge som i EU. Derimot peker nordmenn sjeldnere på diskriminering, mediens fremstilling og ulike politiske og praktiske hindre enn befolkningen i andre europeiske land. Det er for eksempel klare forskjeller mellom norske og svenske svar på disse spørsmålene. I Eurobarometer legger svenske respondenter mye større vekt på at politiske og strukturelle forhold hindrer vellykket integrering. Som nevnt er denne sammenligningen usikker, siden det er vanskelig å vite i hvilken grad forskjellene skyldes ulike metoder for datainnsamling eller reelt ulike meninger.²²

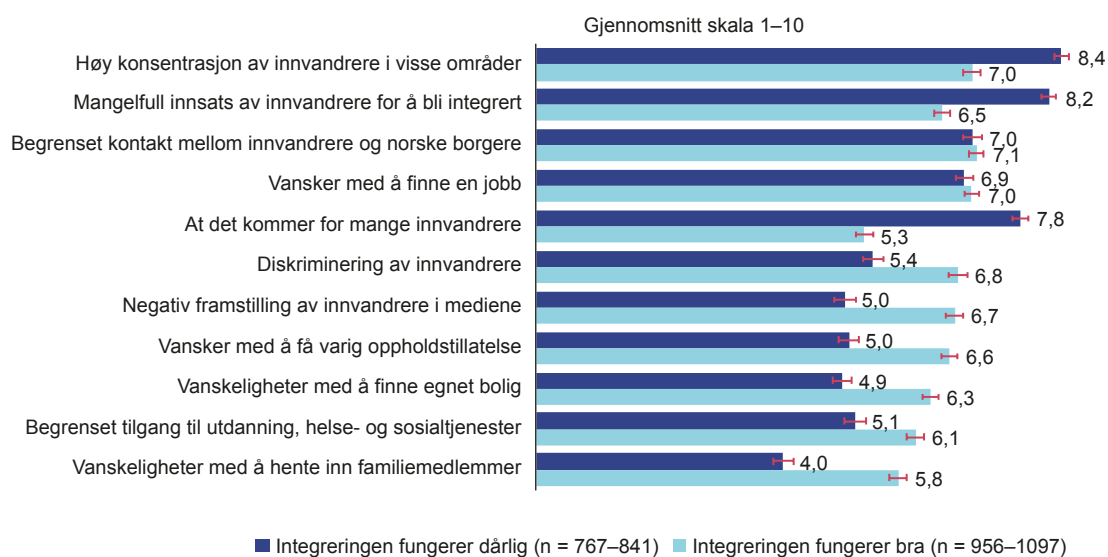
For å forstå svarene må vi også ta hensyn til hvordan de som har svart, ser på integreringen som helhet. Om man er relativt tilfreds, kan svarene tolkes som forhold som kunne vært bedre i et overordnet nokså positivt bilde. Derimot kan høye verdier på skalaene hos en som synes integreringen går dårlig, tyde på at respondenten mener forholdene det pekes på, er svært problematiske. Ved å se nærmere på dem som er misfornøyde med integreringen, kan vi altså tydeligere identifisere hvilke forhold som er sterkest kilde til misnøye.

20 https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en

21 Staver, Anne Balke, Brekke, Jan-Paul, Søholt, Susanne (2019), *Scandinavia's segregated cities – policies, strategies and ideals*. NIBR-report: 2019:8 (oda.oslomet.no)

22 I Danmark og Finland gjorde man nær halvparten av intervjuene på nettet, noe som gir en mulighet til å undersøke i hvilken grad metoden har påvirket svarene. I de finske dataene er det en klar tendens til at de som har svart på nettet, legger mindre vekt på politiske og strukturelle forhold. Om vi kombinerer alle disse spørsmålene til én indeks (diskriminering, negativ mediefremstilling, vanskelig å få oppholdstillatelse, bolig, tilgang til velferdstjenester og å hente inn familiemedlemmer), og kontrollerer for respondentenes alder, kjønn og utdanning, finner vi at hos dem som har svart på nettet, skårer slike forhold 0,56 poeng lavere på skalaene (n = 1 060). I de danske dataene er det derimot ingen slik tendens.

Figur 4.11. «I hvilken grad synes du de følgende forholdene er til hinder for vellykket integrering av innvandrere i Norge?» Gjennomsnitt, skalaer 1–10 med feilmarginer (95 prosent) blant respondenter som synes integreringen fungerer henholdsvis bra og dårlig.

En slik analyse er gjort i figur 4.11, der vi sammenligner svarene til dem som mener integreringen overordnet fungerer bra, med svarene fra dem som mener den fungerer dårlig. Figuren viser store forskjeller i hvor disse gruppene mener skoen trykker. De som mener at integreringen fungerer bra, peker på flere forhold uten at enkeltfaktorer skiller seg særlig ut. Denne gruppen legger også vekt på diskriminering, negativ fremstilling i mediene og politiske og praktiske hindringer for innvandrere, mens de rangerer antallet innvandrere lavest av alle hindrene som er nevnt. Sammenlignet med dem som er misfornøyd med innvandringen, er de også mindre opptatt av bostedssegregering og at innvandrerne ikke gjør nok innsats for å bli integrert.

Blant dem som mener integreringen fungerer dårlig, er bildet mye mer entydig. Disse mener segregering, for lite innsats fra innvandreres side og for mange innvandrere er hovedproblemene. De legger mindre vekt på strukturelle og politiske forhold. De to gruppene er enige om to av hindrene: vansker med å finne jobb og lite kontakt mellom innvandrere og norske borgere. Disse kategoriene skiller seg fra de andre ved at de i større grad kan skyldes både manglende innsats fra innvandrernes side og fra majoritetsbefolkningen.

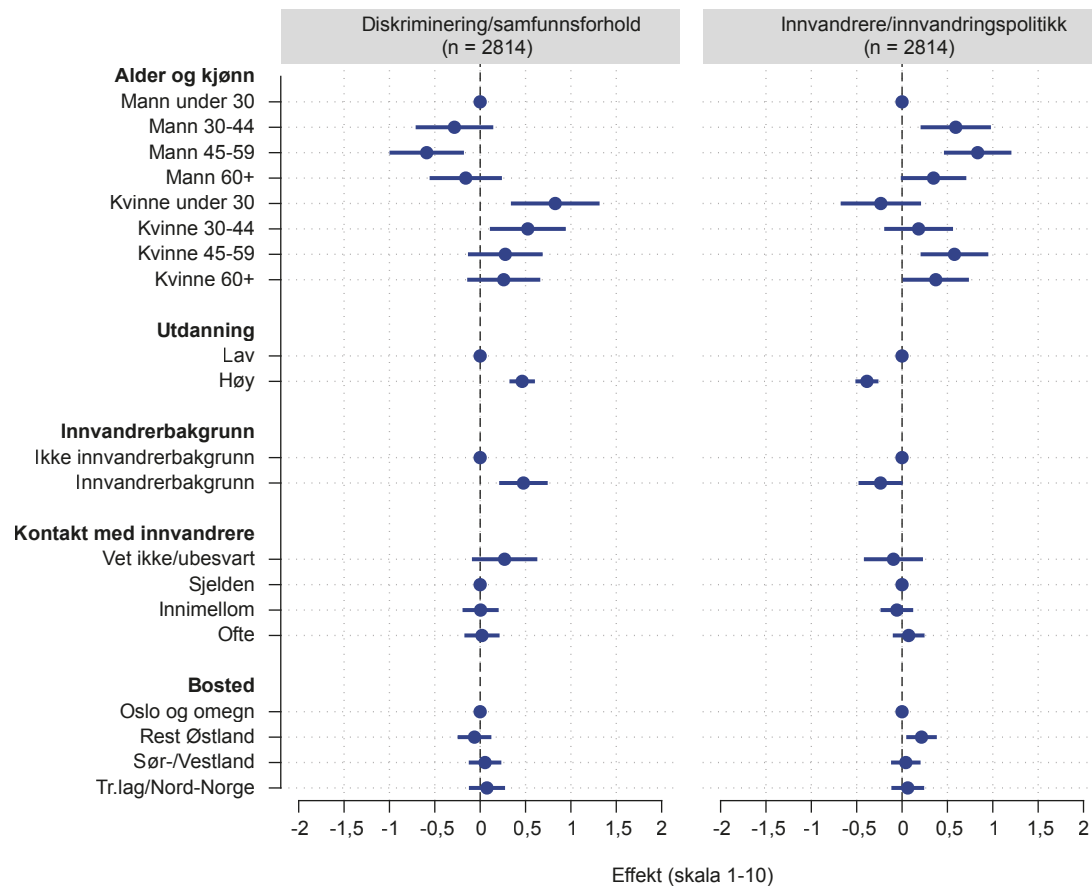
For å komme nærmere et svar på hvor ulike deler av befolkningen plasserer ansvaret for mangler ved integreringen, gjorde vi en faktoranalyse av alle hindrene. Analysen viste to overordnede, ulike forståelser av hva som hindrer integrering (se tabell A.3 i appendiks). I den ene forståelsen er det innvandrere selv som i størst grad har «skylda». De som mente manglende innsats fra innvandrernes side hindrer integrering, mente også ofte at det hindrer integrering at innvandrere bosetter seg i bestemte områder og at det kommer for mange inn-

vandrere. I den andre forståelsen ligger «skylda» i større grad hos myndighetene, mediene og storsamfunnet. Det var ofte de samme respondentene som vektla forhold som diskriminering, negativ mediefremstilling, vansker med å få opphold og familiegjenforening, eller tilgang til velferdstjenester og bolig. Som vi ser, sammenfaller denne inndelingen også med hvem som er fornøyde og misfornøyde med integreringen: De som er misfornøyde med integreringen, mener oftere at det skyldes innvandrere og innvandring, mens de som synes det i det store og hele går ganske bra, oftere mener at myndighetene, mediene og storsamfunnet har skylda for at det ikke går enda bedre.

Inndelingen er ikke helt entydig. To av hindrene, vansker med å finne jobb og begrenset kontakt mellom innvandrere og norske borgere, plasserte seg ikke i noen av de to hoveddimensjonene. Vansker med å finne jobb kan skyldes manglende innsats blant innvandrere, men også diskriminering på arbeidsmarkedet. Begrenset kontakt kan skyldes uvilje fra innvandrere, men også fra majoritetsbefolkningen. Disse to ble derfor tatt ut av den videre analysen. Det må også bemerkes at selv om bostedssegregering grupperte seg sammen med manglende innsats fra innvandrere, er dette også et forhold som er knyttet til og kan påvirkes av myndighetenes innsats.

Vi kombinerte påstandene som legger «skylda» på diskriminering og samfunnsforhold i én indeks, og innvandrere og innvandringspolitikk i en annen. Figur 4.12 viser hvilke deler av befolkningen som slutter seg til hver av disse to forståelsene.

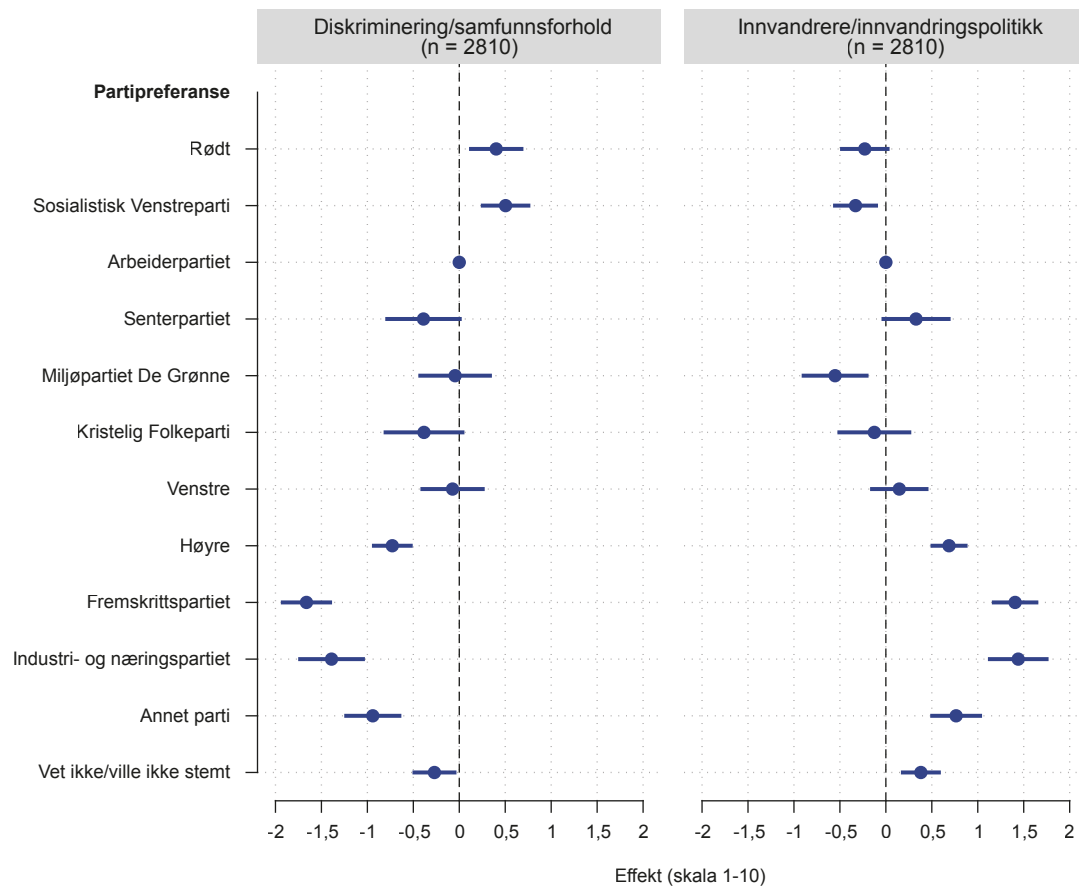
Figur 4.12. Hindre for integrering. Indekser av påstander, plott fra multivariat regresjonsanalyse.

Figuren viser at (særlig unge) kvinner har en større tendens til å vektlegge diskriminering og samfunnsforhold enn menn. Yngre (både menn og kvinner) legger mindre ansvar på innvandrere og innvandringspolitikk enn de litt eldre. Videre har høyt utdannede og personer med innvandrerbakgrunn en større tendens til å legge ansvaret på samfunnsforhold og diskriminering, mens de i mindre grad legger vekt på forhold ved innvandrere. Bosted og kontakt med innvandrere har liten betydning for disse vurderingene.

Hvem som har ansvaret for integrering, er et viktig politisk spørsmål, og i figur 4.13 viser vi hvordan vurderingene henger sammen med partipreferanse. I analysene har vi også kontrollert for alle bakgrunnskjennetegnene som inngikk i figur 4.12.

Figur 4.13. Hindre for integrering etter partipreferanse. Indekser av påstander, plott fra multivariat regresjonsanalyse.

Kontrollert for alder, kjønn, utdanning, innvandrerbakgrunn, kontakt med innvandrere og region.

Figur 4.13 viser at velgerne til ulike partier har ulik forståelse av hva som hindrer integrering. Sammenlignet med Arbeiderpartiets velgere som referansekategori speiler de to grafene hverandre: Velgerne til FrP, INP, i noen grad Høyre og «andre» partier, legger hovedansvaret på innvandrere og innvandringsvolumet. Disse velgergruppene legger tilsvarende mindre vekt på strukturelle og politiske forhold. Velgere på venstresiden (Rødt og SV) har motsatt oppfatning: De legger mer vekt på diskriminering og strukturelle forhold og mener i mindre grad integreringsproblemer skyldes innvandrere selv.

Oppsummert mener befolkningen at de to største hindrene for vellykket integrering er bostedssegregering og manglende innsats fra innvandrernes side. Dette gjelder særlig blant dem som mener integreringen går dårlig. Nordmenn legger mindre vekt på forhold som diskriminering, negativ mediedekning eller politiske og praktiske hindre enn andre europeere gjorde i Eurobarometer-undersøkelsen. En del av disse forskjellene kan imidlertid skyldes ulik metode for datainnsamling. Yngre (kvinner), høyt utdannede, personer med innvandrerbakgrunn og velgere på venstresiden peker oftere enn andre på strukturelle hindre. Middelaldrende, lavt utdannede, velgere på høyresiden og hjemmesittere mener

derimot problemer med integrering skyldes forhold ved innvandrerne selv – at det kommer for mange, eller at de gjør en for dårlig innsats for å bli integrert.

Hvilke kjennetegn ved flyktninger bidrar til eller hindrer integrering? Et eksperiment

Befolkningen peker altså på at manglende innsats fra innvandrere er et større hinder for vellykket integrering enn forhold som diskriminering, negativ medieomtale og ulike praktiske hindre som innvandrere møter når de kommer til landet. Dette reiser et beslektet spørsmål: Hvilke kjennetegn ved innvandrere og flyktninger mener befolkningen henholdsvis hindrer og forenkler integreringen i Norge?

I forrige runde med Integreringsbarometeret fant vi at blant annet arbeidsmarkedsdeltakelse og om barna gikk på offentlig skole og ikke religiøs friskole, påvirket oppfatningen om hvor integrert en hypotetisk innvandrerfamilie er (Brekke & Fladmoe, 2022). Vi så at disse faktorene betydde mer enn familiens landbakgrunn (om den var polsk, svensk, pakistansk eller somalisk). Så lenge vi oppga at foreldrene var i arbeid og hadde barn i norsk skole, var det relativt små forskjeller i vurderingen av landbakgrunnen. Utslagene var enda mindre når vi sammenlignet viljen til å ta imot innvandrere fra de ulike landene. I en tidligere variant av eksperimentet fant vi også større effekter av både språkkunnskaper og yrkesaktivitet enn av hvilket land innvandrerens kom fra (Brekke et al., 2020).

Disse vurderingene er imidlertid basert på scenarioer der det er tilfeldig fordelt hvorvidt innvandrerne i eksperimentet har gjort det folk mener er viktig for å være godt integrert. Vi vet at for eksempel flyktningers arbeidsmarkedstilknypning varierer sterkt etter forhold som landbakgrunn, kjønn og alder (Brekke et al., 2024). I denne runden ønsket vi å videreutvikle tidligere eksperimenter. Gitt innvandringsbildet som er beskrevet i kapittel 1, som setter integreringskapasiteten i norske kommuner under press, valgte vi å konsentrere oss om flyktninger spesielt. Tidligere har vi undersøkt hva som gjør at noen som har bodd i landet en stund, regnes for å være integrert. Denne gangen undersøkte vi *forventninger* til nyankomne flyktninger og om variasjoner i disse forventningene også påvirker viljen til å ta imot flyktninger med lignende kjennetegn.

Etter Russlands invasjon av Ukraina spredte det seg en forventning i offentligheten om at ukrainske flyktninger lett ville bli integrert.²³ De faktiske erfaringene i kommunene etter to år med bosetting og integrering av denne gruppen var likevel mer sammensatte (Brekke et al., 2024).

²³ <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/8QMGBx/ukrainske-flyktninger-bli-trolig-lettere-aa-integrere-enn-flyktninger-fra-midtoesten-og-afrika>

Forventningene til integreringskapasitet for ulike flyktninggrupper ble nylig aktualisert av et vedtak i kommunestyret i Drammen. Kommunen vedtok at ukrainske flyktninger skulle prioriteres ved bosetting, noe som utløste en nasjonal debatt. I det opprinnelige vedtaket i formannskapet het det at siden byen allerede har en høy andel «ikke-vestlige» innvandrere, «vil det være integreringshemmende å bosette enda flere med ikke-vestlig bakgrunn».²⁴ Det lå altså et premiss eller en forståelse til grunn for formannskapets vedtak om at flyktninger fra Ukraina er lettere å integrere enn innvandrere fra land utenfor Europa. I Drammen gjelder dette hovedsakelig personer med bakgrunn fra Tyrkia, Irak, Afghanistan, Pakistan og Somalia.²⁵ Begrunnelsen ble fjernet fra kommunestyrets endelige vedtak.²⁶

I hvilken grad deler befolkningen disse oppfatningene? Slår andre kjennetegn ved flyktningene, som religiøsitet, utdanningsnivå eller familiestørrelse ulikt ut for flyktninger fra ulike land? Og i hvilken grad styrer variasjoner i oppfatninger om «integrerbarhet» viljen til å ta imot flyktninger med ulik bakgrunn?

Eksperimentet i årets Integreringsbarometer kan bidra til å svare på disse spørsmålene. Her fikk respondentene lese en beskrivelse av en hypotetisk flyktning. De ble deretter bedt om å vurdere hvor godt eller dårlig de trodde denne flyktningen ville bli integrert i det norske samfunnet, og om Norge burde ta imot flere eller færre slike flyktninger. Fem av tekstelementene (stimuliene) i scenarioet varierte tilfeldig slik at flyktningen ble presentert på en rekke ulike måter, men hver respondent ble bare presentert for ett scenario. Flyktningen ble beskrevet som følger [i parentes ser vi stimuliene som varierte tilfeldig]:

«[mann/kvinne] har flyktet til Norge fra [Ukraina/Afghanistan/Kongo].
[Han/Hun] har [fullført grunnskole/høyere utdanning fra universitet]
i hjemlandet. [Han/Hun] har [Ingen/2/6] barn og er [svært religiøs/religiøs/
ikke religiøs].»

Kjennetegnene var altså flyktningens kjønn, landbakgrunn, utdanning, antall barn og religiøsitet. Kjennetegnene ble presentert i ulike kombinasjoner, og respondentene ble bedt om å vurdere hvor godt de trodde vedkommende ville bli integrert i det norske samfunnet, og om Norge burde ta imot flere eller færre slike flyktninger. Respondentene ble bedt om å svare på de to spørsmålene ved å gi en vurdering på en skala fra 0 til 10. Midtpunktet på skalaen om å ta imot flere eller færre flyktninger ble gitt merkelappen «like mange som i dag».

24 <https://www.nrk.no/buskerud/gar-i-fakkeltog-mot-omstridt-flyktningvedtak-i-drammen-1.16776243>

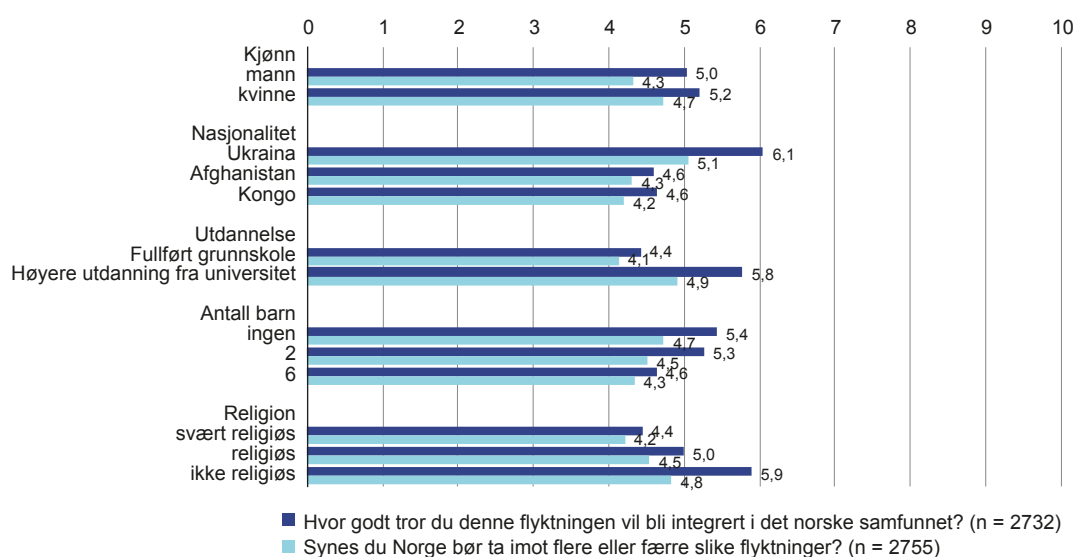
25 <https://www.drammen.kommune.no/globalassets/politikk-og-samfunn/medvirkning/dokumenter/rapport-drammenstrender-2021.pdf>. Begrepet «ikke-vestlig» er ikke lenger i bruk i offentlig statistikk, men da det var det, ble Ukraina regnet som et ikke-vestlig land.

26 Det endelige vedtaket lød: «Kommunestyret mener vi i dagens situasjon med krig i våre nærområder, er forpliktet til å prioritere flyktninger fra Ukraina. På denne bakgrunn ber kommunestyret om at ukrainske flyktninger bosettes.»

De tre landgruppene ble valgt fordi de representerer tre ulike kategorier flyktninger. Mens de ukrainske flyktningene har fått midlertidig kollektiv beskyttelse, har kongoleserne hovedsakelig kommet til Norge som overføringsflyktninger gjennom FNs gjenbosettingsprogram. De fleste afghanske flyktningene har kommet til Norge som asylsøkere, selv om Norge også har tatt ut afghanere på kvoter gjennom FNs program.

Figur 4.14 viser gjennomsnittsskåren for hver faktor og hvilket nivå på skalaen respondentene i gjennomsnitt ga disse.

Figur 4.14. Surveyeksperiment. Beskrivelse av flyktning med varierende egenskaper, fulgt av to spørsmål. Gjennomsnittsskår for enkeltfaktorer.

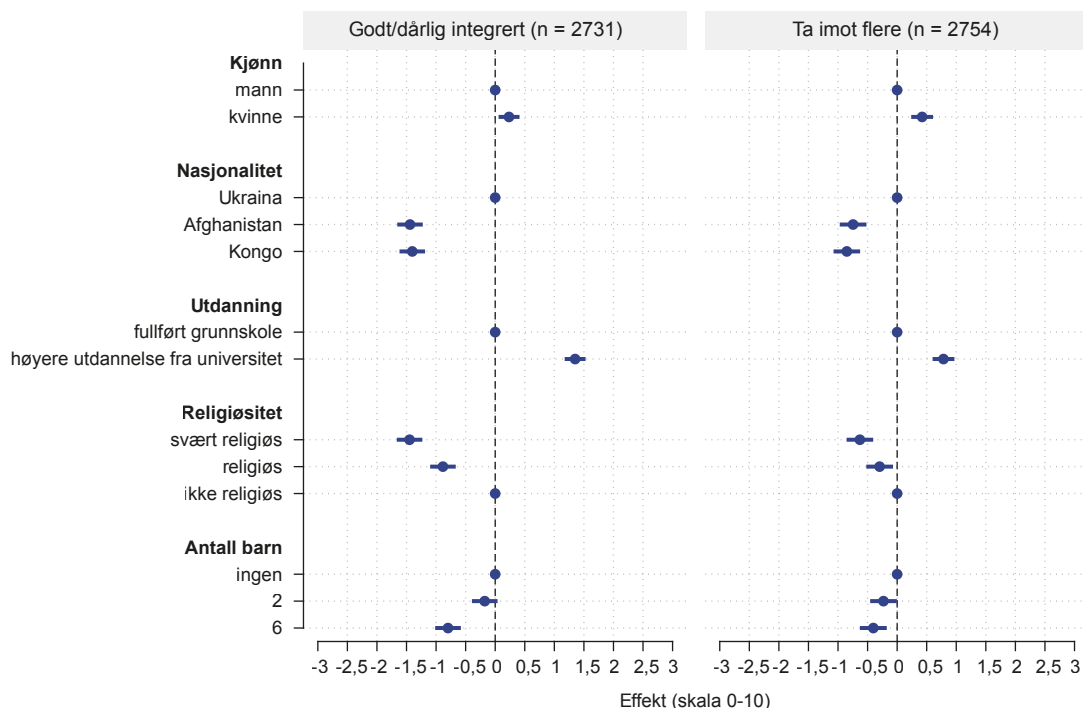
Figur 4.14 viser at folk i gjennomsnitt plasserer seg nær eller litt under midtpunktet på skalaene. Kombinasjoner med en ukrainsk flyktning ga i gjennomsnitt den høyeste skåren for forventning til integrering. Eksperimentet bekrefter altså at befolkningen forventer at flyktninger fra Ukraina er lettere å integrere enn flyktninger fra Kongo eller Afghanistan. Det var også større støtte til å ta imot flere ukrainske flyktninger enn afghanske og kongolesiske. I scenarioer med en ukrainsk flyktning (med ulike kjennetegn) var befolkningen delt i tre: 30 prosent mente vi burde ta imot færre slike flyktninger (0–4 på skalaen), 40 prosent omtrent like mange som i dag (på midtpunktet av skalaen) og 30 prosent flere enn i dag (6–10 på skalaen) (n = 939).²⁷

Figur 4.15 viser den relative effekten av hver enkelt variasjon i eksperimentet, kontrollert for alle andre variasjoner og sammenlignet med en referansekategori. For eksempel er Ukraina referansekategori for flyktningens landbakgrunn. Prikkene for de hypotetiske flyktningene fra Afghanistan og Kongo viser hvor stor forskjellen i vurderingen av integrerbarhet og viljen til å ta imot flere slike flykt-

²⁷ Om flyktningen var fra Afghanistan, mente 43 prosent at vi burde ta imot færre, 40 prosent omtrent like mange og 26 prosent flere (n = 903), mens i et scenario der flyktningen var fra Kongo, mente 44 prosent at vi burde ta imot færre, 33 prosent like mange og 23 prosent flere (n = 913).

ninger var, sammenlignet med en ukrainsk flyktning. De horisontale linjene viser 95 prosent feilmarginer (konfidensintervaller). Når de horisontale linjene ikke krysser den vertikale i midten, betyr det at variasjonen har hatt en signifikant effekt sammenlignet med referansekategorien.

Figur 4.15. Surveyeksperiment. Beskrivelse av flyktning med varierende egenskaper, fulgt av to spørsmål. Plott fra regresjonsanalyse.

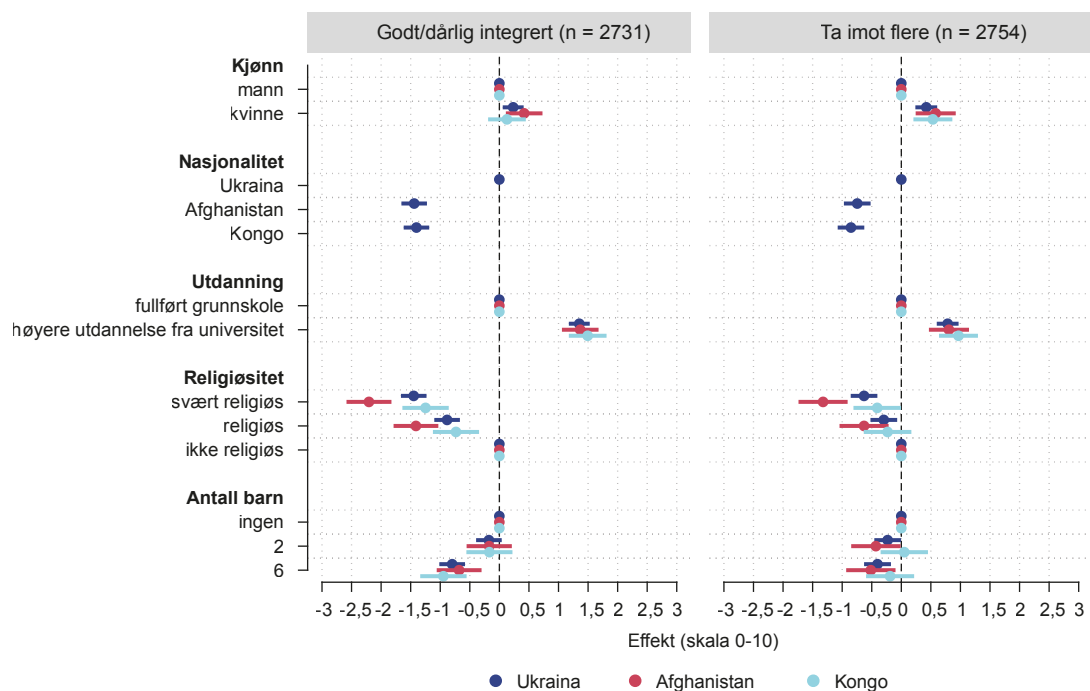
Effektene av de ulike variasjonene i eksperimentet (figur 4.15) viser at det er store forskjeller mellom vurderingene av ukrainske flyktninger på den ene siden og flyktninger fra Kongo eller Afghanistan på den andre. Om flyktningen er ukrainsk, har det omtrent samme effekt på forventninger til integrering som om vedkommende har høyere utdanning (kontra grunnskoleutdanning) og er ikke-religiøs (kontra svært religiøs). Forventningene til integreringen av flyktninger med mange barn er lavere enn dersom de har to eller ingen barn, og forventningene er også litt høyere til kvinnelige flyktninger enn mannlige.

Mønsteret i eksperimentet er i stor grad likt på det andre spørsmålet, som handler om vilje til å ta imot flere flyktninger. Utslagene er likevel gjennomgående mindre på dette spørsmålet enn i forventninger til integrering. Dette gjenspeiler resultatene fra integreringseksperimentet i forrige runde med Integreringsbarometeret (2022). Der var det også større variasjoner i vurderingen av ulike kjennetegn ved flyktningen når vi spurte hvor integrert en familie var, enn når spørsmålet var om man burde ta imot flere eller færre slike innvandrere. Dette tyder på at forventningene til hvor integrerbare flyktninger er, påvirker viljen til å ta dem imot, noe som gjenspeiles i en sterk sammenheng mellom svarene på de to spørsmålene ($r = 0,59$). Men mange mener også at flyktning- og innvandringspolitikken bør styres av andre hensyn enn hvilke forutsetninger

individer med ulike kjennetegn har for å bli integrert. Særlig ser sterk religiøsitet ut til å være en faktor som demper forventningene til integrering, men som i mindre grad styrer synet på om flyktninger bør få komme inn i landet. Når det gjelder kjønn, er mønsteret til dels motsatt – befolkningens ønske om å ta imot flere kvinnelige flyktninger enn mannlige, er noe sterkere enn de mer moderate forskjellene i forventninger til integrering av kvinnelige kontra mannlige flyktninger.

Til nå har vi sett på effekten av de ulike egenskapene ved en flyktning hver for seg, men det er mulig at noen egenskaper kan slå ulikt ut, avhengig av hvilken landbakgrunn flyktningen har. For eksempel har vi tidligere vist at befolkningen er noe mer skeptisk til sterkt troende muslimer enn sterkt troende kristne (Brekke & Fladmoe, 2022). Det kan derfor være grunn til å forvente at religiøsitet kan slå mer negativt ut om flyktningen kommer fra et muslimsk land (Afghanistan) enn et hovedsakelig kristent land (Kongo eller Ukraina). For å undersøke dette har vi analysert de ulike egenskapene ved flyktningene når vi holder deres landbakgrunn konstant (figur 4.13).

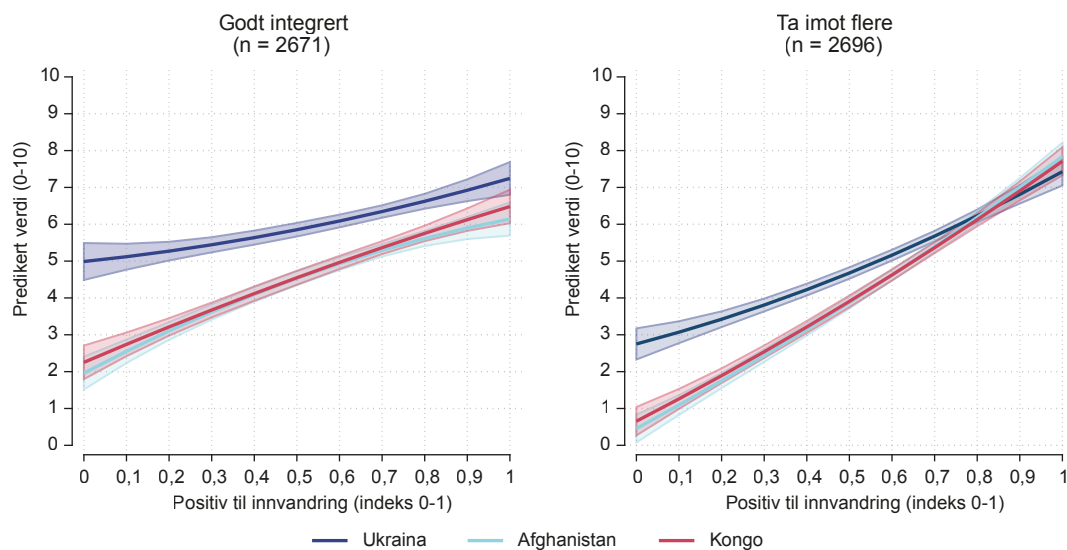
Figur 4.16. Surveyeksperiment. Beskrivelse av flyktning med varierende egenskaper, fulgt av to spørsmål. Separate regresjonsanalyser for scenarier med flyktninger fra Ukraina, Kongo og Afghanistan. Plott fra regresjonsanalyse.

Figur 4.16 viser at religiøsitet påvirker forventningene til integrering for alle landbakgrunnene i eksperimentet, men det er kun for afghanske flyktninger at religiøsitet har en signifikant tilleggseffekt også på viljen til å ta imot flere flyktninger av denne typen. De andre variasjonene i eksperimentet (utdanning, kjønn og antall barn) har derimot omtrent de samme effektene uansett hvilket land flyktningen kommer fra.

Det kan hende at de holdningene man har til innvandring, kan påvirke hvordan man svarer på spørsmålene i eksperimentet. Som vist i kapittel 2 fikk flere en positiv holdning til flyktninger etter Russlands invasjon i 2022. Eksperimentet kan gi oss en pekepinn på om dette først og fremst skyldes at den innvandringskritiske delen av befolkningen er mer velvillige overfor ukrainske flyktninger enn flyktninger fra andre land, og om hvor stor del av denne effekten som skyldes forventninger til at ukrainske flyktninger vil være lettere å integrere.

Figur 4.17. Surveyeksperiment. Scenarier med flyktning fra Afghanistan, Kongo og Ukraina, etter holdning til innvandring. Plott fra multivariat regresjonsanalyse.

Kontrollert for alder, kjønn, utdanning, innvandringsbakgrunn og region.

Figur 4.17 viser samvariasjonen mellom respondentenes holdning til innvandring og svar på spørsmålene i eksperimentet etter hvilket land flyktningene kommer fra. Holdning til innvandring er målt med indeksen som ble presentert i kapittel 2.

Figuren (4.17) viser at de som er negative til innvandring, vurderer flyktninger fra Ukraina mye mer positivt enn flyktninger fra Afghanistan og Kongo. Dette gjelder på begge utfallsmålene: De har større forventninger til at integreringen av ukrainere vil gå bra, og de er mer positive til å ta imot flere ukrainske flyktninger enn flyktninger fra Kongo eller Afghanistan. Selv om holdningene til ukrainske flyktninger er mer positive i denne gruppen, viser det lave nivået på y-aksen likevel at de med innvandringskritiske holdninger ikke ønsker å ta imot flere ukrainske flyktninger enn dagens nivå.

De som har svært positive holdninger til innvandring, vurderer flyktningene fra de tre landene likere. Disse respondentene mener at en flyktning fra Afghanistan eller Kongo har nesten like stor sannsynlighet for å bli godt integrert som en flyktning fra Ukraina, og de skiller overhodet ikke mellom de tre gruppene når det gjelder vilje til å ta imot flere flyktninger.

Det er bare betydningen av landbakgrunn som påvirkes av respondentenes syn på innvandring. I eksperimentet reagerer de med positive og negative holdninger til innvandring helt likt på variasjonene i flyktingens utdanningsnivå, familjestørrelse og kjønn. Dette styrker en tolkning av at opinionen endret syn på flyktinger i kjølvannet av Russlands fullskalainvasjon fordi de som i utgangspunktet er negative til innvandring, ble mindre skeptiske.

Oppsummert har eksperimentet vist store forskjeller i forventningene til hvor godt flyktinger med ulike kjennetegn vil bli integrert, og noe mindre, men likevel klare forskjeller i viljen til å ta imot flyktinger med ulike kjennetegn. Det er større tro på at ukrainske flyktinger vil bli godt integrert, enn at flyktinger fra Kongo eller Afghanistan vil bli det. Ulikheten i vurderingene av flyktinger fra Ukraina og de andre landene er størst blant dem som i utgangspunktet er negativt innstilt til innvandring. Det er videre betydelig større tro på at flyktinger som er høyt utdannet og ikke er religiøse, vil bli godt integrert, og også noe større vilje til å ta imot flere flyktinger med slike kjennetegn, samt kvinnelige flyktinger fremfor mannlige. Religiøsitet ser ut til å være en viktigere faktor når flyktingen kommer fra et muslimsk land snarere enn et (hovedsakelig) kristent land.

Nøkkelfunn

- Et flertall i befolkningen avviser det vi betegner som streng kulturell assimilering, det vil si at tilpasning innebærer at innvandrere fullt og helt må oppgi sin kultur. Fire av fem respondenter mener innvandrere bør oppdra barn i tråd med det som er vanlig i Norge. Et klart flertall (syv av ti) mener at innvandrere ikke selv skal velge tilpasningsnivå. Befolkningen er delt når det gjelder om staten bør hjelpe innvandrere med å bevare sin kultur (46 prosent for og 44 prosent imot).
- Befolkningen er delt i synet på hvem som skal tilpasse seg hvem i integreringsprosessen, men det er enighet om at innvandrere bør gjøre det i noen grad. Årets studie viser en liten økning i andelen som forventer tilpasning fra innvandrernes side.
- De som er negative til hvordan det går med integreringen i dag, tror sjeldnere enn før at forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen vil bli bedre. Fremtidsoptimismen er svakere blant dem som er negative til innvandring, mens tilfredsheten med nåsituasjonen er sterkere blant dem som er positive til innvandring.
- Befolkningen er mer tilfreds med hvordan det går med integreringen lokalt enn nasjonalt. Mens 37 prosent mener det går (meget eller ganske) bra med integreringen i området der de bor, mener 27 prosent at det går bra med inte-

greringen i Norge. Forskjellen i tilfredshet med integreringen på lokalt og nasjonalt nivå ser ut til å handle mer om bosted enn om individuelle faktorer.

- Fra en liste med mulige hindre for integreringen ble «høy konsentrasjon av innvandrere i visse områder» og «mangelfull innsats av innvandrere for å bli integrert» trukket frem som de viktigste faktorene. Lenger ned på listen fant vi «at det kommer for mange innvandrere» og «diskriminering av innvandrere».
- Respondentene rangerte flere integreringshindre på samme nivå som befolkningene i andre land i Europa. Dette gjaldt for eksempel «manglende innsats fra innvandrere», «lite kontakt» og «vansker med å finne jobb». Befolkningen i Norge rangerte noen integreringshindre som mindre viktige enn respondentene i andre land i Europa, inkludert «diskriminering av innvandrere» og «negativ fremstilling av innvandrere i mediene». Denne sammenligningen er likevel usikker på grunn av ulike metoder for datainnsamling.
- Et surveyeksperiment viser at befolkningen hadde høyere forventninger til integreringen av ukrainske flyktninger enn til integreringen av flyktninger fra Kongo og Afghanistan. I eksperimentet var det også større støtte til å ta imot flere fra Ukraina enn fra de to sammenligningslandene.

5. Mangfold – religion, diskriminering og hudfarge

Som vi så i innledningskapittelet, har rundt én av fem av dem som bor i Norge, innvandringsbakgrunn. I dag er det norske samfunnet preget av dette mangfoldet. I dette kapittelet presenterer vi holdninger til utvalgte sider ved utviklingen i form av holdninger til islam og muslimer samt diskriminering. Vi presenterer også et surveyeksperiment som studerer hvilken effekthudfarge har på tilliten til fagpersoner.

I tidligere undersøkelser til Integreringsbarometeret har vi studert befolkningens oppfatninger av personer med ulik religiøs tro (deriblant protestantisme, katolisisme, buddhisme, hinduisme og islam) samt deres oppfatninger om styrke i troen (Brekke et al., 2020; Brekke & Fladmoe, 2022). I årets utgave har vi beholdt spørsmål om muslimer og islam. Diskriminering kan foregå på ulike arenaer. I årets undersøkelse har vi stilt spørsmål om diskriminering forekommer ved ansettelser, i møter med politiet, ved boligutleie og i kontakten med Nav.

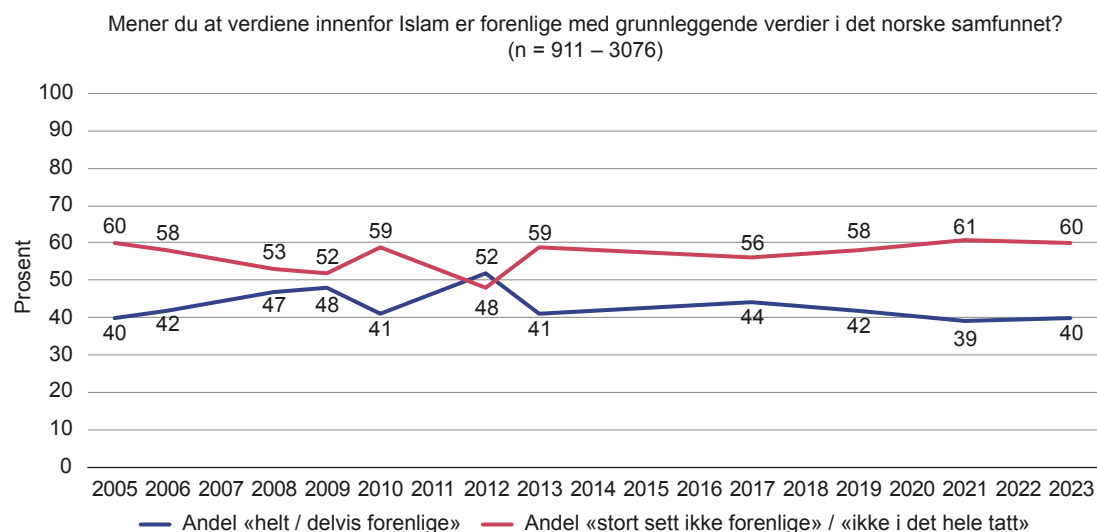
Til sist i kapittelet presenterer vi et fotoeksperiment der vi varierer hudfarge på kvinnelige og mannlige leger og barnehageassistenter. Disse personene blir så beskrevet i en kort tekst som inneholder et negativt element. Til sist blir de som svarer på undersøkelsen, spurt om de har tillit til disse yrkesutøverne gitt at de er utdannet i Norge eller i Polen.

Religion, islam og muslimer

Integreringsbarometeret har vist over tid at en betydelig andel av befolkningen er skeptisk til religionen islam og til personer med islamsk tro. I de senere undersøkelsene har vi også vist at denne skepsisen er sterkere enn til andre religioner og personer med annen religiøs tro. Vi har også vist at negative holdninger til islam og muslimer er nært knyttet til innvandringskritiske holdninger (se særlig kapittel 4 i Brekke & Fladmoe, 2022).

Figur 5.1 viser i hvilken grad respondentene mener verdiene innenfor islam er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet. I figuren ser vi et forholdsvis stabilt bilde over tid. Et lite flertall mener at verdiene innenfor islam (stort sett) *ikke* er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet (bortsett fra i 2012). Det har vært små endringer de siste årene.

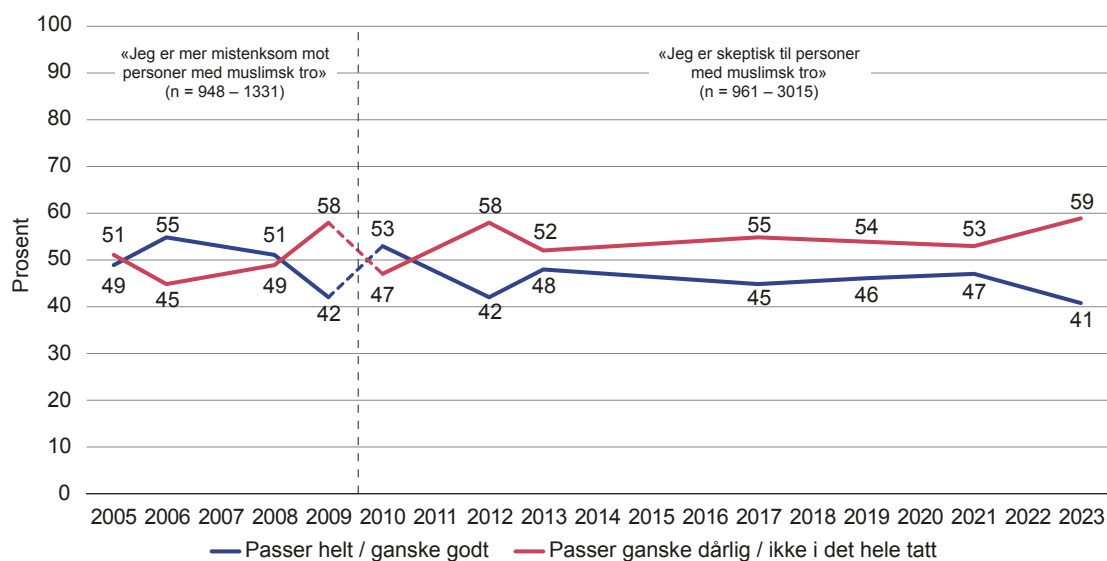
Figur 5.1. «Mener du at verdiene innenfor islam er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet?» 2005–2023. Prosent.²⁸

Mange uttrykker negative holdninger også når vi stiller spørsmål om holdninger til personer med muslimsk tro (se figur 5.2). Fra 2005 til 2009 fikk respondentene spørsmål om de er mer mistenksomme mot personer med muslimsk tro, mens fra 2010 og utover har de fått spørsmål om de er skeptiske til personer med muslimsk tro. Uansett hvordan spørsmålet har vært formulert, har mellom 40 og 55 prosent av respondentene svart at de er skeptiske. Siden 2010 da formuleringen ble endret, har andelen stort sett ligget godt over 40 prosent. I den siste undersøkelsen har imidlertid andelen falt til 41 prosent. Tilsvarende har andelen som svarer at de *ikke* er skeptiske, økt til 59 prosent i siste måling. Dette er den laveste skepsisen til personer med muslimsk tro som er målt siden 2012. Det er ikke klart hva som ligger bak endringen i den siste undersøkelsen. Nærmere analyser tyder på at det er en liten nedgang i andelen som uttrykker skepsis på tvers av kjønn, alder, utdanning og partipreferanse. Nedgangen er imidlertid svært marginal blant høyt utdannede (som allerede var lite skeptiske) og blant velgerne til FrP (som var blant de mest skeptiske).

²⁸ Det har variert over tid om respondentene har kunnet svare «vet ikke». Dette var mulig i undersøkelsene fra 2010 til 2021, men ikke i undersøkelsene fra 2005 til 2009 og i 2023. Figuren viser derfor svarfordelingen når «vet ikke» er utelatt fra beregningen. Dette gjør at vi må ta forbehold om den nøyaktige tallfestingen av svar over tid.

Figur 5.2. To påstander om personer med muslimsk tro: «Jeg er mer mistenksom mot personer med muslimsk tro» (2005–2009) og «jeg er skeptisk til personer med muslimsk tro» (2010–2023). Prosent.

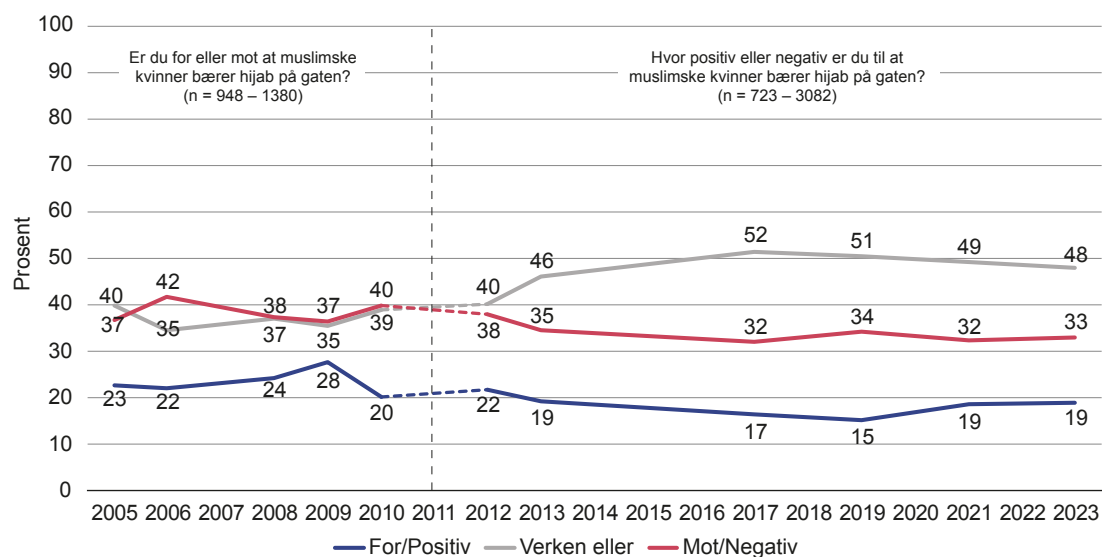
Det å uttrykke generelle holdninger til «islam» eller «personer med muslimsk tro» gir begrenset innsikt i hva skepsisen bunner i.²⁹ I tidligere rapporter har vi vist at noe av skepsisen kan handle om skepsis til religiøse praksiser mer generelt. Videre har vi diskutert om skepsis til muslimer kan tilskrives en oppfatning om at «muslimer flest» er «mer religiøse» enn «kristne flest» (Brekke & Fladmoe, 2022).³⁰ Et uttrykk for dette er religiøse praksiser.

Siden 2005 har respondentene fått spørsmål om deres syn på kvinner som bærer hijab på gaten. De siste ti årene har om lag én av tre svart at de er negative til dette, mens færre enn 20 prosent er positive (se figur 5.3). Samtidig svarer om lag halvparten at de verken er positive eller negative, noe som kan tolkes som en form for normalisering, der man ikke lenger har så sterke oppfatninger om hijab.

29 I HL-senterets undersøkelse fra 2022 har man en rekke spørsmål om stereotypiske forestillinger om muslimer (<https://www.hlsenteret.no/forskning/jodisk-historie-og-antisemittisme/holdningsundersokelsene/holdningsundersokelsen-2022/>). Se også deres rapport om diskrimineringserfaringer blant muslimer i Norge: https://www.imdi.no/contentassets/81b9c85aed6e42c994cf812e6f491fc3/rapport_diskrimineringserfaringerblantmuslimer.pdf

30 I samme studie fra 2022 fant vi at befolkningen var mer skeptisk til personer med «sterk» religiøs tro, enn «moderat» tro. Det var likevel en noe større andel som oppga at de var skeptiske til personer med «sterk muslimsk tro» (68 prosent), enn «sterk kristen tro» (55 prosent) (Brekke og Fladmoe, 2022:45).

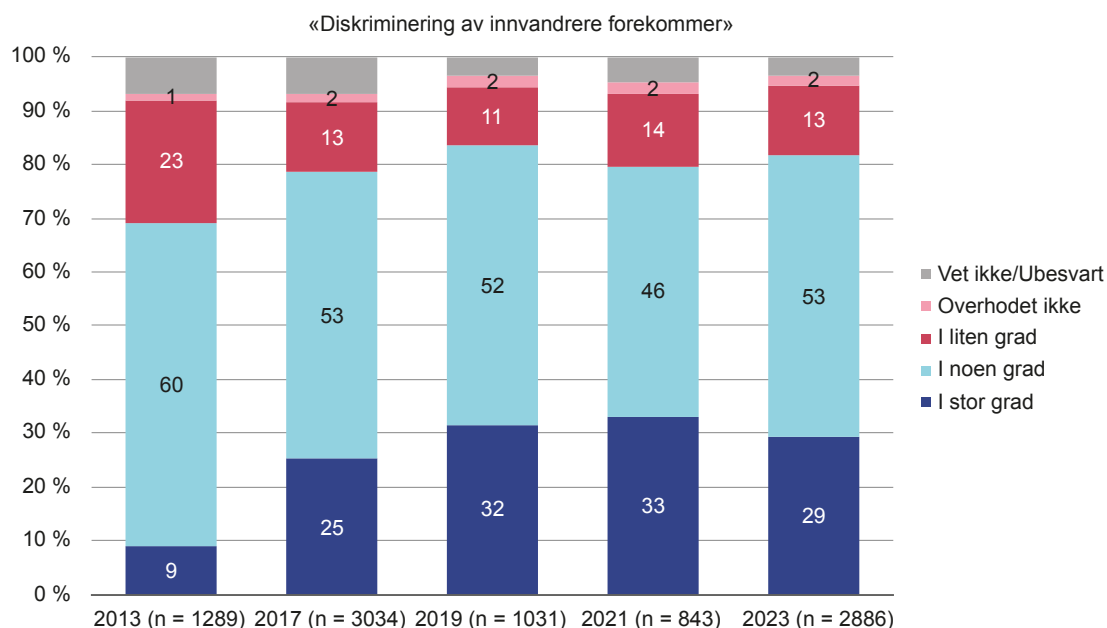
Figur 5.3. To spørsmål om bruk av hijab: «Er du for eller mot at muslimske kvinner bærer hijab på gaten?» (2005–2010), og «hvor positiv eller negativ er du til at muslimske kvinner bærer hijab på gaten?» (2012–2023). Prosent.

Oppfatning av diskriminering

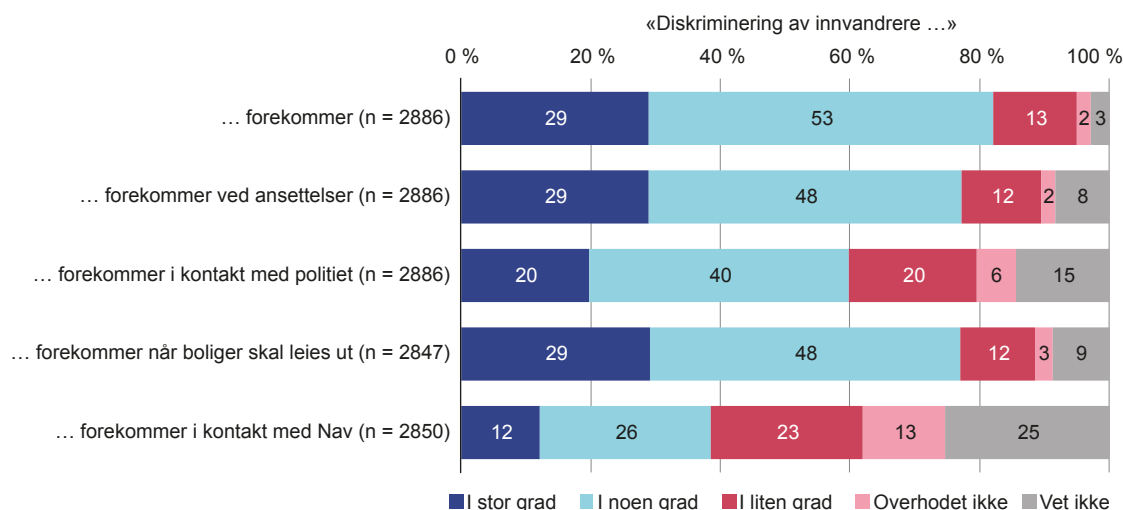
Integreringsbarometeret måler ikke faktisk diskriminering, men befolkningens *oppfatning* av hvorvidt, og i hvilken grad, innvandrere blir diskriminert. Vi har stilt spørsmål om dette siden 2013, og på 2010-tallet var det en sterk økning i andelen som har en oppfatning om at diskriminering av innvandrere forekommer (figur 5.4). I 2013 svarte 9 prosent at de tror diskriminering av innvandrere forekommer i stor grad, et tall som hadde økt til 32 prosent seks år senere, i 2019. Deretter har nivået ligget ganske stabilt, og i 2023 svarte 29 prosent at de tror diskriminering av innvandrere forekommer i stor grad.

Figur 5.4. «Diskriminering av innvandrere forekommer» (2013–2023). Prosent.

I tidligere undersøkelser har vi gravd dypere i dette spørsmålet, blant annet for å finne ut på hvilke arenaer befolkningen mener diskriminering forekommer. Vi har stilt spørsmålene på litt ulike måter, men det har vært flest som tror at diskriminering av innvandrere forekommer ved ansettelses, etterfulgt av på boligmarkedet, mens det er færre som tror det forekommer i kontakt med politiet (Brekke & Fladmoe, 2022, 57). I den siste undersøkelsen har vi lagt til en påstand om at diskriminering forekommer i kontakt med Nav (figur 5.5).³¹ Som tidligere viser resultatene at det er flest som tror at innvandrere blir diskriminert ved ansettelses, men det er nå like mange som tror det skjer når boliger skal leies ut. Færre tror at innvandrere blir diskriminert i kontakt med politiet, og enda færre tror det skjer i kontakt med Nav. Her er det imidlertid svært mange som er usikre og svarer «vet ikke».

Figur 5.5. «Diskriminering av innvandrere [forekommer / forekommer ved ansettelses / forekommer i kontakt med politiet / forekommer når boliger skal leies ut / forekommer i kontakt med Nav]». 2023. Prosent.

Betydningen av hudfarge

I Integreringsbarometeret 2022 brukte vi et fotoeksperiment for å undersøke hvilken betydning hudfarge har for folks holdninger (Brekke & Fladmoe, 2022). Siden spørsmål om hudfarge er sensitivt og man kan forvente at svært få vil svare at de har fordommer mot personer med en annen hudfarge enn deres egen, ønsket vi å redusere muligheten for at respondentene gjennomskuer hva vi undersøker. Designet var derfor som følger: Respondentene ble vist et bilde av en person og en kort tekst om vedkommende, etterfulgt av spørsmål om i hvilken grad respondentene hadde tillit til denne personen som fagperson. Utvalget ble tilfeldig delt i to deler der den ene halvparten fikk se et foto av en

³¹ Spørsmål om oppfatninger av diskriminering ved ansettelses, i kontakt med politiet og når boliger skal leies ut, har også vært stilt tidligere i Integreringsbarometeret. Formatet på spørsmålene ble imidlertid endret i 2023, og resultatene er derfor sammenlignbare med tidligere. I 2019 og 2021 ble utvalget splittet og respondentene svarte på bare ett spørsmål om diskriminering på én arena. I 2023 besvarte respondentene spørsmål om diskriminering på flere arenaer, og dermed kan de i større grad ha «tilpasset» svarene sine på tvers av arenaer.

generisk person med mørkere hudfarge, og den andre halvparten fikk se et bilde av en person med lysere hudfarge. Siden vi er interessert i den selvstendige effekten av hudfarge, var det den samme kvinnen og mannen som ble fremstilt som lys og mørk. Dersom vi hadde brukt forskjellige personer, ville vi ikke kunne vite om det var hudfargen eller andre trekk ved personene som påvirket svarene.

For å ta hensyn til at tillit og effekten av hudfarge kan variere avhengig av fagpersonens yrke og kjønn, varierte vi i 2022-undersøkelsen også tilfeldig hvorvidt personen var lege eller barnehageassistent, og hvorvidt personen var en kvinne («Anna») eller en mann («John»). For at oppmerksomheten ikke skulle rettes mot personens hudfarge handlet utfallsmålet om i hvilken grad respondentene hadde tillit til personen som fagperson dersom vedkommende hadde utdanning fra henholdsvis Oslo og Warszawa. Resultatene viste at respondentene gjennomgående hadde høyere tillit til leger enn til barnehageassistenter, til kvinner enn til menn, til personer med utdanning fra Oslo enn fra Warszawa – og til personer med mørkere hudfarge enn med lysere hudfarge. Den positive effekten av mørk hudfarge var statistisk signifikant i alle tilfeller der respondentene vurderte en kvinnelig fagperson, og når de vurderte en mannlig lege med utdanning fra Oslo. I de andre tilfellene der de vurderte en mannlig fagperson (lege med utdanning fra Warszawa, barnehageassistent med utdanning fra Oslo eller Warszawa), hadde ikke hudfarge betydning for tillitsnivået. Bildene som er brukt i eksperimentet, er vist nedenfor.

I Integreringsbarometeret 2024 har vi utviklet dette eksperimentet videre. I undersøkelsen fra 2022 fikk respondentene se en rent deskriptiv og verdi-

nøytral beskrivelse av disse fagpersonene. Den gang lød teksten som fulgte bildene for henholdsvis legene og barnehageassistentene, som følger:

«[John/Anna] jobber som fastlege på et legekontor i en større norsk by. [Han/Hun] ble ferdig utdannet lege for 6 år siden».

«[John/Anna] jobber som barnehageassistent i en større norsk by. [Han/Hun] tok fordypning i barne- og ungdomsarbeid på videregående skole».

I det nye eksperimentet ønsket vi å undersøke om det å legge til en negativ setning endrer effekten av hudfargen til personen på bildet. Tidligere studier har antydnet at personer med innvandrerbakgrunn «straffes» hardere av respondenter dersom de har gjort noe galt (Fekjær, Øverbye & Terum, 2023). Vi ønsket å se om dette også gjaldt for personer med mørkere hudfarge. Det nye eksperimentet ble designet helt likt som tidligere, men vi la altså til en setning i beskrivelsen av fagpersonene.

Bildene av legene ble etterfulgt av denne teksten: «[Han/Hun] er for tiden under etterforskning for feilbehandling av flere pasienter», mens fotoene av barnehageassistentene ble etterfulgt av «[Han/Hun] er for tiden under etterforskning for underslag av penger fra barnehagen».

I alle versjonene av eksperimentet fikk respondentene to spørsmål, med svarskala fra 1 (liten tillit) til 10 (stor tillit):

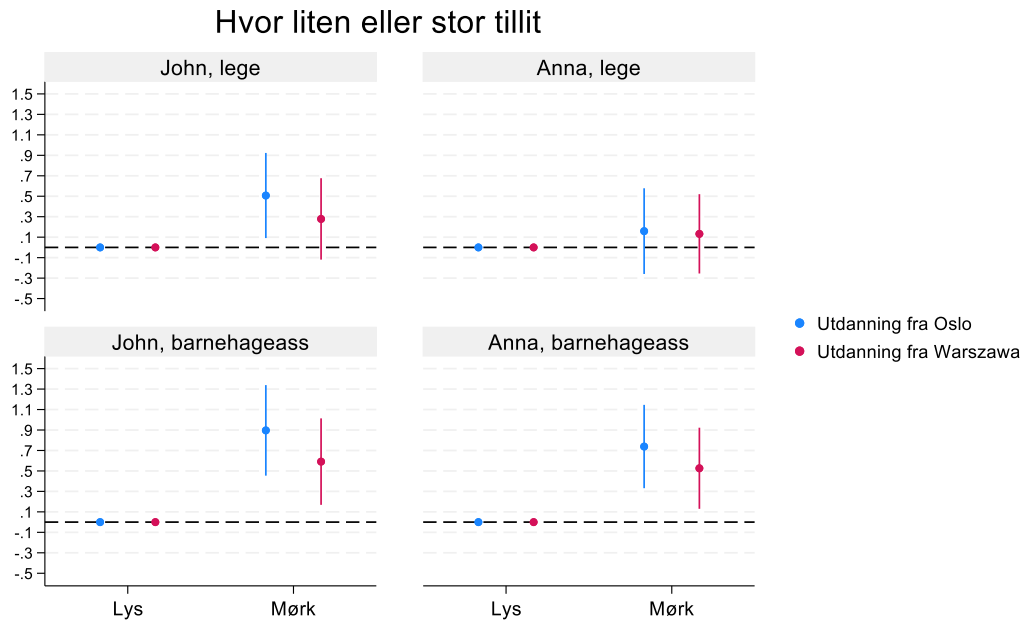
Hvor liten eller stor tillit har du til Anna som fagperson hvis hun gikk på videregående skole i Oslo?

Og, hvor liten eller stor tillit har du til Anna som fagperson hvis hun gikk på videregående skole i Warszawa?

Figur 5.6 viser effekten av hudfarge i de ulike scenarioene med negative beskrivelser. Referansekategorien er lys hudfarge, og plottene viser dermed effekten av å svare på tillitsspørsmålene når man blir presentert for en person med mørk hudfarge. De vertikale linjene som går gjennom plottene, illustrerer feilmarginen ($p < 0,05$). Siden plottene for de mørke fagpersonene ligger over de horisontale linjene, uttrykte de respondentene som så på et bilde av en person med mørk hudfarge når de svarte på spørsmålene, at de hadde høyere tillit til fagpersonene enn dem som så på et bilde av en med lys hudfarge. Effektene er størst og gjennomgående statistisk signifikante for barnehageassistentene. Barnehageassistentene med mørk hudfarge vurderes altså som mer tillitsfulle enn barnehageassistentene med lys hudfarge, uansett hvilket kjønn vedkommende har eller hvor vedkommende har utdanningen sin fra. Når det gjelder vurderingen av legen, er tilliten signifikant høyere til en mannlig lege med mørk hudfarge og med utdanning fra Oslo, enn til en tilsvarende lege med lys hudfarge. I de andre scenarioene (mannlig lege med utdanning fra Warszawa og kvinnelig lege med

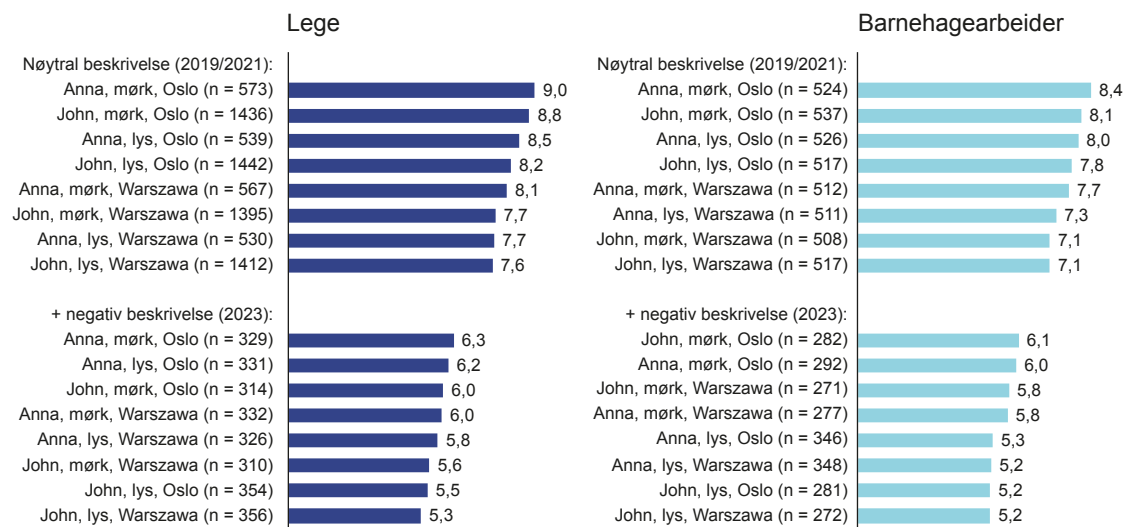
utdanning fra Oslo eller Warszawa) er det ikke statistisk signifikante forskjeller i tillitsvurdering ut fra hudfarge.

Figur 5.6. Fotoeksperiment. Hudfargens effekt på tilliten til en fagperson med negativ beskrivelse, etter utdanningssted (Oslo/Warszawa), hudfarge (mørk/lys), kjønn (mann/kvinne) og yrke (lege/barnehageassistent). Relativ forskjell mellom personer med lys og mørk hudfarge.

Når vi ser disse resultatene i sammenheng med resultatene fra forrige undersøkelse (se figur 5.7), ser det derfor ut til at legen med *mørk hudfarge* «straffes» (den positive effekten av mørk hudfarge reduseres) noe strengere enn legen med lys hudfarge, mens barnehageassistenten med *lys hudfarge* straffes noe strengere enn barnehageassistenten med mørk hudfarge (det vil si at den manglende effekten av hudfarge fra 2022 blir statistisk signifikant). Endringene er imidlertid begrenset, og det overordnede funnet fra disse eksperimentene er fortsatt at respondentenes tillit til fagpersoner med mørk hudfarge er like høy som – eller høyere enn – tilliten til fagpersoner med lys hudfarge. Av til sammen 16 scenarier (to kjønn * to yrker * to utdanningssteder * nøytral vs. negativ tekst), er det ingen tilfeller der respondentene har mer tillit til fagpersonen med lys hudfarge enn til den med mørk hudfarge. Figur 5.7 oppsummerer gjennomsnittsskår fra alle fotoeksperimentene som er gjennomført for Integreringsbarometeret over tid.

Figur 5.7. Fotoeksperiment. Tillit til fagperson med utdanning fra Oslo og Warszawa, etter personens hudfarge (mørk/lys), kjønn (mann/kvinne), yrke (lege/ barnehageassistent) og beskrivelse (nøytral/negativ). Gjennomsnittsskår (skala 1–10). Spørsmål med negativ beskrivelse stilt i 2023, andre stilt i 2019 og 2021.

Det er viktig å understreke at disse funnene ikke betyr at personer med mørk (eller lys) hudfarge vurderes mer positivt (eller negativt) i alle sammenhenger. Eksperimentet vårt er gjennomført i en spørreundersøkelse og er avgrenset til noen få scenarioer, er knyttet til to generiske personer med ulik hudfarge og til to yrker. Vi vet heller ikke om resultatene ville vært annerledes dersom vi hadde benyttet bilder av personer med forskjellige fenotypiske trekk. Studier har vist at hudfarge sammen med andre fenotypiske trekk, som bred/smål nese, lepper osv., kan påvirke hvordan vi reagerer, og at befolkningen har mer positive holdninger til minoriteter med «vestlige» trekk, enn andre minoriteter (Kunst et al., 2022). Bildene vi brukte, var av en person med vestlige trekk og lys hud, som vi deretter manipulerte hudfargen til. Resultatene kunne vært annerledes dersom vi hadde gjort det «motsatt»; tatt utgangspunkt i en person med afrikansk bakgrunn og manipulert hudfargen lysere.

Videre har det vært et betydelig mangfold blant leger og barnehageassistenter i mange år, med mange ansatte med innvandrerbakgrunn. Studier av arbeidsgivere har for eksempel vist at oppfatninger av arbeidstakere med innvandrerbakgrunn varierer mellom ulike yrker (Orupabo & Nadim, 2020). Dermed må vi ta forbehold om at resultatene kunne vært annerledes dersom vi hadde studert andre yrkesgrupper.

En annen åpenbar begrensning ved eksperimentene våre er at de inngår i en stor studie om holdninger til innvandring, integrering og mangfold. For at ikke eksperimentet skulle påvirke andre svar i undersøkelsen, ble det plassert mot slutten av spørreskjemaet. Ulempen med dette er at vi kan ha fått en motsatt effekt: Det å svare på en rekke innvandringsrelaterte spørsmål kan sette respon-

dentene i en bestemt modus (de påvirkes til å tenke på innvandring), som igjen kan påvirke hvordan de oppfatter bildene og svarer på spørsmålene i eksperimentet.

Disse forbeholdene er først og fremst relevante når vi ser på resultatene overordnet, og bør ha mindre betydning når vi undersøker relative forskjeller mellom grupper av respondenter. For eksempel kan vi anta at effekten av å svare på mange spørsmål om innvandring, integrering og mangfold er relativt lik for kvinner og menn. Noen slike forskjeller kan oppsummeres som følgende:

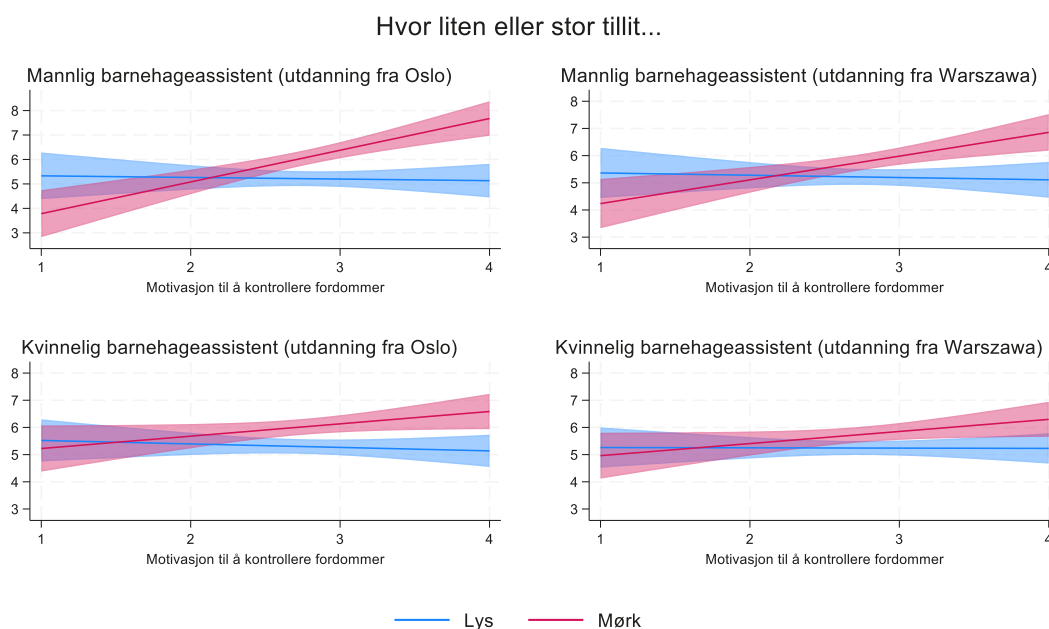
- Kvinner har relativt sett litt mer tillit til leger med mørk hudfarge enn det menn har, særlig hvis den kvinnelige legen med mørk hudfarge ble oppgitt å ha utdanning fra Oslo. Kjønnforskjellene er mindre i vurdering av barnehageassistenten.
- Den mannlige legen med lys hudfarge vurderes mest positivt av de yngste og de eldste respondentene. Videre er det, med noen få unntak, en negativ sammenheng mellom alder og vurdering av fagpersoner med mørk hudfarge – altså har eldre respondenter mindre tillit til fagpersoner med mørk hudfarge enn det unge respondenter har. Motsatt er det tendens til en positiv sammenheng mellom alder og tillit til den kvinnelige legen med lys hudfarge – altså at tilliten til en kvinnelig lege med lys hudfarge øker med alder.
- Det er en generell tendens til at personer med høy utdanning har relativt sett høyere tillit til personer med mørk hudfarge, enn det personer med lav utdanning har.
- Det er en sterk sammenheng mellom positive holdninger til innvandring generelt og tillit til fagpersoner med mørk hudfarge.

Til sist ser vi nærmere på en sentral faktor i studiet av holdninger til minoriteter; respondentenes motivasjon til å kontrollere fordommer (*motivation to control prejudice*, forkortet MCP) (Blinder et al., 2013; Steen-Johnsen & Winsvold, 2019). Dette viser til i hvilken grad individer er villige til å uttrykke negative holdninger overfor minoriteter, selv om det er en sosial norm i et samfunn om at slike holdninger ikke er akseptable. Personer som er sterkt motiverte til å være fordomsfrie, vil i mindre grad uttrykke umiddelbare negative holdninger overfor andre personer eller grupper.

Inspirert av denne forskningen har vi gjennom Integreringsbarometeret målt MCP ved hjelp av to påstander: «Det er viktig for meg personlig å være fordomsfri overfor innvandrere», og «jeg føler skyld dersom jeg tenker negativt om innvandrere». En høy skår på MCP-indeksen korrelerer sterkt med positive holdninger til innvandring (målt ved hjelp av indeksen som er brukt flere ganger i rapporten, $r = 0.51$). Det vil si at de som er positive til innvandring, også vil ha tendens til å være sterkt motiverte til å være fordomsfrie. For å undersøke den selvstendige effekten av MCP i hudfargeeksperimentet er det derfor viktig

å kontrollere for respondentenes holdninger til innvandring. Figur 5.8 viser denne effekten for dem som vurderte barnehageassistenten (effektene ligner, men er noe svakere for dem som vurderte legen). Figuren viser at de som skårer høyt på MCP, vurderer fagpersonen med mørk hudfarge mer positivt enn de som skårer lavt på MCP, gjør. I utgangspunktet høres ikke dette veldig overraskende ut, men dette er altså når vi tar hensyn til innvandringsholdninger. Effekten er særlig sterk i vurderingen av den mannlige barnehageassistenten med utdanning fra Oslo. Dette indikerer at personer som er sterkt motiverte til å være fordomsfrie, har en tilbøyelighet til å uttrykke ekstra stor tillit til personer med mørk hudfarge.

Figur 5.8. Fotoeksperiment. Tillit til barnehageassistenter med ulik hudfarge, ulikt kjønn og utdanningssted, etter motivasjon til å kontrollere fordommer.

Kontrollert for innvandringsholdninger

Nøkkelfunn

- Seks av ti respondenter mener at «verdiene innenfor islam ikke er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet». Dette er samme nivå som er målt de siste årene.
- Samtidig viser årets barometer at seks av ti oppgir at de ikke er skeptiske til personer med muslimsk tro. Skepsisen er dermed på det laveste nivået som er registrert i Integreringsbarometeret.
- På spørsmål om man er positiv, nøytral eller negativ til bruk av hijab på gaten, svarer nær halvparten av befolkningen at de er nøytrale, det vil si verken positive eller negative. En tredel er negativ til hijab på gaten.

- Et klart flertall mener at innvandrere blir diskriminert i det norske samfunnet (29 prosent «i stor grad», 53 prosent «i noen grad»). Dette er en omtrent like stor andel som i 2019 og 2021.
- Flest tror at innvandrere blir diskriminert ved ansettelse og når boliger skal leies ut. Færre tror de blir det i kontakt med politiet eller med Nav.
- I et surveyeksperiment om hvilken betydning hudfarge har for tilliten til leger og barnehageassistenter, uttrykker respondentene konsekvent høyere – eller like høy – tillit til fagpersoner med mørkere enn med lysere hudfarge. Dette gjelder uansett om fagpersonen er mann eller kvinne, og uavhengig av om fagpersonen blir beskrevet på en nøytral eller negativ måte.
- Jevnt over er det en tendens at kvinner, unge voksne og høyt utdannede vurderer fagpersoner med mørk hudfarge mer positivt enn det menn, godt voksne og lavt utdannede gjør.
- Personer som er positive til innvandring, og som er opptatt av å begrense sine fordommer, har også relativt sett høyere tillit til fagpersoner med mørk hudfarge enn det personer som er negative til innvandring og ikke er opptatt av å begrense sine fordommer, har.

6. Holdninger til innvandring, tillit og polarisering

I dette kapittelet utvider vi perspektivet og utforsker holdninger til innvandring, integrering og mangfold i en større politisk sammenheng. Dette gjør vi ved å undersøke hvordan holdninger til innvandring henger sammen med holdninger til andre politiske saker. I den forbindelse studerer vi koblingen til tillit og til oppfatninger om det politiske systemet, og vi søker å avdekke i hvilken grad innvandring er en sak som bidrar til å polarisere befolkningen. Kapittelet har tre hovedtemaer: *politisk dagsorden*, *politisk fremmedgjøring* og *polarisering*.

Først undersøker vi befolkningens *politiske dagsorden*, altså hvor viktig ulike saker er for velgernes stemmegivning (Bergh, Hesstvedt et al., 2023a). Formålet er å se hvor viktig innvandringssaken var sammenlignet med andre saker på undersøkelsestidspunktet (november og desember 2023), og i hvilke velgergrupper innvandringssaken var viktigst.

Deretter utforsker vi i hvilken grad ulike holdninger til innvandring og innvandringspolitikk henger sammen med en følelse av *fremmedgjøring* fra politiske prosesser på dette feltet, og i ytterste konsekvens fra politikken som helhet. Opplever folk at deres meninger blir hørt og representert, og at politikerne bryr seg om hva de mener om innvandring?

I den siste delen videreutvikler vi tidligere analyser vi har gjort av *polarisering* av holdninger til innvandring (Brekke et al., 2020; Fladmoe et al., 2023; Wollbæk et al., 2022a). Polarisering har også vært tema i de seneste stortingsvalgundersøkelsene (Hesstvedt et al., 2023a; Aardal et al., 2019). Her ser vi først på en sentral polariseringsdimensjon ved holdningsstrukturen, nemlig i hvilken grad synet på innvandring sammenfaller med syn på andre politiske saker og verdispørsmål. I utgangspunktet kan folk ha ulike meninger om for eksempel innvandring, økonomi og miljø; man er enig om noe, og uenig om noe annet. Dette bereder grunnen for politiske kompromisser, hvor man gir og tar. Men dersom det er sterkt sammenfall i synet på ulike saker, innebærer det at befolkningen i større grad deler seg i to grupper som er uenige om «alt». En slik situasjon, som vi kan kjenne igjen fra det amerikanske topartisystemet, kan gjøre det

vanskeligere å finne grunnlag for kompromisser. I polariseringslitteraturen har dette blitt referert til som *opinion constraint* (DiMaggio et al., 1996).³²

Til slutt i kapittelet studerer vi en annen dimensjon ved polarisering, nemlig affektiv polarisering. Kort fortalt brukes dette begrepet om i hvilken grad man misliker og føler sosial avstand til folk som mener noe annet enn en selv, for eksempel om innvandring.

Det er viktig å understreke at politisk fremmedgjøring og polarisering trolig er mindre utbredt i Norge enn i de fleste andre sammenlignbare land, og at det norske systemet er preget av forholdsvis mye stabilitet. Valgdeltakelsen er høy, det samme er tilliten til, tilfredsheten med og oppslutningen om demokratiet. Polariseringsen omtales generelt som å være på et lavt nivå (Bergh, Haugsgjerd et al., 2023; Haugsgjerd & Linde, 2023; Hesstvedt et al., 2023b; Seggaard & Saglie, 2023). Likevel er det et ikke ubetydelig mindretall i befolkningen som gir uttrykk for sterk misnøye med demokratiet slik det fungerer i dag, og disse synspunktene er mer utbredt blant motstandere av innvandring enn i andre grupper (Haugsgjerd & Linde, 2023). Analyser av data fra stortingsvalgundersøkelsene og Integreringsbarometeret finner også enkelte tegn til større ideologisk polarisering over tid, men det understrekes at endringene er moderate og gir liten grunn til bekymring for en skadelig eller ødeleggende form for polarisering, slik vi særlig har sett i USA (Hesstvedt et al., 2023b; Wollebæk et al., 2022b).

Hvor viktig er innvandringspolitikk for velgerne?

Til nå har vi analysert holdninger til innvandring, integrering og mangfold i ulike deler av befolkningen og hvordan disse har endret seg over tid. Dette gir imidlertid begrenset informasjon om den politiske betydningen av saken, altså hvor *viktig* saken er i forhold til andre saker når velgerne skal gjøre seg opp en mening om valg av parti.

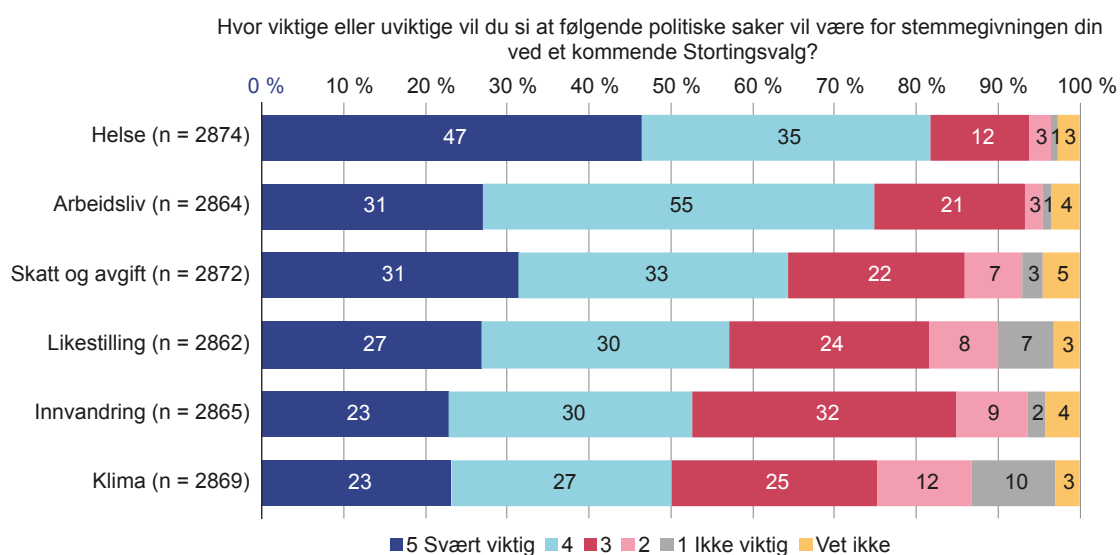
Fra valgforskningen vet vi at viktigheten av politiske saker stiger og faller på den politiske dagsordenen. Innvandring ble viktigere for velgerne i perioden 2001 til 2017. I 2017 nevnte 23 prosent av velgerne innvandring blant de to sakene som var viktigst for deres partivalg, høyere enn noen annen politisk sak. I 2021-valget sank betydningen av innvandring som viktig sak for velgerne, og oppmerksomheten ble rettet mot andre saker, fremfor alt klima og fordelingspolitikk. Ved dette valget ble innvandring rangert helt nede på niendeplass og nevnt av kun

³² Bruken av begrepet «constraint» kan være kilde til forvirring. I Philip Converse's opprinnelige formulering ble manglende «constraint» brukt til å beskrive inkonsekvente standpunkter innenfor samme saksfelt, for eksempel om man ønsket samtidig å senke skattene og bygge ut velferdsstaten (Converse, P. E. (1964). *The nature of belief systems in mass publics* (1964). *Critical review*, 18(1–3), 1–74.) DiMaggio et al. (1996) var i tillegg til dette opptatt av hvorvidt synet på ett saksfelt er koblet til tematisk urelaterte spørsmål, slik at et overordnet ideologisk narrativ på tvers av stridsspørsmål oppstår, det Converse kalte «a crowning posture», eller i mer dagsaktuell form, en «kulturkrig». Det er først og fremst denne forståelsen av begrepet, en utvikling der tidligere kryssende konfliktlinjer begynner å sammenfalle, som er relevant for å kartlegge ideologisk polarisering.

7 prosent av velgerne. Etter å ha vært et dominerende tema i mediedekningen av valgkampen 2017 var innvandring også så å si fraværende på mediens dagsorden under valgkampen i 2021 (Bergh, Hesstvedt et al., 2023a).

I den siste undersøkelsen i Integreringsbarometeret har vi tatt med et spørsmål om betydningen av ulike saker for stemmegivning.³³ Formålet med dette er å undersøke hvor viktig innvandring var som sak for respondentene isolert sett, men også å undersøke hvor viktig innvandring var som sak, sammenlignet med andre politiske stridstemaer på undersøkelsestidspunktet. Figur 6.1 viser svarfordelingen for spørsmålet om hvor viktig respondentene syntes innvandring og andre saker vil være for deres partivalg ved kommende stortingsvalg. Det er viktig å påpeke at svarene på slike spørsmål vil variere etter når undersøkelsen blir gjennomført. I en valgkamp blir gjerne et fåtall spørsmål dominerende, mens andre havner i skyggen. Hendelser som får stor oppmerksomhet, kan endre dynamikken raskt. Et eksempel på dette var stortingsvalget i 2021, der presentasjonen av FNs klimarapport tidlig i valgkampen førte til at klima- og miljøraker fikk større oppmerksomhet. Våre analyser må derfor leses som et øyeblikksbilde, som også er påvirket av hva mediene var opptatt av i perioden undersøkelsen ble gjennomført. I tolkningen av tallene må det også tas hensyn til at dette spørsmålet kom helt på slutten av en undersøkelse som handlet nettopp om innvandring. De som svarer på spørsmålet om hvor viktig saken er for deres stemmegivning, har nettopp svart på mange spørsmål om nettopp innvandring. Det er da rimelig å forvente at dette vil gjøre at flere oppfatter saken som viktig. Tallene for hvor mange som synes innvandringspolitikk er viktig, er derfor antakelig heller for høye enn for lave.

Figur 6.1. Betydning av ulike politiske saker for stemmegivning. Prosent.

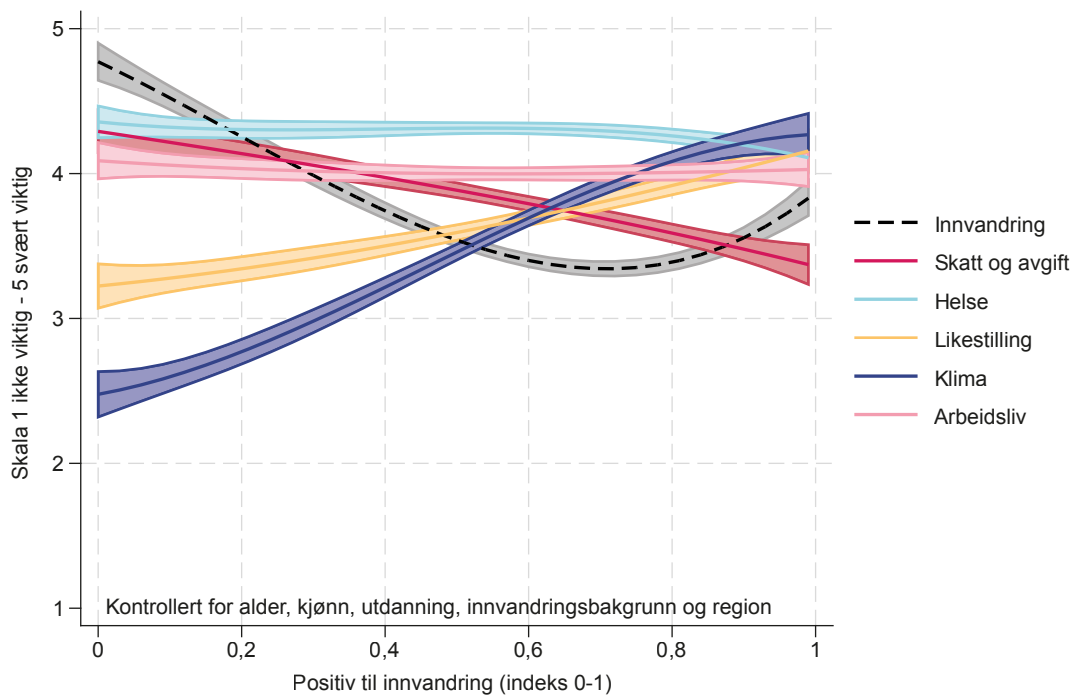

³³ Spørsmålet er stilt annerledes i Integreringsbarometeret enn i stortingsvalgundersøkelsen. Mens respondentene i Integreringsbarometeret blir bedt om å rangere hvor viktig ulike saker er, blir respondentene i stortingsvalgundersøkelsen bedt om å oppgi (åpent) hvilke to saker som var viktigst for dem. De åpne svarene kodes deretter til meningsfulle statistiske kategorier. Sakene som respondentene i Integreringsbarometeret ble bedt om å ta stilling til, var alle blant de viktigste sakene ved valget i 2021, og alle var viktigere enn innvandringsaken (Bergh, Hesstvedt et al., 2023).

Resultatene i figur 6.1 viser at innvandringspolitikk på tidspunktet for undersøkelsen havnet et stykke nede på listen over hva velgerne var opptatt av, noe som altså også var tilfellet i valget to år tidligere. Litt over halvparten av velgerne svarte at innvandringssaken var viktig for hvilket parti de ville stemt på ved et kommende valg. Saken var likevel mindre viktig enn helse, arbeidsliv, skatt og avgift og likestilling i rangeringen av betydning for stemmegivningen. Av de seks sakene som nevnes, er det bare klima som rangeres lavere. Dette var den viktigste saken for velgerne i 2021, men ser altså ut til å ha blitt betydelig mindre viktig to år senere.

De som synes innvandring er en viktig sak, kan være både positive og negative til innvandring. For å undersøke dette nærmere har vi ved hjelp av regresjonsmodeller beregnet sammenhengen mellom viktigheten av ulike saker for stemmegivning og holdninger til innvandring, kontrollert for ulike bakgrunnskenne-tegn. Figur 6.2 viser hvor viktige de ulike sakene var, etter plassering på skalaen for holdning til innvandring.

Figur 6.2. Sammenhengen mellom hvor viktige ulike politiske saker er for stemmegivning, og holdninger til innvandring. Estimater fra regresjoner.

n = 2 791 (innvandring), 2 797 (skatt og avgift), 2 800 (helse), 2 787 (likestilling), 2 795 (klima), 2 789 (arbeidsliv). De som svarer «vet ikke» på hvor viktige sakene er for deres stemmegivning, er gitt verdien 3 på skalaene.

Figur 6.2 viser at blant de aller mest innvandringskritiske, dem som er helt til venstre i figuren, er innvandring den viktigste saken for stemmegivning. Blant disse er gjennomsnittet nær toppen av skalaen, noe som altså tyder på at de fleste av dem har svart at innvandringssaken er svært viktig. Denne gruppen er også opptatt av skatte- og avgiftspolitik, mens de er mindre opptatt av klima og likestilling når de skal velge parti. Når det gjelder de mest positive til innvand-

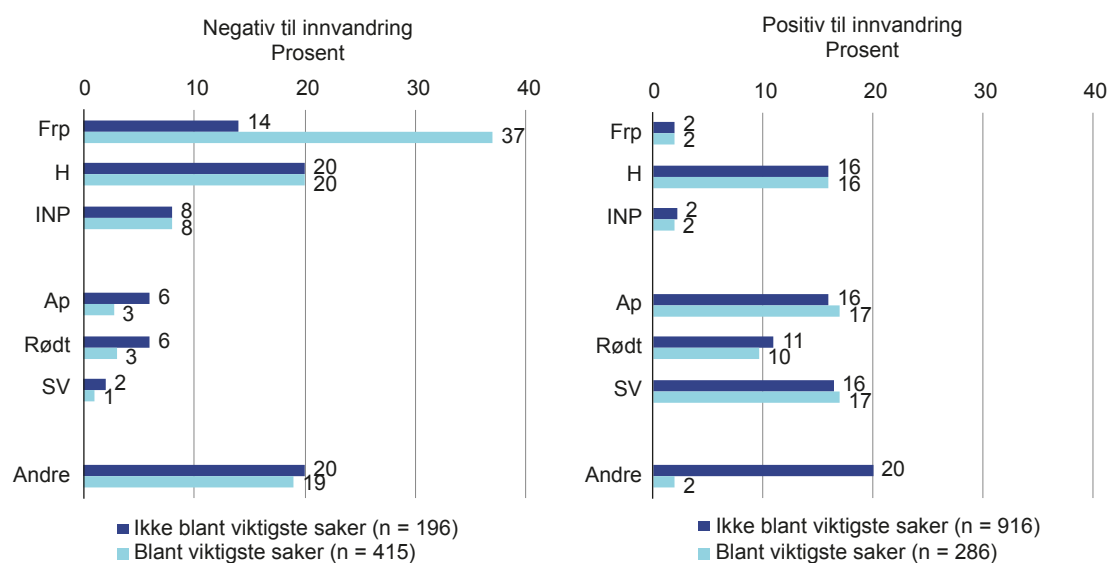
ring, som er plassert til høyre i figuren, uttrykker også ganske mange av disse at innvandring er en viktig sak (gjennomsnitt nær 4, som tilsvarer ganske viktig). Samtidig rangerer denne gruppen andre saker som klima, helse, likestilling og arbeidsliv, som viktigere for valg av parti. Med andre ord er innvandring den viktigste saken for dem som er sterkt kritiske til innvandring, mens det er én av flere viktige saker for dem som er svært positive til innvandring.

Innvandring er minst viktig for dem med moderat positive holdninger til innvandring, mens betydningen altså øker noe igjen blant de aller mest positive. Helse og arbeidsliv var viktig for alle velgere, uavhengig av holdningene deres til innvandring.

32 prosent rangerte innvandring som en av sine viktigste saker for stemmegivning. Det vil si at de svarte at innvandring var ganske eller svært viktig for deres stemmegivning, samtidig som de ikke rangerte noen andre saker høyere. Det var klart flest blant FrP-velgerne som oppga innvandring som en av de viktigste sakene (66 prosent), etterfulgt av dem som sa de ville stemme Industri- og næringspartiet (INP) (46 prosent). Det var langt færre blant velgerne til de mer innvandringsliberale partiene, SV (23 prosent) og Rødt (19 prosent), som oppga at innvandring var en av de viktigste sakene.

Hvilke partier ville så de som synes innvandring er en viktig sak, stemt på? Figur 6.3 viser sammenhengen mellom det å oppgi innvandring som viktig/uviktig og oppslutningen om seks partier. Den venstre delen av figuren viser denne sammenhengen blant respondenter som var negative til innvandring, mens den høyre delen viser denne sammenhengen blant respondenter som var positive til innvandring.

Figur 6.3. Partipreferanse etter holdning til innvandring og hvor viktig innvandring er for stemmegivning. Prosent.

Respondenter med verdier under 0,33 på indeksen for holdning til innvandring er regnet som svært negative, de med verdi over 0,66 er regnet som svært positive. Andel som regner innvandring blant viktigste saker for stemmegivning (n i parentes): FrP 69 prosent (257), H 35 prosent (623), INP 47 prosent (116), Ap 27 prosent (378), Rødt 22 prosent (202), SV 24 prosent (279), andre partier 26 prosent (557). Vet ikke / ville ikke stemt er utelatt i figuren, men tatt med i prosenttelling.

Figur 6.3 tyder på at innvandring har større betydning for partivalg blant dem som er negative til innvandring, enn blant dem som er positive. Dersom saken var viktig for deres partivalg, foretrakk innvandringskritiske respondenter klart FrP — 37 prosent av disse respondentene sa de ville stemme FrP, etterfulgt av 20 prosent som sa de ville stemme Høyre.³⁴ Få innvandringskritiske respondenter som tilla innvandring stor betydning for stemmegivning, oppga partier på venstresiden. Blant innvandringskritiske respondenter som syntes andre saker var viktigere, var det flere som foretrakk Høyre (20 prosent) enn FrP (14 prosent). Noen i denne gruppen ville også stemt på partier på venstresiden, 6 prosent oppga Ap, like mange Rødt.

Blant dem som var positive til innvandring, var det svært små forskjeller i partipreferanse mellom dem som syntes innvandringssaken var viktig for stemmegivningen, og dem som ikke syntes saken var viktig. Dette illustreres av at de blå og grå stolpene til høyre i figuren er omtrent like lange for hvert parti.

Oppsummert var innvandring lavere på velgernes dagsorden på tidspunktet for undersøkelsen enn saker som arbeidsliv og helse. Dette var også tilfellet ved stortingsvalget i 2021. Når vi ser på holdninger til innvandring, er dette er en påminnelse om at mens hovedbildet er preget av overordnet stabilitet og kortvarige fluktasjoner (som etter Russlands fullskalainvasjon), så varierer det nokså mye hvilke saker velgerne er opptatt av på ulike tidspunkt. Innvandring er videre en betydelig viktigere sak for stemmegivning blant personer med innvandringskritiske holdninger, enn den er for dem som er positive til innvandring. Dette gjør seg særlig utslag i stemmer til FrP.

Politisk fremmedgjøring i innvandringspolitikken

I denne delen skal vi se nærmere på forholdet mellom de styrende og de styrte i innvandringspolitikken. Vi tar utgangspunkt i begrepet «politisk fremmedgjøring». Dette er en tilstand som uttrykker noe mer enn bare uenighet eller misnøye, men at politiske institusjoner blir oppfattet som noe fremmed, noe man føler avstand til. Politisk fremmedgjøring er en holdning og ikke en atferd, men en slik holdning kan *resultere* i ulike typer atferd. Det kan komme til uttrykk som handling, som å delta i protestaktiviteter eller stemme på et parti som utfordrer det etablerte, eller det kan skape tilbaketrekking fra demokratiet, som å avstå fra å stemme.

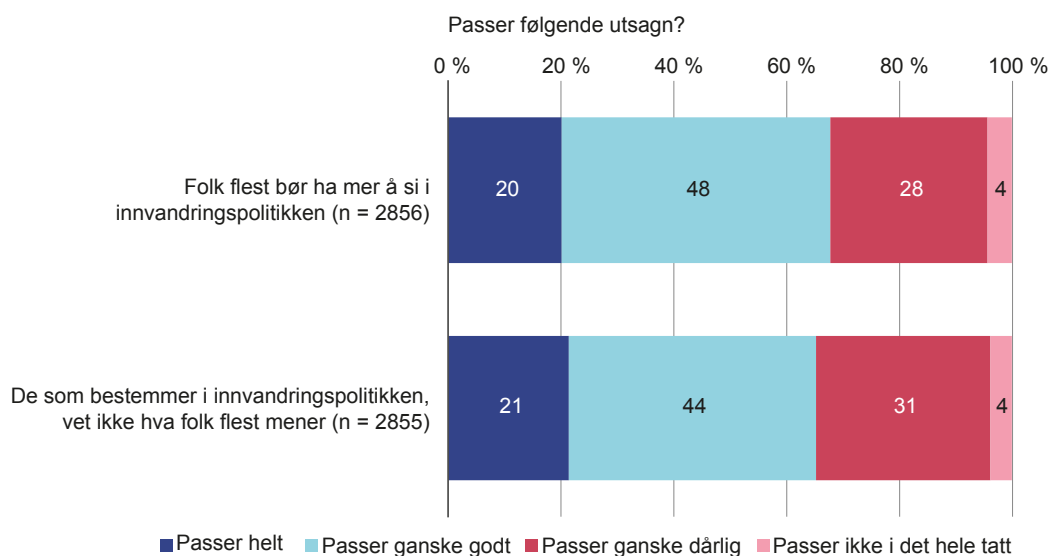
³⁴ FrP-velgerne som er kategorisert som negative til innvandring i figuren, hadde noe lavere gjennomsnittsverdi på indeksen for holdning til innvandring (0,14) enn Høyre-velgerne (0,19). For å undersøke om dette kunne forklare utslagene i figuren, gjorde vi en logistisk regresjon blant dem med negative holdninger til innvandring, der vi også kontrollerte for nøyaktig skår på indeksen. Dette påvirket i liten grad resultatene. Kontrollert for grad av innvandringsmotstand, var sannsynligheten 31 prosent for å stemme FrP blant dem som sa saken var viktig for dem, mot 16 prosent blant dem som ikke regnet innvandring blant de viktigste sakene.

Tidligere forskning har identifisert tre dimensjoner ved politisk fremmedgjøring (Finifter, 1970; Fox, 2021; Southwell, 2003). Den første dimensjonen er en oppfatning om at den politiske eliten ikke er til å stole på; den opptrer ikke ærlig eller rettferdig og har ikke befolkningens beste i tankene. Dette kan kalles en opplevelse av politisk *normløshet*. Den andre er at man mener den politiske eliten ikke lytter til borgerne eller tar hensyn til synspunktene deres, eller en følelse av politisk *maktesløshet*. Dette er motsatsen til det som gjerne kalles ekstern mestringstro (*efficacy*) (Niemi et al., 1991). Den siste dimensjonen, som vi ikke undersøker her, handler om troen på at man forstår politikk godt nok og om man har tilstrekkelige muligheter til å handle for å påvirke den. Dette har blitt kalt politisk *meningsløshet* og er det motsatte av intern mestringstro.

Tidligere norsk forskning har antydnet at de med kritiske holdninger til innvandring har større sannsynlighet for å støtte populistiske eller teknokratiske løsninger som erstatning for løsninger frembrakt av det representative demokratiet (Haugsgjerd & Linde, 2023). Vi undersøker ikke oppslutning om demokratiet som sådan her, men om en generell mistillit til politikken på innvandringsfeltet kan handle om en følelse av ikke å bli representert eller hørt i denne saken. Videre undersøker vi om en slik følelse av mistillit og maktesløshet kommer til uttrykk som intensjoner om handling (å stemme på partier som utfordrer det etablerte) eller tilbaketrekking (å la være å stemme).

I undersøkelsen måtte respondentene ta stilling til to påstander som var ment å fange opp en følelse av misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikken. Den ene måler om folk mener folk flest har for liten innflytelse («bør ha mer å si») i innvandringspolitikken, mens den andre ser på om de som bestemmer i innvandringspolitikken, bryr seg om hva folk mener («de som bestemmer i innvandringspolitikken, vet ikke hva folk flest mener»). Figur 6.4 viser svarfordelingen for disse spørsmålene.

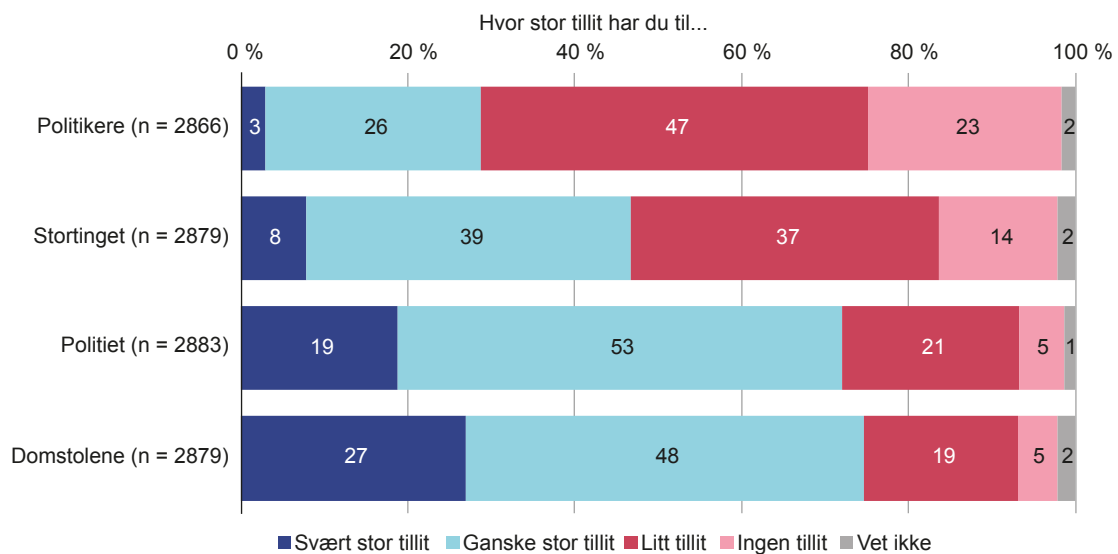
Figur 6.4. To påstander om misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikken. Prosent.

To av tre er enige i at «folk flest» bør ha mer å si i innvandringspolitikken og at de som bestemmer i innvandringspolitikken, ikke vet hva folk mener. Én av fem mener påstandene passer helt. Det er veldig få som mener at det ikke er noe i disse utsagnene i det hele tatt. På den ene siden kan slike svar tolkes som en nokså utbredt eliteskepsis, at de fleste mener politikerne ikke vet nok om hva folk mener, og en misnøye med graden av folkelig medvirkning. På den andre siden er påstandene formulert slik at de er nokså lette å si seg enige i. For eksempel kan det være at mange sier seg enig i at «folk flest» bør ha mer å si, uten at de av den grunn mener at politikere i Norge har mistet kontakten med velgerne, eller at det representative systemet bør endres. Andelene bør derfor ikke tolkes som at de fleste føler seg fremmedgjort fra politiske beslutninger i innvandringspolitikken. Men særlig blant dem som sier at *begge disse påstandene* passer helt, er det rimelig å anta at det er mange som føler seg politisk fremmedgjorte i innvandringspolitikken. Dette gjelder 16 prosent av utvalget.

Vi undersøkte videre graden av politisk mistillit, som kan være knyttet til en følelse av ikke å bli hørt i en sak der man synes det står mye på spill. Figur 6.5 viser tilliten til politikere, Stortinget, politiet og domstolene. Figuren viser at i befolkningen som helhet, uttrykker 47 prosent svært eller ganske stor tillit til Stortinget, mens det gjelder 29 prosent for politikere. Et ikke ubetydelig mindretall på 23 prosent sier de har «ingen tillit» til politikere, og 14 prosent sier det samme når vi spør om Stortinget.

Figur 6.5. Generell tillit til politikere og institusjoner. Prosent.

Vi har også tatt med tilliten til politiet og domstolene som en kontrast, for å kunne skille mellom en politisk mistillit og en generell mistillit til myndighetene. Resultatene viser, som ventet basert på andre undersøkelser (Segaard & Saglie, 2023), at respondentene har større tillit til institusjonene i justissektoren enn til politiske aktører.

Tilliten til alle disse institusjonene varierer med holdninger til innvandring. Dette gjelder særlig tilliten til politikere og Stortinget, som korrelerer sterkt positivt med holdninger til innvandring.³⁵ Dette betyr at de som er positive til innvandring, har mye større tillit til politikere og Stortinget enn dem som er negative til innvandring. Sammenhengen mellom innvandringsholdninger og tilliten til politiet og domstolene var svakere, men også positiv for disse to institusjonene.³⁶

For å undersøke sammenhengen mellom holdninger til innvandring og mulig politisk fremmedgjøring, konstruerte vi to indekser. Den første indeksen måler misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikken og er basert på påstandene om at folk flest bør ha mer å si i innvandringspolitikken, og at de som bestemmer i innvandringspolitikken, ikke vet hva folk flest mener. De to påstandene var sterkt korrelert ($r = 0,66$), og vi slo dem sammen til en additiv indeks med verdier fra 1 (lite misnøye) til 4 (sterk misnøye).³⁷ Den andre indeksen måler politisk mistillit og er en additiv indeks basert på spørsmålene om tillit til politikere og Stortinget ($r = 0,76$), og med verdier fra 1 (svær stor tillit) til 4 (ingen tillit).³⁸

Figur 6.6 viser hvor personer med ulik holdning til innvandring plasserer seg på disse to indeksene. I analysen kontrollerte vi, i tillegg til bakgrunnskjennetegn, for om respondentene sier de ville stemt på ett av regjeringspartiene. Det kan tenkes at formuleringen om at «de som bestemmer i innvandringspolitikken» kan utløse ulike reaksjoner blant dem som ville stemt på Ap eller Sp, siden disse partiene på tidspunktet for undersøkelsen bestemte mest i innvandringspolitikken, og at tilliten til politikere av samme grunn er høyere blant disse partienes sympatisører.

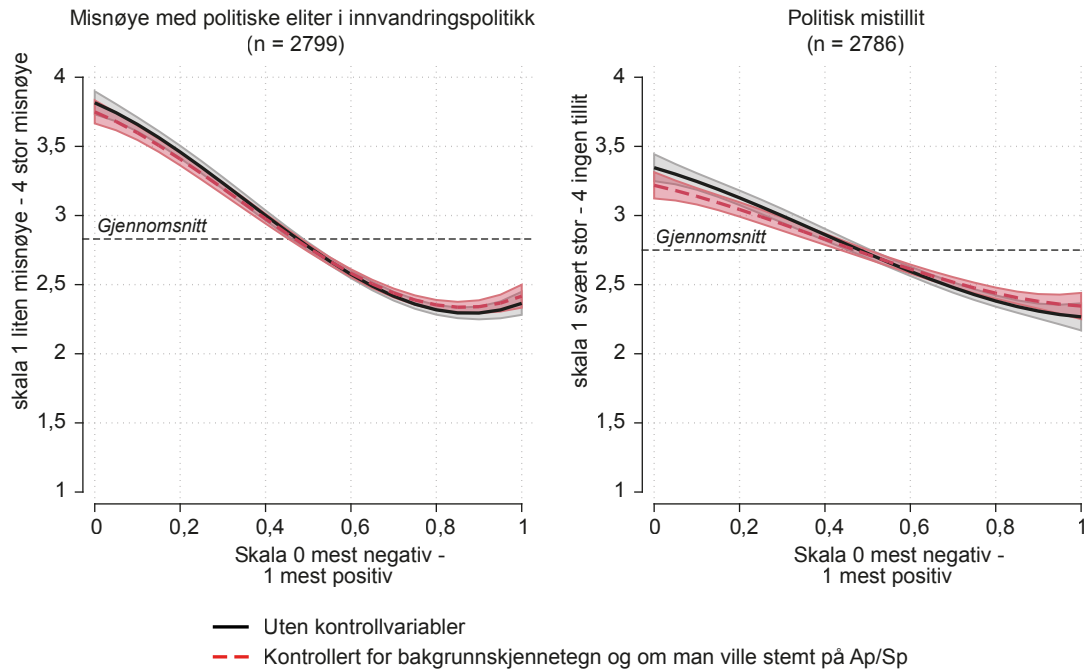
35 Korrelasjonen mellom positiv holdning til innvandring og tillit til politikere var 0,34, mens korrelasjonen med tillit til Stortinget var 0,39.

36 Korrelasjonen mellom positiv holdning til innvandring og tillit til politiet var 0,14, med tillit til domstolene 0,27.

37 Indeksen har en gjennomsnittsverdi på 2,76 på skalaen fra 1 til 4. Standardavviket er 0,74.

38 Gjennomsnitt for indeksen er 2,31, med standardavvik 0,75.

Figur 6.6. Misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikk og politisk tillit, etter holdning til innvandring. Estimer fra multivariat regresjonsanalyse.

Figuren viser tydelige negative sammenhenger mellom holdninger til innvandring på den ene siden, og på den andre siden misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikk og politisk mistillit og holdninger. Dette er i tråd med tidligere forskning som viser skepsis til politiske eliter blant innvandringsmotstandere (f. eks. Haugsgjerd & Linde, 2023). De som er negative til innvandring, er som regel også misfornøyd med de politiske elitene i innvandringspolitikken og har lite politisk tillit. Sammenhengen er særlig sterk for målet for misnøye med eliter i innvandringspolitikk. Gjennomsnittet på indeksen er nær toppen av skalaen, som betyr at nesten alle med en kritisk holdning til innvandring er misfornøyd med hvordan politiske eliter håndterer innvandringspolitikken. Blant de aller mest negative til innvandring, det vil si dem som skårer 0,2 eller lavere på indeksen, synes 71 prosent at begge påstandene passer helt. 96 prosent av disse mener påstanden om at de som bestemmer i innvandringspolitikken, ikke vet hva folk flest mener, passer helt eller ganske godt, mens 98 prosent mener folk flest bør ha mer å si i innvandringspolitikken (n = 316). De med de mest positive holdningene til innvandring synes derimot oftere at påstandene passer dårlig enn godt.³⁹

Sammenhengen er litt svakere for politisk mistillit, men gjennomsnittet på indeksen blant de mest innvandringskritiske ligger mellom «litt» og «ingen» tillit. 47 prosent av dem som skårer under 0,2 på indeksen, har for eksempel ingen tillit til politikere, mens bare 4 prosent har ganske eller nokså stor tillit (n = 316). Til

³⁹ Blant dem som skårer 0,8 eller høyere på indeksen, mener 43 prosent at påstanden om at de som bestemmer ikke vet hva folk flest mener, stemmer, mens 57 prosent mener den ikke gjør det. 45 prosent støtter påstanden om at folk flest bør ha mer å si i innvandringspolitikken, mens 55 prosent mener påstanden ikke stemmer (n = 422).

sammenligning gjelder dette 10 prosent av de mest positive til innvandring (over 0,8 på indeksen, $n = 428$).

Figuren viser anslag både med og uten justering for bakgrunnskjennetegn ved respondentene. Dette påvirker knapt resultatene, som de overlappende linjene viser. Sammenhengen mellom kritisk holdning til innvandring, misnøye med politiske eliter og politisk mistillit gjelder altså på tvers av alder, kjønn, utdanningsnivå, bosted og støtte til regjeringspartiene. De med lav utdanning uttrykker mer misnøye med politiske eliter og mer mistillit, mens de som ville stemt Ap eller Sp, som ventet uttrykker noe mindre misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikken og har noe høyere tillit.⁴⁰ Disse effektene svekker likevel ikke sammenhengen mellom målene på fremmedgjøring og holdning til innvandring i nevneverdig grad.

Innledningsvis påpekte vi at en følelse av politisk fremmedgjøring kan resultere i ulik politisk atferd – man kan forsøke å rette opp situasjonen ved å stemme på partier som man mener utfordrer det etablerte, eller man kan trekke seg tilbake fra politikken (Fox, 2021). Har politisk fremmedgjøring ulike konsekvenser for dem som er positive og negative til innvandring?

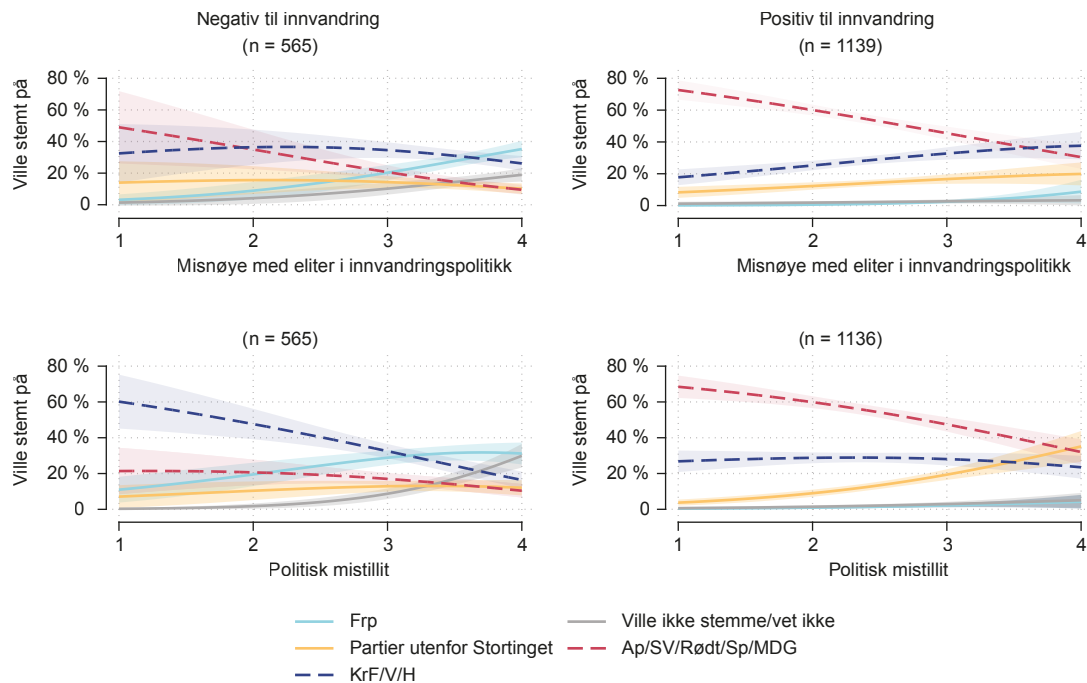
Figur 6.7 viser hvor stor andel av respondentene som opplever høy og lav grad av maktesløshet i innvandringspolitikken og politisk mistillit, og som ville stemt på henholdsvis FrP, andre partier (regjeringspartier og støttepartier, opposisjonspartier og partier som ikke er representert på Stortinget), og om de ikke visste om de skulle eller hva de skulle stemme. Alternativene FrP, partier utenfor Stortinget og usikkerhet på stemmegivning er fremhevet for å vise sammenhengen mellom fremmedgjøring og henholdsvis proteststemmegivning og tilbaketrekning fra valg. FrP er skilt ut fra de andre partiene på Stortinget på grunn av sin profil som en utfordrer til det etablerte (Fangen & Vaage, 2015), og deres evne til å mobilisere velgere gjennom uttalt motstand mot innvandring (Haugsgjerd & Bergh, 2023), begge deler i størst grad når de (som nå) er i opposisjon. Som i figur 6.3, viser vi dem som er negative til innvandring (under 0,33 på indeksen) til venstre, og dem som er positive (over 0,66) til høyre.

I tolkningen av figuren må det understrekes at vi kun har mål på respondentenes egenrapporterte planer om stemmegivning. Det er vanligvis flere som i undersøkelser sier de har stemt, som ikke faktisk har stemt (Kleven, 2020). Denne feilkilden er enda større når det er snakk om intensjoner i fremtiden. Det var få (3 prosent) som sa de ikke ville stemt hvis det var stortingsvalg neste mandag, men ganske mange som svarte at de ikke visste hva de skulle stemme

40 Kontrollert for de andre variablene i analysen, skårer de som ville stemt på Ap eller Sp, 0,22 poeng lavere på indeksen for misnøye med politiske eliter i innvandringspolitikken og 0,45 poeng lavere på indeksen for politisk mistillit. Lavt utdannede skårer 0,18 poeng høyere på målet for misnøye med eliter og 0,25 poeng lavere på politisk mistillit.

(15 prosent). Sistnevnte gruppe veier følgelig tyngst i analysene når disse svarene er slått sammen.

Figur 6.7. Preferanse for stemmegivning, etter holdning til innvandring og politisk fremmedgjøring. Estimerer fra multinomial regresjonsanalyse.

Analysen er kontrollert for alder, kjønn, innvandrerbakgrunn, utdanning og bosted (landsdel). Personer uten stemmerett eller som ikke ønsket oppgi hva de ville stemme på, er tatt ut av analysen.

Figuren (6.7) viser at følelsen av politisk fremmedgjøring er knyttet til ulike intensjoner om politisk atferd, avhengig av syn på innvandringspolitikk. Blant dem som er negative til innvandring, fører det ofte til at man stemmer på FrP eller andre partier utenfor det etablerte partisystemet (Linde & Haugsgjerd, 2023). De to målene på politisk fremmedgjøring slår litt ulikt ut. En følelse av at de politiske elitene ikke lytter til folk flest, resulterer ofte i at man velger FrP, som i kraft av sin representasjon på Stortinget, har størst mulighet til å påvirke innvandringspolitikken i retningen respondentene ønsker. Tidligere undersøkelser har også vist at FrP mobiliserer mange velgere som er misfornøyd med i hvilken grad de politiske elitene lytter til folket (Haugsgjerd & Linde, 2023). De som nærer mistillit til politikere, sier like ofte at de vil stemme på partier som i dag ikke er representert på Stortinget, som at de vil stemme FrP. Blant de innvandringskritiske er det ingen tendens til at de som opplever politisk fremmedgjøring, er mer usikre på hva de skal stemme, eller sier de ikke vil stemme.

Blant dem med positive holdninger til innvandring er sammenhengen med mistillit annerledes. De som ikke har tillit til politikere og Stortinget, uttrykker oftere usikkerhet om hva de skal stemme, og de velger så å si aldri partier utenfor det etablerte partisystemet. De med positive holdninger til innvandring

og høy tillit til politikere velger oftest ett av partiene som støtter dagens regjering. De som er positive til innvandring, men misfornøyde med politiske eliter i innvandringspolitikken, sier oftere at de vil stemme på et borgerlig opposisjonsparti.

Oppsummert opplever altså de som er negative til innvandring, mer politisk maktesløshet i innvandringspolitikken spesifikt. De uttrykker også oftere enn andre generell politisk mistillit. Vi kan ikke slå fast årsakssammenhenger på bakgrunn av denne typen data — det kan være både at de som har mistillit til politikere, vurderer politikernes vilje til å lytte i innvandringspolitikken mer negativt, og at håndteringen av innvandringspolitikken i seg selv skaper mistillit i gruppen med sterkt negative holdninger. Resultatene gir likevel grunnlag for å slå fast at følelsen av politisk fremmedgjøring er sterk blant mange med en negativ holdning til innvandring. Resultatene i figur 6.7 tyder imidlertid på at innvandringskritiske velgere i stor grad likevel finner partier de kan stemme på. Våre mål på politisk fremmedgjøring er ikke knyttet til større usikkerhet for stemmegivning. De som er positive til innvandring, men mistror politikere, responderer derimot oftere med usikkerhet enn handling, og uttrykker tvil om hvem de skal stemme på.

Ideologisk polarisering

En vanlig måte å forstå polarisering på er at to (eller flere) grupper blir mer uenige med hverandre over tid. Dette innebærer at polarisering er en *prosess*, et fenomen vi tidligere har studert ved hjelp av Integreringsbarometeret (Brekke et al., 2020). Én dimensjon ved slik polarisering er at konfliktlinjer som tidligere var atskilte og kryssende, smelter mer sammen, uttrykt ved at sammenhenger mellom standpunkter til ulike politiske saker blir sterkere (DiMaggio et al., 1996).

I denne rapporten skal vi ikke analysere utviklingen over tid, men snarere gi et øyeblikksbilde av denne typen polarisering og se på i hvilken grad holdninger til innvandring henger sammen med holdninger til andre stridstemaer.

Stein Rokkan (1967) fremhevet kryssende politiske konfliktlinjer som et særtrekk ved de skandinaviske partisystemene. Rokkan argumenterte for at når konfliktlinjer krysser hverandre, åpner det for flere kontaktpunkter og muligheter for kompromiss mellom politiske motstandere. Kryssende konfliktlinjer innebærer at en gruppes holdninger til ett stridstema ikke behøver å ha noe å si for hva de mener om et annet. Da kan man være dypt uenige om én dimensjon (f.eks. om økonomisk politikk), men finne sammen om en annen (f.eks. klimapolitikk). Ett eksempel på dette er når både partier til høyre og partier til venstre i økonomisk politikk kan støtte politikk for å motvirke klimaendringer.

I den motsatte situasjonen er konfliktlinjene sammenfallende og aktørene har diametralt ulike syn langs flere akser. Dette er en situasjon vi kjenner igjen fra det amerikanske topartisystemet, der demokrater og republikanere er uenige om «alt». Politiske konflikter blir da dypere og mer uforsonlige, og mulighetene for kompromisser svekkes. I de senere årene har begrepet «kulturkrig» blitt brukt for å beskrive en utvikling der tidligere urelaterte standpunkter blir knyttet sammen i et felles narrativ, der to fronter står steilt mot hverandre (Hunter, 1992).

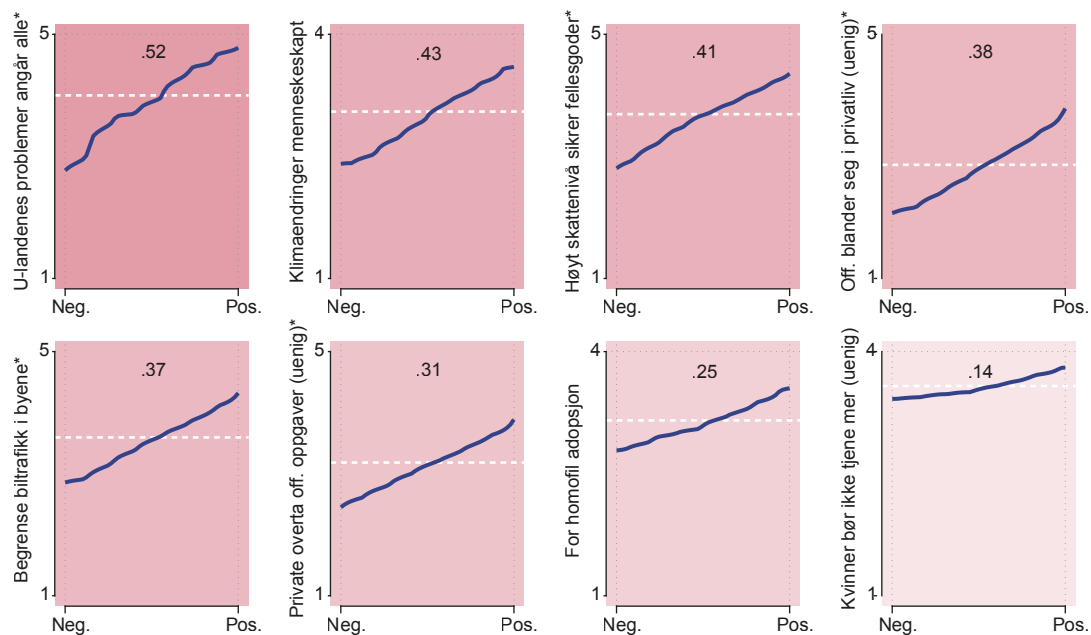
Analyser av valgundersøkelsene har vist at synet på innvandring har blitt noe tettere koblet til andre konfliktdimensjoner de siste 20 årene (Hesstvedt et al., 2023b, s. 167; Wollebæk et al., 2022a). Dette gjelder særlig økonomisk politikk (offentlig–privat), nasjonal eller internasjonal orientering (global–nasjonal), miljø- og klimapolitikk (vekst–vern) og i noen grad konfliktlinjen sentrum–periferi. Sammenhengen med en kulturell konfliktlinje (religiøs–sekulær) har derimot svekket seg litt over tid. I den siste boka fra stortingsvalgundersøkelsen understrekes det at korrelasjonene (og endringene) er moderate (Hesstvedt et al., 2023b).

I siste runde med Integreringsbarometeret tok vi med spørsmål som er ment å fange opp synspunkter om andre kulturelle stridsspørsmål knyttet til klima og kjønn. I tillegg har 61 prosent av deltakerne i Integreringsbarometeret på et tidligere tidspunkt svart på en del generelle spørsmål om politikk og verdier stilt av Kantar: om miljøpolitikk, om ansvarsfordeling mellom offentlig og privat sektor, og om Norges ansvar for utviklingsland. Medlemmene har svart på disse spørsmålene da de ble rekruttert til Kantars panel, og de oppdateres deretter cirka én gang i året. Vi har koblet disse svarene til svarene på spørsmålene i Integreringsbarometeret og analyserer svarene nedenfor.

Analysene må tolkes med en viss forsiktighet. Særlig er det få unge under 30 år som har svart på disse spørsmålene (34 prosent, mot mer enn halvparten i eldre aldersgrupper). Det er ingen tendens til at personer som er positive eller negative til innvandring, oftere har svart på spørsmålene enn andre.

Figur 6.8 viser sammenhengene med indeksen for holdning til innvandring som vi har brukt tidligere i rapporten. I figurene er skalaen for tre av påstandene snudd, slik at høye verdier viser grad av uenighet. Den hvite, horisontale linjen viser gjennomsnittet for utvalget som helhet.

Figur 6.8. Sammenheng mellom holdning til innvandring og syn på andre politiske spørsmål og verdispørsmål. Gjennomsnitt på svarskalaer og korrelasjoner (Pearsons r).

*Data fra Kantars rekrutteringsskjema. Hvit linje krysser ved gjennomsnitt. n = 1 761 (u-landenes problemer), 2 865 (klimaendringer er menneskeskapt), 1 762 (høyt skattenivå), 1 757 (offentlige blander seg i privatliv), 1 762 (begrense biltrafikk), 1 757 (private overtar offentlig oppgaver), 2 860 (homofil adopsjon), 2 874 (kvinner bør ikke tjene mer). Mørkere farger i figuren tilsvarer sterkere sammenhenger.

Figuren viser at holdning til innvandring henger sammen med alle de andre politiske standpunktene og verdispørsmålene som er målt. De sterkeste sammenhengene finner vi med å være enig i at u-landenes problemer angår oss alle, at klimaendringene er menneskeskapt og med å støtte et høyt skattenivå. Den svakeste sammenhengen finner vi med tradisjonelle syn på kjønn: om homofile og lesbiske bør ha samme rett til adopsjon som andre, og om det er greit at en kvinne tjener mer enn en mann i et parforhold, noe få i materialet var uenige i. Den siste korrelasjonen var imidlertid også signifikant ved at styrken i uenigheten var noe mindre blant dem med innvandringskritiske holdninger.

Analysene viser altså at holdningen til innvandring henger nært sammen med hvilket syn man har på andre politiske stridsspørsmål. Sammenhengen er videre, som stortingsvalgundersøkelsene har vist, tydeligst med spørsmål som handler om økonomisk politikk, klima og miljø samt global-nasjonale holdninger, men svakere med verdispørsmål (som tradisjonelle kjønnsroller).

Affektiv polarisering

Affektiv polarisering er tendensen til at folk med ulike holdninger eller verdier misliker og mistror hverandre (Druckman & Levendusky, 2019). Mens polarisering av holdninger handler om hvor uenige man er, handler altså affektiv polarisering om hvordan man ser på dem som er uenige.

Mye av den tidligere forskningen på affektiv polarisering har sett på i hvilken grad velgere liker eller misliker ulike partier, for eksempel ved hjelp av såkalte «følelsetermometre», eller ved å be velgere beskrive hvor godt ulike kjennetegn beskriver ulike partier. Da er den affektive polariseringen i Norge lavere enn for eksempel i USA (Knudsen, 2021). En annen tilnærming er å undersøke den sosiale avstanden mellom velgere: hvordan folk ser på dem som stemmer på andre partier, kontra dem som støtter samme parti som en selv. Målt på denne måten, tyder en undersøkelse på at norske velgere er omtrent like polariserte som amerikanske (Knudsen, 2021). En tredje tilnærming er å gå bort fra partipreferanse og se på synspunkter på særlig splittende enkeltsaker, som brexit-avstemningen (Hobolt et al., 2021). Det er denne tilnærmingen vi benytter oss av i denne delen; vi ser på hvordan de som er positive til innvandring, vurderer de som er negative, og omvendt.

Én viktig mekanisme bak affektiv polarisering er sosial identitet (Knudsen, 2023). Mennesker har en tendens til å dele verden inn i inn-grupper, som man har positive følelser til, og ut-grupper, som man har tilsvarende negative følelser til. Man opplever sosial nærhet til inn-gruppen og sosial avstand til ut-gruppen.

For å måle affektiv polarisering har man tidligere sett på i hvilken grad man avviser eller aksepterer tanken på å ha personlige bånd til folk som stemmer på andre partier eller har andre politiske oppfatninger enn en selv. Det har for eksempel blitt målt hvor komfortabel man ville være med å ha nære venner eller naboer som tilhørte et annet parti (Iyengar et al., 2012). I Almond og Verbas klassiske undersøkelse av borgerkulturens tilstand i USA, Storbritannia, Tyskland, Italia og Mexico spurte de om hvordan man ville se på det, om et barn giftet seg med en person som tilhørte samme eller motsatt parti (Verba, 1965).⁴¹ Et lignende spørsmål ble brukt i Erik Knudsens analyse av affektiv polarisering blant norske velgere (Knudsen, 2021).

I siste runde med Integreringsbarometeret laget vi en variant av dette målet og spurte hvordan man ville reagert hvis ens barn ønsket å gifte seg med en person med andre meninger om innvandringspolitikk. For å sette det på spissen og tydeliggjøre at disse meningene også var kjente for andre, la vi til at vedkommende ofte uttrykte disse synspunktene på sosiale medier. Denne presiseringen kan ha gjort at vi også fanget opp reaksjoner på aktivitet på sosiale medier, i tillegg til syn på innvandring.

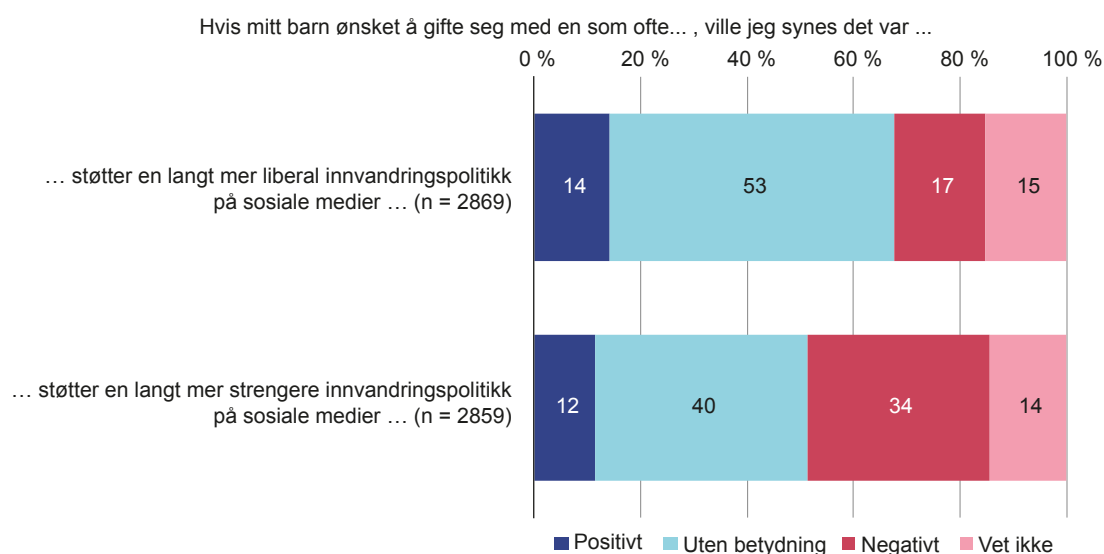
Man kan innvende mot måten vi har spurt på, at vi presiserte at meningene til personen i scenarioet kom til uttrykk i sosiale medier. Dermed kan vi ha fanget opp ikke bare syn på innvandring, men også hvordan man ser på en bestemt

⁴¹ Formuleringen i Almond og Verbas studie var: "Suppose a son or daughter of yours were getting married. How would you feel if he or she married a supporter of the — Party? Would you be pleased, would you be displeased, or would it make no difference?"

type aktør i offentligheten — folk som diskuterer i sosiale medier — som folk kan ha et klart eller uklart, positivt eller negativt bilde av. Et negativt bilde av innvandringskritikere i sosiale medier er trolig mer fremtredende enn av tilsvarende personer med innvandringsliberale holdninger. Dette kan ha bidratt til å «blåse opp» skepsisen blant respondenter med positive holdninger til innvandring.

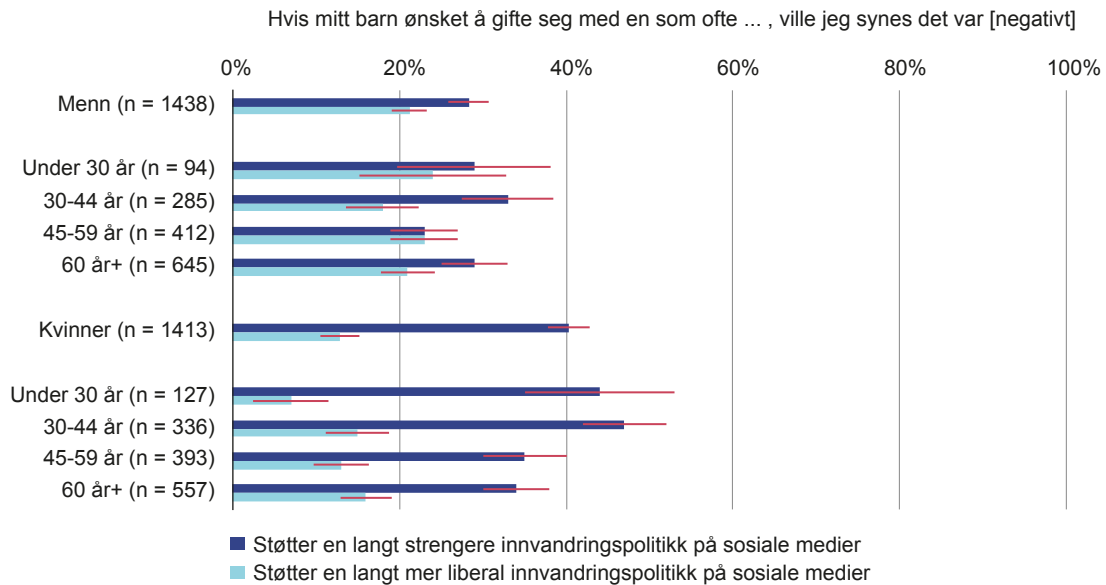
Vi ser først på hvordan alle respondentene svarte, før vi ser på hvordan ulike deler av befolkningen og folk med ulike synspunkter på innvandringspolitikken hadde reagert på et slikt scenario.

Figur 6.9. Holdning til barns ekteskap med person med sterke meninger om innvandring. Prosent.

Figur 6.9 viser at det vanligste svaret var at det ikke ville hatt betydning dersom ens barn giftet seg med en som ytret seg med sterke meninger om innvandringspolitikk. Det er imidlertid flere som svarte at de synes det er negativt, enn som svarte at det er positivt, og særlig hvis vedkommende støtter en langt strengere innvandringspolitikk på sosiale medier. Mens 17 prosent mener det ville vært negativt om ens barn giftet seg med en som ytret støtte til en langt mer liberal innvandringspolitikk, ville dobbelt så mange (34 prosent) synes det var negativt om ens barn giftet seg med en person som ytret støtte til en langt strengere innvandringspolitikk. Andelen som ville synes det var positivt om ens barn ytret seg om innvandringspolitikk i sosiale medier, var lav og omtrent den samme uavhengig av om vedkommende ønsket en langt mer liberal eller strengere innvandringspolitikk.

Figur 6.10. Holdning til barns ekteskap med person med sterke meninger om innvandring, etter alder og kjønn. Prosent, med 95 prosent konfidensintervaller.

I figur 6.10 ser vi nærmere på dem som mener det ville vært negativt om ens barn giftet seg med en med sterke meninger om innvandring, og vi ser på variasjoner etter respondentenes alder og kjønn. Figuren viser at kvinner skiller mye tydeligere mellom en person som støtter en langt strengere eller mer liberal innvandringspolitikk, ved at de er betydelig mer skeptiske til at eget barn skal gifte seg med noen som støtter en strengere innvandringspolitikk (40 prosent), enn med noen som støtter en mer liberal innvandringspolitikk (13 prosent). Blant menn er det også større skepsis til å få et svigerbarn som støtter en langt strengere enn mer liberal innvandringspolitikk (28 mot 21 prosent), men forskjellene er langt mindre enn blant kvinner.

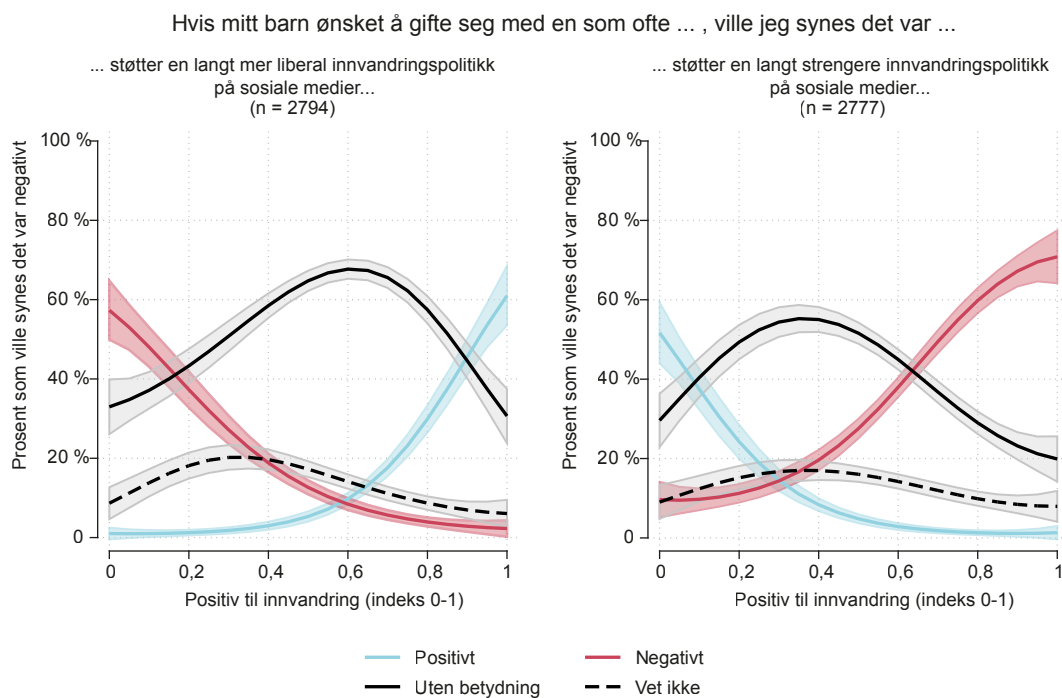
Forskjellene mellom kjønnene er aller tydeligst blant unge. 44 prosent av kvinner under 30 år synes det ville vært negativt om barnet giftet seg med en som ytrer støtte til en langt strengere innvandringspolitikk, mot 7 prosent for en som ytrer støtte til en langt mer liberal innvandringspolitikk. Blant unge menn er det like stor (eller liten) skepsis til at ens barn gifter seg med en som ytrer støtte til en langt strengere, eller mer liberal innvandringspolitikk.

Når respondentenes holdning til innvandring tas med i analysen, svekkes sammenhengen med alder og kjønn. Kvinner er likevel fortsatt mer skeptiske enn menn til et svigerbarn som ytrer innvandringskritiske holdninger på sosiale medier, og noe mindre skeptiske til en som ytrer innvandringsliberale holdninger, selv når vi holder holdninger til innvandring konstant.

Hvordan henger disse vurderingene sammen med egen posisjon i innvandringspolitikken? Figur 6.11 viser hvordan man ville vurdert et slikt hypotetisk ekteskap, etter hvor man selv står i innvandringsspørsmålet. Den venstre delen av

figuren viser svarfordelingen dersom ens barn gifter seg med en som støtter en langt mer liberal innvandringspolitikk, mens den høyre delen av figuren viser svarfordelingen dersom ens barn gifter seg med en som støtter en langt strengere innvandringspolitikk. Den grønne linjen viser andelen som mener det er positivt, den røde linjen viser andelen som mener det er negativt, den svarte, heltrukne linjen er andelen som mener det ikke har betydning, mens den stiplede linjen er andelen som svarte «vet ikke».

Figur 6.11. Holdning til barns ekteskap med person med sterke meninger om innvandring, etter egen holdning til innvandring. Estimater fra multinomial regresjon.

Analysene er kontrollert for respondentenes kjønn, alder, utdanningsnivå, innvandrerbakgrunn og landsdel.

Som ventet viser figuren (6.11) at vurderingen av scenarioet avhenger av hva man selv mener om innvandring. Generelt er det et mønster der de som er positive til innvandring, reagerer sterkere på det å få et svigerbarn som ytrer meninger om innvandringspolitikk på sosiale medier, enn det de som er negative til innvandring, gjør. Om man sammenligner de røde linjene i de to figurene, ser man at det er flere av dem som selv er positive til innvandring, som ville mislikt å få et svigerbarn med motsatte meninger, enn det er blant dem som er negative til innvandring. De stiplede linjene viser at det også er litt flere blant dem som er positive til innvandring, som ville reagert positivt på at barnet giftet seg med en meningsfelle, enn det vi finner blant dem som selv er mot innvandring.

Ovenfor så vi at de som har negative holdninger til innvandring, synes saken har større politisk betydning for dem ved at det i større grad påvirker deres partivalg, enn det vi finner blant dem med positive holdninger. Når det gjelder sosial betydning, det vil si hvordan man ser på personer med samme og ulike oppfat-

ninger som en selv, er det altså en tendens til det motsatte: De som er positive til innvandring, legger større vekt på andres posisjon i innvandringsspørsmålet. De som er svært positive til innvandring, uttrykker både litt sterkere sosial avstand til ut-gruppen og nærhet til inn-gruppen, enn dem som er svært negative til innvandring.

Oppsummert opplever de med klare meninger om innvandring, både i positiv og i negativ retning, stor sosial avstand til dem som har diametralt motsatt syn, og en betydelig andel uttrykker sosial nærhet til dem som har samme posisjon som dem selv. Dette er kjennetegn ved affektiv polarisering. Tendensen er noe sterkere blant dem som har svært positive holdninger til innvandring, som ser med litt større skepsis på dem som har sterke innvandringskritiske meninger.

Som nevnt ovenfor kan graden av skepsis til det mulige giftermålet i ulike deler av befolkningen ha en sammenheng med at vi spesifiserte at holdningene kom til uttrykk i sosiale medier. I fremtidige undersøkelser kan det være interessant ikke bare å følge om den affektive polariseringen øker eller svekkes over tid, men også å variere tilfeldig hvordan ytringene kommer til uttrykk, og hvor ofte de gjør det, for å studere nærmere hva som skaper den sosiale avstanden mellom sidene i innvandringspolitikken.

Nøkkelfunn

- For de mest innvandringskritiske er innvandring den viktigste saken ved stemmegivning. Disse velgerne er også mer opptatt av skatte- og avgiftspolitikken enn dem som er positive til innvandring. Blant dem som er mest positive til innvandring, er innvandring én av flere viktige saker. I befolkningen som helhet, var innvandring relativt lavt på den politiske dagsordenen på tidspunktet for undersøkelsen.
- Blant dem som er negative til innvandring, som i tillegg mente innvandring var blant de viktigste sakene, ville 37 prosent foretrukket FrP — etterfulgt av Høyre med 20 prosent. Blant innvandringskritiske som mener andre saker er viktigere, foretrakk flere Høyre (20 prosent) enn FrP (14 prosent).
- To av tre mener «folk flest» bør ha mer innflytelse i innvandringspolitikk, og at beslutningstakere ikke forstår folkets mening. Dette er påstander som kan være lette å være enig i, så det betyr ikke nødvendigvis at flesteparten føler seg fremmedgjort. For dem som er helt enig i begge påstandene (én av seks), kan derimot fremmedgjøring være en treffende beskrivelse.

- Det er de som er negative til innvandring, som er mest misfornøyd med politikernes håndtering av innvandringspolitikken. Blant disse er nesten alle enige i at politikere ikke lytter til folket i innvandringspolitikken, og at folk flest burde ha mer å si.
- Blant dem med svært negative holdninger til innvandring sier nær halvparten at de har «ingen tillit» til politikere, mens dette er en lite utbredt oppfatning blant dem med svært positive holdninger til innvandring.
- En positiv holdning til innvandring henger nært sammen med andre liberale eller «venstreorienterte» politiske standpunkter. De sterkeste sammenhengene er med globalt ansvar, menneskeskapte klimaendringer og støtte til høyt skatteinivå. Den svakeste sammenhengen er med tradisjonelle syn på kjønn.
- Et mindretall ville synes det var negativt om deres barn giftet seg med noen som ga uttrykk for sterke meninger om innvandringspolitikk på sosiale medier. 17 prosent ville se det som negativt hvis det ble ytret sterke innvandringsliberale synspunkter, mens 34 prosent ville se det som negativt hvis vedkommende ytret sterke innvandringskritiske synspunkter.
- Blant dem som selv har sterke meninger om innvandring, er skepsisen til en person med motsatte synspunkter betydelig større. Skepsisen til en som ofte ytrer innvandringskritiske standpunkter, er noe sterkere blant dem med svært positive holdninger til innvandring enn omvendt.

7. Oppsummering og funn

I løpet av de to siste årene har Norge tatt imot 75 000 flyktninger fra Ukraina. I denne runden med Integreringsbarometeret har vi sett at dette rekordstore mottaket av flyktninger bidro til en økning i positive holdninger til innvandring og integrering i perioden, men at støtten nå er tilbake på samme nivå som før Russlands fullskalainvasjon. Unntaket er synet på hvordan det går med integreringen i Norge. Her er det nå en noe større andel som mener det går bra med integreringen, enn i tidligere målinger (27 prosent). I årets utgave har vi også spurt hvordan befolkningen mener det går med integreringen i området der de bor. På dette spørsmålet var det en større andel positive (37 prosent).

Befolkningen er i hovedsak tredelt i synet på om Norge bør ta imot flere flyktninger, asylsøkere, arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer. Det er flere som mener at Norge bør ta imot et større antall arbeidsinnvandrere og flyktninger enn i dag, enn som mener det samme om asylsøkere og familiemedlemmer. Støtten til å ta imot arbeidsinnvandrere har vært stigende gjennom de siste målingene. Denne trenden har holdt seg gjennom de to årene med mottak av flyktninger fra Ukraina. Synet på behovet for arbeidsinnvandring kommer også til uttrykk i at stadig flere er enige i at utenlandsk arbeidskraft vil være viktig for å sikre gode velferdstjenester i årene som kommer.

I årets undersøkelse har vi brukt et surveyeksperiment til å studere hva befolkningen mener skal til for at en flyktningfamilie skal regnes som integrert. Fra tidligere vet vi at det å være i arbeid og snakke norsk er viktige kriterier. I år har vi blant annet sett nærmere på betydningen av nasjonalitet og funnet at det var vesentlig høyere forventninger til integreringen av ukrainske flyktninger enn til flyktninger fra Kongo og Afghanistan. Analysen viser videre at befolkningen mener at religion (sterkt religiøs) kan være et hinder for integrering, men at det kun er for afghanske flyktninger at religiøsitet har en signifikant tilleggseffekt når det gjelder å ta imot flere flyktninger med slike kjennetegn. De andre variasjonene i eksperimentet (utdanning, kjønn og antall barn) har derimot omtrent de samme effektene uansett hvilket land flyktningen kommer fra.

Vi har også spurt hva befolkningen mener er til hinder for integrering. Her har vi sammenlignet med tilsvarende spørsmål stilt i andre europeiske land. Gjennomgående finner vi at den norske befolkningen legger større vekt på hindre i form av kjennetegn ved innvandrerbefolkningen enn på diskriminering og manglende tilrettelegging fra norske myndigheter.

I årets undersøkelse har vi videreført et fotoeksperiment der målet er å måle hvilken effekt hudfarge har på tilliten til fagpersoner. Her finner vi at fagpersoner (leger, barnehageassistenter) med mørkere hud oppfattes som mer tillitvekkende enn – eller like tillitvekkende som –fagpersoner med lysere hud. Årets analyser viser at dette også gjelder når vi gir negative beskrivelser av fagpersonene (feil behandling / underslag).

Vi har også sett på koblingen mellom holdninger til innvandring og synet på andre politikkområder, som klima, helse og arbeidsliv. Her fremgår det blant annet at for dem som oppgir at de er negative til innvandring, er innvandring det politikkområdet som betyr mest for stemmegivningen. For dem som er positive til innvandring, er ikke dette politikkområdet like viktig. Rapporten inneholder videre en drøfting av «avstanden» mellom dem som er positive til innvandring, og dem som er negative. Når vi måler den følelsesmessige polariseringen mellom de to «leirene», finner vi at de som har klare positive eller negative meninger om innvandring, er skeptiske til dem med motsatt synspunkter. Dette gjelder i litt større grad dem som er klart positive til innvandring, enn dem som er klart negative.

Utvalgte funn

Hovedtrender

- I årets undersøkelse er det en nedgang i andelen som mener at Norge bør ta imot flere innvandrere. Andelen som mener at «innvandring i hovedsak er bra for Norge», har ligget høyere enn normalt siden den russiske fullskalainvasjonen i 2022. Ved den siste målingen i november og desember 2023 var støtten til denne påstanden tilbake på samme nivå som før invasjonen.
- Etter Russlands invasjon i Ukraina økte andelen som mener at det går bra med integreringen i Norge. Dette kan ha vært påvirket av oppmerksomheten om de ukrainske flyktningene og forventningene til deres integrering. Ved den siste målingen i 2023 kan synet på integreringen se ut til å ha stabilisert seg på et noe høyere nivå enn ved målinger før invasjonen. Da mente 27 prosent at det går (ganske eller meget) bra med integreringen av innvandrere i Norge.
- I undersøkelsen finner vi et noe mindre positivt syn på hvordan forholdet mellom majoritets- og minoritetsbefolkningen kommer til å utvikle seg i Norge. Dette resultatet kan muligens være påvirket av oppmerksomheten om gjengkriminalitet i Norge og Sverige høsten 2023.
- Tradisjonelt har unge voksne vært mer positive til innvandring enn eldre aldersgrupper, men disse forskjellene er redusert over tid. Dette skyldes delvis at unge menn har blitt litt mer negative, og at de dermed har blitt likere menn i eldre aldersgrupper. Som i tidligere undersøkelser finner vi tydelige holdningsforskjeller mellom ulike velgergrupper. Velgerne til SV, Rødt, MDG og

Venstre er de mest positive, mens velgerne til FrP, INP og andre mindre partier er de mest negative.

Syn på ulike typer innvandring

- Etter Russlands invasjon i 2022 var det en større andel av befolkningen som ønsket at Norge skulle ta imot flere innvandrere, særlig flyktninger. Høsten 2023 gikk støtten tilbake til 2021-nivåer.
- Pandemien og at det har kommet færre østeuropeiske arbeidsinnvandrere, kan ha bidratt til større støtte til arbeidsinnvandring. I samme periode har vi sett en nedgang i støtten til mottak av asylsøkere og familiegjenforente.
- Det er større enighet i befolkningen om at Norge trenger utenlandsk arbeidskraft. Oppslutningen om denne påstanden økte fra 65 prosent i 2019 til 75 prosent i 2023.
- Færre enn tidligere ser innvandring som en trussel mot norske arbeidsplasser. Likevel ser halvparten av befolkningen på ankomsten av asylsøkere som en trussel mot den norske velferdsstaten. Disse resultatene tyder på en sterkere oppfatning av at arbeidsinnvandringen bidrar positivt, og at avstanden mellom folks syn på ulike innvandringskategorier blir større.
- Over halvparten av respondentene mener mer innvandring vil føre til mer kriminalitet i Norge. I årets undersøkelse gjelder dette særlig hvis respondentene blir spurt om innvandrere som kommer fra Somalia eller Pakistan. Den største endringen over tid var i synet på innvandring fra Sverige. Andelen som mener at slik innvandring vil føre til mer kriminalitet, økte med 13 prosentpoeng fra 2021 til 2023. En tolkning av disse funnene er at medieoppmerksomheten om gjengkriminalitet i Sverige høsten 2023 kan ha påvirket respondentenes oppfatninger.

Integrering og mangfold

- Et flertall i befolkningen avviser det vi betegner som streng kulturell assimilering, det vil si en tilpasning som innebærer at innvandrere fullt og helt må oppgi sin kultur. Fire av fem respondenter mener innvandrere bør oppdra barn i tråd med det som er vanlig i Norge. Et klart flertall (syv av ti) mener at innvandrere ikke selv skal velge tilpasningsnivå. Befolkningen er delt når det gjelder om staten bør hjelpe innvandrere med å bevare sin kultur (46 prosent for og 44 prosent imot).
- De som er negative til hvordan det går med integreringen i dag, tror sjeldnere enn før på at forholdet mellom innvandrere og resten av befolkningen vil bli bedre. Fremtidsoptimismen er svakere blant dem som er negative til innvandring, mens tilfredsheten med nåsituasjonen er sterkere blant dem som er positive til innvandring.
- Befolkningen er mer tilfreds med hvordan det går med integreringen lokalt enn nasjonalt. Mens 37 prosent mener det går (meget eller ganske) bra med

- integreringen i området der de bor, mener 27 prosent at det går bra med integreringen i Norge. Forskjellen i tilfredshet med integreringen på lokalt og nasjonalt nivå ser ut til å handle mer om bosted enn om individuelle faktorer.
- Befolkningen er mer tilfreds med lokal enn nasjonal integrering. På en liste med utfordringer rangerte respondentene «høy konsentrasjon av innvandrere i visse områder» og «mangelfull innsats av innvandrere for å bli integrert» som de viktigste hindrene for integrering.
 - Befolkningen i Norge rangerer integreringshindre som «manglende innsats fra innvandrere», «lite kontakt» og «jobbvansker» like høyt som respondenter i et knippe EU-land. Samtidig vurderer respondentene i Norge «diskriminering av innvandrere» og «negativ fremstilling av innvandrere i mediene» som mindre viktig enn i befolkningene i EU-landene.
 - I et surveyeksperiment finner vi at befolkningen hadde høyere forventninger om integrering for ukrainske flyktninger og i større grad støttet å ta imot flere, sammenlignet med flyktninger fra Kongo eller Afghanistan.

Diskriminering og hudfarge

- Flere enn åtte av ti mener at innvandrere blir diskriminert i det norske samfunnet.
- Flest oppgir at det skjer i ansettelsesprosesser og ved utleie av boliger. Færre mener det skjer i kontakt med politiet og Nav.
- Et surveyeksperiment viste at respondentenes tillit til fagpersoner med mørkere hudfarge var høyere enn – eller lik som– tilliten til fagpersoner med lysere hudfarge.
- I eksperimentet fant vi at kvinner oppga å ha noe mer tillit til leger med mørkere hudfarge enn hva mennene oppga, særlig hvis legen var en kvinne med utdanning fra Oslo. Undersøkelsen peker på at eldre respondenter hadde noe mindre tillit til fagpersoner med mørkere hudfarge.
- Eksperimentet viste også en sterk sammenheng mellom positive holdninger til innvandring og tillit til fagpersoner med mørkere hudfarge.

Innvandringspolitikk, tillit og polarisering

- For de mest innvandringskritiske er innvandring den viktigste saken ved stemmegivning. Disse velgerne er også mer opptatt av skatte- og avgiftspolitikken enn dem som er positive til innvandring. Blant dem som er mest positive til innvandring, er innvandring kun én av flere viktige saker. I befolkningen som helhet sto innvandring relativt lavt på den politiske dagsordenen da undersøkelsen ble gjennomført (i november og desember 2023).
- Blant dem som er negative til innvandring, og som i tillegg mente innvandring var blant de viktigste sakene, ville 37 prosent foretrukket FrP — etterfulgt av Høyre med 20 prosent. Blant innvandringskritiske som mener andre saker er viktigere, foretrakk flere Høyre (20 prosent) enn FrP (14 prosent).

- To av tre mener «folk flest» bør ha mer innflytelse i innvandringspolitikken, og at beslutningstakere ikke forstår hva folk mener om innvandringspolitikk. Dette er påstander det kan være lett å si seg enig i, så det betyr ikke nødvendigvis at flesteparten føler seg fremmedgjort. Imidlertid, for dem som helt enig i begge påstandene (én av seks), kan fremmedgjøring være en treffende beskrivelse.
- Blant de innvandringskritiske er det sterk misnøye med politikernes håndtering av innvandringspolitikken. Blant de mest negative er nesten alle enige i at politikere ikke lytter til folket i innvandringspolitikken, og at folk flest burde ha mer å si.
- Blant dem med svært negative holdninger til innvandring sier nær halvparten at de har «ingen tillit» til politikere. Blant dem med svært positive holdninger til innvandring er dette en lite utbredt oppfatning.
- En positiv holdning til innvandring henger nært sammen med andre liberale eller «venstreorienterte» politiske standpunkter. De sterkeste sammenhengene er med globalt ansvar, menneskeskapte klimaendringer og støtte til høyt skattenivå.
- Et mindretall ville synes det var negativt om deres barn giftet seg med noen som ga uttrykk for sterke meninger om innvandringspolitikk på sosiale medier. 17 prosent ville se det som negativt hvis deres svigerbarn ytret sterke innvandringsliberale synspunkter, mens 34 prosent ville se det som negativt hvis vedkommende ytret sterke innvandringskritiske synspunkter.
- De med svært positive holdninger til innvandring oppga å være mest skeptiske til at deres barn skulle gifte seg med noen som ga uttrykk for motsatte, det vil si sterke innvandringskritiske holdninger i sosiale medier.

Appendiks

Tabell A.1. «Synes du Norge bør ta imot flere eller færre ... ». Prosent.

ARBEIDSINNVANDRERE	2017	2019	2021	Mars 2022	Mai 2022	Oktober 2022	Mars 2023	2023
Betydelig flere enn i dag	5	4	5	10	9	8	9	7
Noen flere enn i dag	18	23	26	30	26	29	29	28
Verken flere eller færre enn i dag	31	33	37	31	36	38	37	37
Noen færre enn i dag	24	21	18	14	10	11	12	16
Betydelig færre enn i dag	18	14	10	8	8	9	7	8
Vet ikke	5	5	4	7	12	7	9	5
n	3 029	2 824	3 372	524	524	550	555	2 880
ASYLSØKERE	2017	2019	2021	Mars 2022	Mai 2022	Oktober 2022	Mars 2023	2023
Betydelig flere enn i dag	10	10	10	15	10	13	11	7
Noen flere enn i dag	24	22	24	30	26	21	22	19
Verken flere eller færre enn i dag	21	21	22	26	30	29	35	25
Noen færre enn i dag	18	20	17	9	16	17	13	20
Betydelig færre enn i dag	24	24	25	14	13	13	12	26
Vet ikke	4	3	3	7	7	9	9	3
n	3 030	1 352	1 649	490	524	539	521	1 501
FLYKTNINGER	2017	2019	2021	Mars 2022	Mai 2022	Oktober 2022	Mars 2023	2023
Betydelig flere enn i dag		11	13	22	15	14	14	10
Noen flere enn i dag		27	27	40	32	31	36	25
Verken flere eller færre enn i dag		24	24	20	31	30	27	29
Noen færre enn i dag		17	16	8	11	13	13	19
Betydelig færre enn i dag		18	19	7	9	8	7	15
Vet ikke		3	2	5	5	5	5	3
n		1 389	1 663	503	498	543	575	1 344
FAMILIEMEDLEMMER	2017	2019	2021	Mars 2022	Mai 2022	Oktober 2022	Mars 2023	2023
Betydelig flere enn i dag	6	6	8	10	6	8	9	6
Noen flere enn i dag	22	21	24	29	25	22	26	18
Verken flere eller færre enn i dag	25	28	28	33	34	33	32	31
Noen færre enn i dag	15	16	14	9	12	14	12	17
Betydelig færre enn i dag	26	25	21	13	15	16	11	23
Vet ikke	6	5	4	9	11	9	11	5
n	3 016	2 813	3 370	478	498	537	553	2 879

Tabell A.2. Hindre for vellykket integrering. Gjennomsnitt, skalaer 1–10, Norge (Integreringsbarometeret 2024, nettbasert undersøkelse) og andre europeiske land (Eurobarometer 2021, intervjuer ansikt til ansikt).*

	Høy konsentrasjon visse områder	Manglende innsats innvandrere	Begrenset kontakt	Vansker med å finne jobb	Diskriminering	Vansker varig oppholdstillatelse	Negativ frem- stilling mediene	Vansker med å finne bolig	Tilgang utdanning, helse, sosial	Vansker med å hente familie- medlemmer
Integreringsbarometeret 2024										
Norge (nettbasert)	7,8	7,4	7,0	7,0	6,2	5,9	5,9	5,7	5,6	4,9
Eurobarometer 2021										
Sverige	8,2	7,5	7,9	8,3	8,1	7,2	7,3	7,3	6,8	5,9
Danmark (nettbasert)	7,8	7,8	7,5	7,5	7,7	6,8	7,7	6,6	6,4	6,2
Danmark (F2F)	7,9	7,8	7,3	7,5	7,6	7,1	7,4	6,7	6,8	6,5
Finland (nettbasert)	7,4	8,1	7,6	7,8	7,3	6,8	6,8	6,7	6,7	6,3
Finland (F2F)	7,2	8,1	7,7	8,1	8,0	7,5	7,5	6,9	7,1	7,2
Frankrike	7,6	7,3	7,2	7,8	7,9	7,4	7,5	7,4	6,9	6,6
Belgia***	6,9	7,1	6,6	7,0	7,1	6,6	7,0	6,6	6,5	5,9
Nederland	7,5	7,8	7,4	7,8	7,9	7,4	7,4	7,0	7,3	6,5
Tyskland (Vest)	7,0	7,3	6,7	7,1	7,1	6,6	6,7	6,6	6,5	6,1
Italia	7,5	7,7	7,3	7,7	7,4	7,3	7,2	7,4	7,1	7,1
Luxembourg	7,0	7,6	6,8	7,9	7,8	7,6	7,3	8,1	7,3	7,1
Irland	7,5	7,4	7,0	7,3	7,4	7,5	7,1	7,8	6,9	7,2
Hellas	8,0	8,8	7,7	8,3	8,0	8,2	7,5	7,9	8,0	7,9
Spania	7,4	7,4	6,9	7,7	7,6	7,4	7,3	7,3	6,3	7,3
Portugal	6,6	7,4	6,8	8,0	6,9	8,0	6,2	7,6	7,3	7,7
Tyskland (Øst)	7,2	7,4	6,4	6,8	6,7	7,0	6,2	5,5	5,9	5,9
Østerrike	7,0	7,5	6,7	7,0	6,7	6,7	6,7	6,3	6,4	6,2
Kypros	7,7	7,7	6,7	7,0	7,5	7,1	7,0	6,7	7,2	6,6
Tsjekkia***	6,9	7,4	6,2	6,5	6,2	6,4	6,6	6,3	6,2	6,2
Estland	6,4	7,1	6,3	6,5	6,1	6,7	6,6	6,0	6,0	6,5
Ungarn	7,1	7,8	7,2	7,5	7,5	7,4	7,5	7,3	7,2	7,5
Latvia**	5,9	7,1	6,2	6,7	6,0	6,2	6,3	6,4	6,3	6,1
Litauen	6,7	8,0	6,6	7,3	6,9	7,4	7,0	7,0	6,6	6,6
Malta***	7,6	7,3	6,5	5,8	7,4	6,9	7,2	6,5	5,7	6,9
Polen	6,7	7,0	7,0	7,0	7,1	6,9	7,1	6,9	7,0	6,9
Slovakia	6,3	7,0	6,3	6,6	6,4	6,6	6,6	6,4	6,0	6,5
Slovenia***	6,9	7,0	6,0	6,4	6,4	6,7	6,3	6,5	5,4	6,2
Bulgaria	7,0	7,4	6,9	7,5	7,0	7,2	6,9	7,1	6,8	7,2
Romania	5,9	6,4	5,9	6,5	6,1	6,2	6,0	6,2	6,2	6,3
Kroatia	6,7	7,3	6,8	7,5	7,3	7,4	7,3	7,4	7,2	7,3

Eurobarometerundersøkelsen består av cirka 1 000 intervjuer per land, unntatt i Luxembourg, på Kypros og Malta, der datamaterialet består av rundt 500 intervjuer. F2F = intervju ansikt til ansikt, nettbasert = nettbaserte intervjuer.

* I Danmark og Finland ble nær halvparten av intervjuene gjennomført på nettet (n = 463 Danmark, n = 477 Finland), mens resten ble gjennomført som personlig intervju (n = 559 Danmark, n = 598 Finland). Disse er rapportert separat i tabellen.

** Hele undersøkelsen gjort på nettet.

*** Mindre andel av besvarelsene er gitt på nettet (Belgia 16 prosent, Tsjekkia 28 prosent, Malta 33 prosent og Slovenia 37 prosent).

Tabell A.3. Faktoranalyse av hindre for integrering.

Variabel	Faktor 1	Faktor 2
Negativ fremstilling av innvandrere i mediene	0,78	-0,11
Vanskeligheter med å finne egnet bolig	0,78	-0,07
Vansker med å få varig oppholdstillatelse	0,73	-0,11
Vanskeligheter med å hente inn familiemedlemmer	0,73	-0,27
Diskriminering av innvandrere	0,68	-0,06
Begrenset tilgang til utdanning, helse- og sosialtjenester	0,64	0,07
Vansker med å finne en jobb	0,48	0,33
Begrenset kontakt mellom innvandrere og norske borgere	0,47	0,35
Mangelfull innsats av innvandrere for å bli integrert	-0,14	0,65
At det kommer for mange innvandrere	-0,33	0,65
Høy konsentrasjon av innvandrere i visse områder	0,01	0,63
Varians	3,72	1,59
n = 2845		

Principal factor-analyse med varimax-rotasjon. «Vet ikke» er gitt midtverdier på skalaene i analysen. Faktorladinger over 0,30 (moderat korrelasjon mellom variabelen og faktoren) er vist i fet skrift.

Tabell A.4. Sammenhenger mellom synspunkter på ulike stridsspørsmål. Korrelasjoner.

	Korrelasjoner (Pearsons r)									Prosent		
	A	B	C	D	E	F	G	H	n	enig/ passer	uenig/ passer ikke	verken/ eller
A. Det passer seg ikke at kvinnen har høyere lønn enn mannen i et par*	1,00								2 886	12	88	
B. Klimaendringene er i hovedsak menneskeskapt*	-,17	1,00							2 865	74	26	
C. Homofile og lesbiske par burde ha de samme rettighetene til å adoptere barn som heterofile par*	-,20	,33	1,00						2 860	78	22	
D. Det offentlige blander seg for mye inn i folks privatliv**	,14	-,37	-,20	1,00					1 762	44	26	31
E. Det må legges begrensninger på biltrafikken i byene**	-,08	,39	,13	-,33	1,00				1 762	59	21	20
F. U-landenes problemer angår oss alle**	-,19	,41	,19	-,28	,40	1,00			1 761	69	12	19
G. Et høyt skattenivå sikrer fellesgodene**	-,12	,41	,17	-,46	,41	,40	1,00		1 762	58	18	24
H. Flere offentlige oppgaver burde utføres av private**	,13	-,27	-,13	,53	-,27	-,24	-,44	1,00	1 757	36	40	24

*Fra Integreringsbarometeret, skala 1 (passer helt) til 4 (passer ikke i det hele tatt). **Fra Kantars rekrutteringsskjema, skala 1 (helt enig) til 5 (helt uenig). Alle korrelasjoner er signifikante på 95-prosentnivået.

Litteratur

- Bergh, J., Haugsgjerd, A. H., & Karlsen, R. (2023). Stortingsvalget 2021: Velgerne går mot venstre. In J. Bergh & A. H. Haugsgjerd (Red.), *Politikk i urolige tider* (s. 9–29). Cappelen Damm.
- Bergh, J., Hesstvedt, S., & Karlsen, R. (2023a). Sakseierskap og dagsorden ved stortingsvalget 2021. In J. Bergh & A. H. Haugsgjerd (Red.), *Politikk i urolige tider* (s. 45–74). Cappelen Damm.
- Bergh, J., Hesstvedt, S., & Karlsen, R. (2023b). Sakseierskap og dagsorden ved stortingsvalget 2021. In J. Bergh & A. H. Haugsgjerd (Red.), *Politikk i urolige tider. En studie av stortingsvalget 2021*. Cappelen Damm Akademisk.
- Blinder, S., Ford, R., & Ivarsflaten, E. (2013). The Better Angels of Our Nature: How the Antiprejudice Norm Affects Policy and Party Preferences in Great Britain and Germany. *American Journal of Political Science*, 57(4), 841–857. <http://www.jstor.org/stable/23496660>
- Boroah, V. K., & Mangan, J. (2009). Multiculturalism versus assimilation: Attitudes towards immigrants in Western countries. *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 2(2).
- Brekke, J.P., Damsa, D., Evertsen K. F., Hansen, V. W., Lidén, H., Paasche, E., Rogne, A. F., Trætteberg, H. S. (2024). Tilrettelegging for integrering av flyktninger i Norge Organisering, tiltak og erfaringer. Rapport Institutt for samfunnsforskning. 2024:3.
- Brekke, J.-P., & Fladmoe, A. (2022). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge: Integreringsbarometeret 2022*. Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, J.-P., Fladmoe, A., & Wollebæk, D. (2020). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge. Integreringsbarometeret 2020* (Rapport 2020:8).
- Brekke, J.-P., & Mohn, F. A. (2018). *Holdninger til innvandring og integrering i Norge. Integreringsbarometeret 2018*. Institutt for samfunnsforskning.
- Converse, P. E. (1964). The nature of belief systems in mass publics (1964). *Critical review*, 18(1-3), 1–74.
- DiMaggio, P., Evans, J., & Bryson, B. (1996). Have America's social attitudes become more polarized? *American journal of Sociology*, 102(3), 690–755.
- Drazanova, L., Gonnot, J., Heidland, T., Kruger, F. (2016). Understanding differences in attitudes to immigration : a meta-analysis of individual-level factors, Kiel Institute for the World Economy, Kiel Working Paper, 2022/2235, [Migration Policy Centre] - <https://hdl.handle.net/1814/74963>
- Druckman, J. N., & Levendusky, M. S. (2019). What do we measure when we measure affective polarization? *Public Opinion Quarterly*, 83(1), 114–122.
- Enstad, J. D., & Finseraas, H. (2024). Moralske intuisjoner og politiske orienteringer blant norske velgere: Moral Intuitions and Political Orientations among Norwegian Voters. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 65(1), 1–23.
- Eurobarometer. (2022). *Special Eurobarometer 518: integration of immigrants in the European Union*. https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/special-eurobarometer-integration-immigrants-european-union_en
- Fangen, K., & Vaage, M. N. (2015). FrP-politikers innvandringsretorikk i posisjon og opposisjon. *Agora*, 32(3-4), 30–63.

- Fekjær, S., Øverbye, E., & Terum, L. I. (2023). Who deserves to be sanctioned? A vignette experiment of ethnic discrimination among street-level bureaucrats. *Acta Sociologica*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00016993231156486>
- Finifter, A. W. (1970). Dimensions of political alienation. *American political science review*, 64(2), 389–410.
- Fladmoe, A., & Brekke, J.-P. (2022). *Holdninger til innvandring og integrering før og etter Russlands invasjon av Ukraina 24. februar 2022: Tilleggsanalyse til Integreringsbarometeret 2022*. Rapport 2022:14. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Fladmoe, A., Wollebæk, D., & Brekke, J.-P. (2023). Polarisering av holdninger til innvandring i Norge på 2000-tallet: Teoretiske perspektiver og empiriske trender. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 64(3), 252–261. <https://doi.org/10.18261/tfs.64.3.5>
- Fox, S. (2021). Political alienation and referendums: How political alienation was related to support for Brexit. *British Politics*, 16(1), 16–35.
- Gorodzeiskiy, A., Semyonov, M.: Not only Competitive Threat but also Racial Prejudice: Sources of Anti-Immigrant Attitudes in European Societies. *Int J Public Opin Res.* 2016; 28(3): 331–354. Publisher Full Text
- Haugsgjerd, A., & Bergh, J. (2023). Explaining the Surge of the Populist Radical Right: A Time-Series Analysis of the Effects of Immigration and the Economy in Norway. *Political Behavior*, 1–20.
- Haugsgjerd, A. H., & Linde, J. (2023). Hvilken type demokrati vil norske velgere ha? In J. Bergh & A. H. Haugsgjerd (Red.), *Politikk i urolige tider* (s. 180–203). Cappelen Damm.
- Heerwegh, D. (2009). Mode differences between face-to-face and web surveys: an experimental investigation of data quality and social desirability effects. *International Journal of Public Opinion Research*, 21(1), 111–121.
- Hellevik, O., & Hellevik, T. (2017). Utviklingen i synet på innvandrere og innvandring i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 58(3), 250–283. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2017-03-01> E
- Hesstvedt, S., Bergh, J., & Aardal, B. (2023a). Ideologi og polarisering ved stortingsvalget 2021. In J. Bergh & A. Haugsgjerd (Red.), *Politikk i urolige tider. En analyse av stortingsvalget 2021*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hesstvedt, S., Bergh, J., & Aardal, B. (2023b). Ideologi og polarisering ved stortingsvalget 2021. In J. Bergh & A. H. Haugsgjerd (Red.), *Politikk i urolige tider* (s. 45–74). Cappelen Damm.
- Hobolt, S. B., Leeper, T. J., & Tilley, J. (2021). Divided by the vote: Affective polarization in the wake of the Brexit referendum. *British Journal of Political Science*, 51(4), 1476–1493.
- Hunter, J. D. (1992). *Culture wars: The struggle to control the family, art, education, law, and politics in America*. Avalon Publishing.
- IMDi. (2022). *Indikatorer for integrering 2022: Demografi*. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Hentet 20.3.2024 fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/indikatorer-for-integrering-2022/befolkningen-med-innvandrerbakgrunn-i-norge/>
- IMDi. (2023). *Hvordan går det med integreringen i Norge? Status og utviklingstrekk i 2023*. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/indikatorer-for-integrering-2023/>
- Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Public Opinion Quarterly*, 76(3), 405–431.
- Kjelstadlie, K., & Brochmann, G. (2014). *Innvandringen til Norge 900–2010*. Pax Forlag.
- Kleven, Ø. (2020). Partivalg etter sosiale kjennetegn ved de siste stortings- og kommunestyrevalgene. *Med noen historiske tabeller. Rapporter*, 47.

- Knudsen, E. (2021). Affective polarization in multiparty systems? Comparing affective polarization towards voters and parties in Norway and the United States. *Scandinavian Political Studies*, 44(1), 34–44.
- Kunst, J. R., Dovidio, J. F., Bailey, A. H., & Obaidi, M. (2022). The way they look: Phenotypic prototypicality shapes the perceived intergroup attitudes of in- and out-group members. *Journal of Experimental Social Psychology*, 100, 104303. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jesp.2022.104303>
- Mutz, D. C. (2011). *Population-based survey experiments*. Princeton University Press.
- Niemi, R. G., Craig, S. C., & Mattei, F. (1991). Measuring internal political efficacy in the 1988 National Election Study. *American political science review*, 85(4), 1407-1413.
- Orupabo, J., & Nadim, M. (2020). Men doing women's dirty work: Desegregation, immigrants and employer preferences in the cleaning industry in Norway. *Gender, Work & Organization*, 27(3), 347-361. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/gwao.12378>
- Rokkan, S. (1967). Geography, religion, and social class: Crosscutting cleavages in Norwegian politics. *Party systems and voter alignments*, 367, 379–386.
- Segaard, S. B., & Saglie, J. (2023). *Institusjonell tillit i ulike befolkningsgrupper i Norge* (Rapport 2023:5).
- Sobolewska, M., Galandini, S., & Lessard-Phillips, L. (2017). The public view of immigrant integration: multidimensional and consensual. Evidence from survey experiments in the UK and the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(1), 58–79.
- Southwell, P. L. (2003). The politics of alienation: Nonvoting and support for third-party candidates among 18–30-year-olds. *The Social Science Journal*, 40(1), 99–107.
- Staver, A. B., Brekke, J. P., Søholt, S. (2019), Scandinavia's segregated cities – policies, strategies and ideals. NIBR-report: 2019:8 (oda.oslomet.no).
- Steen-Johnsen, K., Fladmoe, A., & Midtbøen, A. H. (2016). *Ytringsfrihetens grenser. Sosiale normer og politisk toleranse*. Fritt Ord, ISF.
- Steen-Johnsen, K., & Winsvold, M. S. (2019). Islamist Terrorism, Out-Group Trust, and Motivation to Control Prejudice. *International journal of public opinion research*, 32(3), 621-640. <https://doi.org/10.1093/ijpor/edz014>
- Tyldum, G. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge. 2. utgave*. Fafo.
- Verba, S. (1965). Organizational membership and democratic consensus. *The Journal of Politics*, 27(3), 467–497.
- Wollebæk, D., Brekke, J.-P., & Fladmoe, A. (2022a). Polarization in a consensual multi-party democracy – attitudes toward immigration in Norway. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 1–24.
- Wollebæk, D., Brekke, J.-P., & Fladmoe, A. (2022b). Polarization in a consensual multi-party democracy – attitudes toward immigration in Norway. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 1-24. <https://doi.org/10.1080/17457289.2022.2139380>
- Aardal, B., Bergh, J., & Haugsgjerd, A. (2019). Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning. In J. Bergh & B. Aardal (Red.), *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017*. Cappelen Damm Akademisk.

Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge

Integreringsbarometeret 2024

Integreringsbarometeret følger utviklingen i befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold og er basert på en spørreundersøkelse med et representativt befolkningsutvalg på 3 000 respondenter. I tillegg til å vise trendene presenterer årets rapport blant annet hvilken effekt krigen og flyktningene fra Ukraina har hatt, forteller hva befolkningen mener skal til for å regnes som integrert, og analyserer hvordan man ser på meningsmotstandere på dette ladede politiske feltet.

Institutt for
samfunnsforskning

Institute for
Social Research

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
Tlf.: 23 08 61 00
samfunnsforskning.no

ISBN (digital): 978-82-7763-828-7
ISSN (digital): 1891-4314